

KON. MIL.ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Postbus 90.154
4800 RG. BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Grebbeinie:
Verdedigen! ...
maar hoe?

(zie blz. 482 en 489)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

P. Huysman

majoor der infanterie

ir. H. Lankhorst

kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse

luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

CORRESPONDENTIE:

Adm. Militaire Spectator
Spui 32, Den Haag
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,—, buitenland f 30,— per jaar, losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenhorst 28, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46

Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

inhoud

- 482 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
-
- 483 Du choc des opinions . . .
-
- 485 Royal Artillery Day, by Norman L. Dodd, colonel UK Army, retired
-
- 489 Verdedigen! . . . maar hoe? (meningen van anderen), door H. J. H. Huijts, S. W. Schouten en J. Rap, resp. kolonel en luitenant-kolonel der cavalerie en kapitein der infanterie; J. F. M. Boddeke, majoor der infanterie (blz. 493); L. M. B. Buissink, C. Schuitemaker, J. N. Lodders en A. J. E. Beekes, resp. luitenant-kolonels der cavalerie en der infanterie en majoor der cavalerie (blz. 494); D. P. van Koesveld, luitenant-kolonel der infanterie (blz. 497); en F. Brouwer, G. J. Felius, P. L. de Haan en P. Haks, resp. luitenant-kolonel en majoors der infanterie (blz. 500)
-
- 506 Verdedigen! . . . maar hoe? (antwoord op meningen van anderen), door J. W. M. van der Horst, G. J. Folmer, A. J. van Vuren, F. J. D. C. Egter van Wissekerke, G. D. Buurman van Vreed, W. Reijnierse en D. Boekema, resp. luitenant-kolonels der artillerie en der infanterie, en majoors der infanterie en der genie, docenten Tactiek aan de Hogere Krijgsschool
-
- 522 Nadere reacties, door J. N. Lodders, luitenant-kolonel der infanterie, D. P. van Koesveld, luitenant-kolonel der infanterie, en H. J. H. Huijts, S. W. Schouten en J. Rap, resp. kolonel en luitenant-kolonel der cavalerie en kapitein der infanterie
-
- 523 Naschrift, door de schrijvers van „Verdedigen! . . . maar hoe?“
-
- 525 Meningen van anderen: Heden en toekomst van de luchtdoelartillerie
-
- 526 Antwoord op meningen van anderen: Heden en toekomst van de luchtdoelartillerie
-
- 527 Nieuwe uitgaven

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 77017 (55.1/9ac) / LuO 77512 (55.1/9z). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (31e wijziging).

LaO 77018 (78/421a) / LuO 77513 (78/152a). Interimregeling examens Koninklijke militaire academie 1977.

LaO 77019 (51.16/28) / LuO 77514 (51.16/29). Regeling inzake het doorbrengen van verlof en bewegingsvrijheid door militairen buiten het land van plaatsing.

LaO 77020 (51.2/114) / LuO 77510 (51.2/87). Duur eerste oefening; groot en klein verlof in afwachting van groot verlof.

LaO 77021 (81/15af) / LuO 77515 (81/15ae). Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (R.O.B.).

LaO 77022 (78/342c). Instelling commissie studie economische wetenschappen beroepsfunctionarissen Koninklijke landmacht.

LaO 77023 (23.2/14). Vaststelling bepalingen inzake rangschikking, oprichtingsdata en genealogieën van eenheden der Koninklijke landmacht.

LaO 77024 (91.5/10). Vaststelling inspectie- en defileermarsen.

LaO 63049 (55.17/59) / LuO 63539 (55.17/57). Tegemoetkomingen wegens inkomstenderving en reiskosten (herdruk, september 1977).

Lamed 017-77 (81/42). Aantekening in het militair paspoort omtrent de kennis welke een militair chauffeur heeft van militaire voertuigen behorende tot de categorie waarvoor het militair rijbewijs C is vereist.

Lamed 018-77 (51.15/105) / Lumed 512-77 (51.15/98). Regeling kerkelijke feest- en vastendagen voor Israëlitische militairen in 5738 (13 september 1977 t/m 1 oktober 1978).

Lamed 019-77 (78/435). Cursus LO/sportofficier.

Lamed 020-77 (78/436). Opleiding tot adjunct-onderofficier der militaire administratie.

Lamed 021-77 (78/437). Opleiding voor sergeant-majoor administrateur.

Lamed 022-77 (78/438). Marechaussees der eerste klasse die het onderwijs in de schakelklas van de Koninklijke Militaire School volgen.

Lumed 513-77 (78/156). Opleiding tot adjudant-onderofficier der militaire administratie.

Lumed 520-67 (23.1/56). Instelling raad van advies voor de Luchtmacht Stafschool (herdruk, juli 1977).

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 6-40 / 2 F-5 (De bediening van het rekentoestel richten geschut M18 FADAC). Het thans in omloop zijnde VS 6-40/2F blijft t.b.v. AMX-afdelingen onverkort gehandhaafd. De toevoeging "-5" aan het nieuwe voorschrift houdt in dat hierin de issue 5 is verwerkt.

VS 17-227/1 (Handboek schutter/lader Centurion, 2e druk). De herziening van de 1e druk is noodzakelijk geworden door:

- gewijzigde correctiemethoden in de schiettechiek;
- de ingebruikneming van de nieuwe radio-installatie RT-3600 serie in de Centuriontank;
- de daling van de aanwezige voorraad bij de DKMG/SBG, brief 11/76, zodat een herdruk noodzakelijk werd.

De 1e druk is hiermee vervallen.

2e opgave van wijzigingen op VS 44-124/1 (Bediening van de radar-voorleidingsinstallatie KL/MMS-3012, 3e druk). Deze wijziging is o.a. nodig i.v.m. het in de organisatie opgenomen kompasrichttoestel AI-71 type C.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Du choc des opinions...

* * De nu eens geleidelijke, dan weer schoksgewijze verschuivingen in de krachtsverhoudingen tussen het Warschau-Pact en de Noordatlantische verdragsorganisatie hebben in de loop van de tijd, en in het bijzonder in de jaren zeventig, steeds meer redenen tot stijgende bezorgdheid verschaft aan wie nauwlettend op die ontwikkeling is blijven toezien. Enerzijds heeft het Warschau-Pact zijn aanvankelijk nog defensief getinte strategie losgelaten en vervangen door een onmiskenbaar meer op het offensief afgestemd concept — de sterk opgevoerde bewapening, de uitgevoerde reorganisaties en de gewijzigde tactische doctrine duiden op een vergroot en beter hanteerbaar conventioneel vermogen terwijl de nucleaire afschrikingsstrategie van het Westen twijfelachtig lijkt geworden nu aan gene zijde de kernwapensystemen zijn verveelvoudigd en de civiele verdediging is geperfectioneerd — en anderzijds hebben de meeste lidstaten van het Westelijke bondgenootschap hun verdedigingsvoorbereidingen zodanig ingekrompen dan wel verwaarloosd dat het onzeker moet worden geacht of een onverhoopte toets aan de werkelijkheid nog wel met succes zal kunnen worden doorstaan.

In deze situatie is het alleszins begrijpelijk dat in vakkringen de wenselijkheid, ja, noodzaak wordt ingezien van een herbezinning op de doelstelling van de NAVO en op de taken die ter verwezenlijking daarvan eventueel zullen moeten worden vervuld. Gelet op het feit dat het bondgenootschap zich de handhaving van de status quo ten doel heeft gesteld, kan het moeilijk anders of die herbezinning moet zich wel in hoofdzaak richten op het verdedigen en alle aspecten daarvan. Het is dan ook in het geheel niet vreemd dat allerwegen wordt gediscussieerd over de wijze waarop die verdediging bij voorkeur zou moeten worden gevoerd. Dit nummer van de Militaire Spectator is ook voor het grootste deel — niet minder dan zesendertig pagina's — gevuld met een gedachtenwisseling over dat onderwerp. Aanleiding daartoe werd gevonden in het artikel „Verdedigen! . . .

maar hoe?” dat werd gepubliceerd in het nummer van maart jl. (*Mil. Spect.* 146(1977)(3)99) en dat een aantal mede-vakgenoten ertoe bracht adhesie te betuigen met sommige der geopperde gedachten en stelling te nemen tegenover andere. Die „meningen van anderen” en het weerwoord daarop van de zeven HKS-docenten, vervolgd met replieken en dupliek, bleken samen een dermate belangwekkende bijdrage tot de vakliteratuur te vormen dat het onjuist zou zijn geweest die druppelsgewijs te publiceren: daarom werd besloten, in overleg uiteraard met de discussiedelnemers, de onderscheidene meningen eerst te plaatsen zodra de bundel compleet zou zijn, opdat de lezers de beste mogelijkheid zou worden geboden van alle standpunten kennis te nemen en zich dan ten slotte een eigen eindoordeel te vormen. Het is niet de bedoeling met dit editoriaal de meningsvorming te beïnvloeden. De Chef Landmachtstaf zou het naar alle waarschijnlijkheid ook weinig op prijs stellen als de redactie van dit vaktijdschrift hem zou willen voorschrijven hoe hij de doctrine voor het tactische optreden der landstrijdkrachten ter zake zou moeten doen luiden: de hem daarvoor ter beschikking staande „think-tank” is zonder enige twijfel wel bij machte de verschillende standpunten te vergelijken, de argumenten te evalueren en de conclusies na te trekken om daarna te komen tot een doordacht advies. Daarom moge hier thans worden volstaan met een enkele summie kanttekening bij de verder in dit nummer afgedrukte discussie.

Omdat, zoals eerder reeds opgemerkt, het Westelijke bondgenootschap zijn bestaansrecht geheel en al ontleent aan de wens en het voornemen in voorkomend geval een verdediging te voeren, zou eigenlijk élk aspect van dat bondgenootschap in het onderzoek naar het „hoe” van die verdediging kunnen worden betrokken. De schrijvers zijn zich daarvan kennelijk bewust geweest, getuige hun erkenning op de eerste bladzijde van hun artikel dat zij niet de pretentie hebben alle vragen

te beantwoorden, gevolgd door een verwijzing naar mogelijke beperkingen van politieke of financieel-economische aard waarover zij zich wijselijk geen uitspraken hebben veroorloofd. De lezer zal er inderdaad goed aan doen in gedachten te houden dat er een veelheid van factoren mede in het spel is, waarvan menigeen de grote lijnen niet kent en zeker de finesses niet weet, doch die zeer wel een grote invloed kan hebben op de uiteindelijke keuze van de middelen en de wijze waarop die zullen worden ingezet.

Verdedigen op het gevechtveld is nog steeds in eerste aanleg een kwestie van het oordeelkundig gebruiken van vuurkracht ten einde 's vijands beweging, die hem in staat moet stellen zijn doelen te bereiken, onmogelijk te maken. Het grootste probleem daarbij is wel dat die beweging, en met name het zwaartepunt daarin, zich in beginsel eerst bij verrassing manifesteert doordat de aanvaller het initiatief heeft en derhalve plaats en tijd kan bepalen alsmede de aard van de te bezigen middelen. Voor de verdediger zit er daarom weinig anders op dan, althans aanvankelijk, zijn vuurvermogen over een aantal waarschijnlijke naderingen — taxatie met ingebouwd risico — gespreid op te stellen met de opzet dat vermogen zo snel mogelijk te concentreren op het vijandelijke zwaartepunt zodra dat zal zijn vastgesteld. In het verleden impliceerde dat vaak de verplaatsing van het wapen, reden waarom ook de verdediger mobiliteit eiste voor zijn vuurorganen, gepaard aan bescherming als er onder vijandelijk vuur zou moeten worden verplaatst; in de moderne tijd leidde

dat onder meer ertoe dat antitankwapens werden ingebouwd in een gepantserd voertuig met grote terreinvaardigheid — en dus werden vereenzelvigd met de tank hoewel zij dat van oorsprong niet waren (zie ook: „Aan wie de hoofdrol?"; *Mil. Spect.* 145(1976)(8)335) — óf werden opgehangen aan een snel transportmiddel als de helikopter. De ontwikkeling van de techniek heeft het evenwel mogelijk gemaakt in vele gevallen het wapen te laten waar het in de aanvangssituatie werd geplaatst, en te volstaan met het verplaatsen van het vuur: vergroting van de dracht, vuren met indirecte richting, doelzoekende systemen, e.d., wezen daarvoor de weg. Het lijkt geen twijfel of een toekomstige verdediging zal kunnen profiteren van verdere ontwikkelingen in deze richting. Voorwaarde daarvoor is „slechts" dat de tactici zich erop beraden welke middelen met welke specifieke kwaliteiten zij zich door de technici willen laten verschaffen!

De lezer zal ermee kunnen instemmen dat het niet op de weg ligt van de redactie van dit blad, een uitspraak te doen over aan wiens zijde het gelijk is in de hierna geplaatste discussie. Volstaan zij daarom met het uitspreken van voldoening over het bereikte: de schrijvers hebben beoogd een bijdrage te leveren tot een discussie die op gang gebracht móest worden. In die opzet zijn zij onmiskenbaar voortreffelijk geslaagd. De geesten zijn wakker geschud, de denkers, kenners en wetters in beweging gezet. En uit de botsing hunner meningen? . . . inderdaad, dát is de bedoeling!

Royal Artillery Day

Norman L. Dodd

colonel UK Army, retired

About 20,000 people turned up at the School of Artillery, Larkhill, to see the annual fire power and static demonstration. More than seventy guns of calibres from 105 mm to 175 mm fired concentrations, engaged tank targets and demonstrated their mobility and speed in and out of action. Personnel and guns arrived in the arena by helicopter, from landed C130 aircraft, by parachute and abseil, by SP guns, Landrovers and even on skis on a specially laid 'track'. Radar controlled Bofors 40 mm light air defence guns 'engaged' low flying Jaguar aircraft and gunners used medium machine guns on their Abbot SP guns to shoot down a radio controlled MATS model aircraft. These fast flying models are now in regular use for AA practice.

The principle guns used in the fire power demonstration were the Italian 105 mm pack guns in use by the Commando and light regiments today but soon being replaced by the new British 105 light gun described in a number of military journals. The Junior Leaders Regiment manned the last battery of 25 pdrs still in service, 3rd Regiment RHA used the 5.5 inch for the last time, they are converting to become the Swingfire anti-tank regiment in Germany, and there were bat-

teries of the SP Abbots as used in the SP regiments of the RA. The SP 155 mm and SP 175 mm were also represented during the firing.

The US MGM 52C Lance missile is replacing the Honest John as the nuclear weapon in the field army. The first Lance have been fired on the Hebrides range recently. The Lance has a range of 140 km and weighs 2,900 lbs. The launcher is mounted on the US SPL M752 which has a speed of 25 mph and a range of 280 ml; it can swim in still water at 3 knots.

Swingfire now an artillery weapon

The static display covered the whole range of weapons and equipment in service with the Royal Artillery or about to be introduced. The Swingfire has only recently become a Gunner weapon consequent upon the decision to return the responsibility for long range anti-tank defence from the Royal Armoured Corps to the Royal Artillery. (The humorists say that this is because the infantry were unable to fit a bayonet on the front end and the cavalry were unable to get any manure out of the back end!)

The Swingfire regiment in BAOR will be formed

Firing line at Larkhill; in the centre the Commando Light Regiment, trained for operations on NATO's northern flank

with 96 launchers mounted on FV438 APC type vehicles and 24 on the new Striker, a derivative of the Scorpion CVR (T) vehicle. The batteries will operate independently in the divisions and will provide the long range anti-tank defence for the battle groups. The Swingfire has a range of from 150 to 4000 m, it weighs 26.7 kg and has a flight duration of 26 seconds. The missile is wire guided by line of sight but the controller can be sited up to 100 m from the launcher itself. The missile, when fired, is automatically 'gathered' into the line of sight. The engine is a two stage solid fuel rocket motor which provides a speed of up to 400 mph, the warhead is HEAT type anti-tank with a high kill probability. It takes two minutes to come into action in the direct role but a little longer if the controller is away from the vehicle. The FV438 carries 14 missiles and the Striker 10.

Air defence by Blowpipes and Rapiers

The Gunners have also taken over the Blowpipe shoulder fired air defence missile for use against low flying aircraft. The launcher weighs 28 lbs and the missile 19, the weapon is a slender tube 55 in long. The warhead is in the centre section, the forpart is the guidance system and the rear a rocket motor. When fired the missile accelerates rapidly to supersonic speed and then glides like a dart. The operator uses an aiming unit which consists of a radar, an autogatherer and an interrogator unit. The range is 3 kms, the system takes 30 sec to bring into action and only 5 sec to reload. The detachment is three men and they and the Blowpipe are carried in a Spartan CVR (T) or a Landrover. Detachments will be deployed to battle group areas and probably be controlled by the direct support field regiments.

The BAC Rapier is now in regimental service and is proving one of the finest air defence systems against low level attack operational today. The system is basically in three main parts, the fire unit, the tracker and the power unit. The fire unit has its own built-in radar search system, an automatic target interrogator and a computer and is loaded with four ready missiles. The tracker unit is operated by one man and is on a separate mounting. The power pack is a small and simple generator. The fire unit, with the generator attached, is towed by a Landrover and the remainder of the equipment and three men can be carried in the vehicle itself. (BAC have designed

an SP model for the Iranian Army which is mounted on a US M113 type tracked vehicle.)

The Rapier fire unit searches a given area; when an aircraft appears it is automatically interrogated. If no correct response is received the operator is warned and the tracker slews towards the target. The operator then lays the visual sight onto the target and tracks it. When in range (up to 10,000 ft) he fires the missile, a TV in the tracker automatically follows the missile; any error between the missile and the TV sight, which is aligned with the optical sight, is transmitted to the computer. This calculates the change needed to bring the missile back on course and passes a guidance message to the missile to do this. So long as the operator keeps his sight 'on', the target must be destroyed. A radar can be 'clipped' on to carry out the duties of the operator in fog or dark conditions.

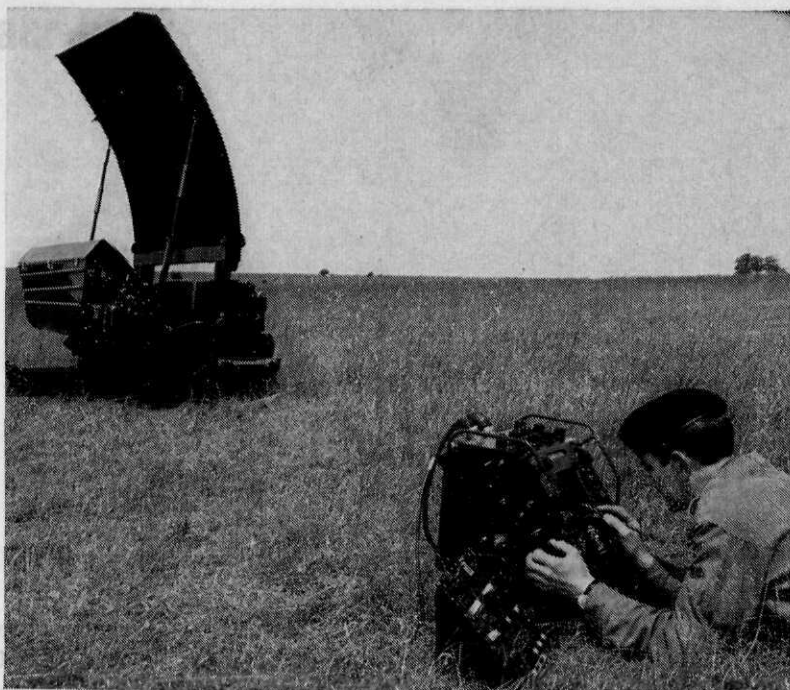
Modern target detection and location and survey

Target location is an important part of the duties of the Gunners. Considerable advances have been made during the last few years. Long range gun location is still carried out by sound ranging but radio link is used between the microphones and the command post and advanced posts. No longer are miles of telephone cable required. Up to seven microphones are emplaced, they are switched on by the advanced post when a gun fires. When the sound of the gun reaches a microphone an impulse is sent by radio to the CP. These impulses are recorded on film which is read by means of a cursor, the readings are fed into a desk computer which produces the grid reference of the enemy gun. A field gun up to 30 km in front of the microphones can be detected and located and the CP can be up to 13 km behind them. The locating error is less than 50 m at normal ranges. The CPs and APs are mounted in FV432 armoured vehicles.

Mortar location is carried out by the use of the Cymbeline radar FA No. 15 Mk2. This has a range of 20 km and the locating time from mortar firing to location is only 15 sec. The accuracy is 50 m at 8 km. The locating radar and command post are in and on a FV432, the whole system is extremely mobile and very robust. This radar can also be used for the control of light aircraft and the observation of artillery fire.

RA and RE survey has been enormously simplified by the introduction of the MRA5 tellurometer. One of these stations at each end of a line

Verdedigen! ... ma

Cymbeline counter mortar radar FA no. 15 Mk2

measures distances from 50 m to 100 km automatically in less than 20 sec and will operate through fog, rain and darkness. The error is less than 2 cm over short distances and less than 1 m in 45 km. There is two way speech between the two stations and an antenna can be mounted on an extending mast. The tellurometer has been developed by Plessey and is in service at the School of Artillery. The introduction of the Ferranti Position and Azimuth Determining System (PADS) will solve further survey problems. PADS is an inertial navigation platform mounted in a Landrover, it is simply driven from a known point to the gun position or location of which the exact grid reference and true bearing are required. The only requirement is that the vehicle should be halted for a few seconds after every ten minutes driving to allow the instrument to 'up-date' itself.

Meteo by Midges

The British locating regiment in Germany, besides being responsible for survey and sound ranging, provides meteorological data and operates the Midge reconnaissance drones. Meteorological data are obtained by sending up balloons carrying small radio transmitters. The balloon is tracked by radar to check wind speed and direction; the radio supplies the temperature and barometric pressure. The information is fed into a computer in the AMETS portable met-station and the results

can be fed by tape to all the Gunner regiments. The Canadian-German-British Midge has been in service for three years in Germany and procedures and drills have been so improved that the commander can have the processed results of a mission within one hour of launch. Although operated by the Royal Artillery the Midge is tasked by the intelligence staff of a division or corps. Once launched the 'aircraft' flies at a speed of 400 knots and has a range of about 110 km. The flight profile is fed into the Midge's computer prior to launch and there is no requirement for any control from the ground. Its normal straight and level flight can be altered up to four times in either direction and three times in height. The 'aircraft' carries a Zeiss camera which operates day and night. It takes three pictures each time it 'clicks', one being vertical and two obliques. There can be an overlap on each photo. There is also an IRLS (Infra Red Line Scan) sensor which records the heat radiation from objects on the earth's surface; these may be hot vehicle engines, gun barrels and cooking fires. When on the launcher the Midge is automatically checked out and the appropriate data is fed in, the turbo-jet engine is started by compressed air, the launcher elevates and the engine speed increases to something over 65,000 rpm. The cord attaching the drone to external power is blown off and a Wagtail rocket boosts the drone off the launcher. Recovery is by means of a recovery beacon on

The Anglo-German-Italian FH70 in the high angle

which the drone beams, at the correct moment the engine cuts out and a drogue parachute opens to slow it down and this is followed by a main parachute. Two rubber cushions inflate to soften the landing and the drone even turns on its back in order that the film cassettes are easily removed. At last a commander can really see 'the other side of the hill'!

Co-produced 155 mm

The British-German-Italian FH70 again caused a great deal of interest to the Gunners present, old and new. The trials are going well and this 155 mm firing a standard shell to 24,000 m and a rocket assisted projectile to 30,000 m promises to be a real winner.

For the traditionalists there was much to see, the World War II Quad towing its limber and 25 pdr gun was a nostalgic sight and amongst the museum pieces on display was a World War I 18 pdr, the famous 3.7 in screw gun and World War II 6 and 17 pdr anti-tank guns. The RA Bands were as good as ever and the RA Motor Cycle Display caused the spectators to hold onto their seats. The various Wings of the School all showed their wares beautifully turned out and well described, the display of anti-tank missiles in use throughout the world was interesting and underlined the excellence of the Swingfire.

The Gunners are in good heart and are obtaining the modern and sophisticated weapons and vehicles required for modern warfare though as usual in Britain too few of them.

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Verdedigen! . . . maar hoe?

Met bijzonder veel belangstelling is kennisgenomen van bovengenoemd artikel (*Mil. Spect.* 146 (1977)(3)99). Een compliment voor dit initiatief en voor de gedegen uitwerking van de problematiek is zeer zeker op zijn plaats. Opgemerkt wordt dat het toch op zijn minst opmerkelijk is dat vernieuwingen van tactische doctrines zonder dit soort initiatieven kennelijk niet of slechts moeizaam tot stand komen.

In het artikel wordt een aantal uiterst belangwekkende constatering en beschouwingen aange troffen. Daarom, en ook omdat het onderwerp onze bijzondere belangstelling heeft, maken wij gaarne gebruik van de gelegenheid zo mogelijk tot de gedachtenvorming bij te dragen.

Met het oog op de overzichtelijkheid is bij het becommentariëren de indeling van het artikel gevolgd.

Factoren van invloed

a. *De militaire strategie*

Onder de paragraaf militaire strategie wordt de geldende NAVO-strategie aangeduid als de strategie van het aangepaste antwoord. Alhoewel deze aanduiding beslist past in de context van het artikel, wordt inhoudelijk zeker geen recht gedaan aan deze strategie. Met name de conclusie: „dat een eventuele oorlog in Centraal-Europa met toenemende waarschijnlijkheid heftig maar conventioneel zal verlopen”, is onjuist. Natuurlijk wordt de bewering afgezwakt door de bijzin: „althans als zodanig zal beginnen”. De suggestie echter dat de overgang naar een gevecht

onder nucleaire omstandigheden minder waarschijnlijk is geworden gaat beslist te ver. De NAVO-strategie is niet alleen een strategie van het aangepaste antwoord, maar evenzeer een strategie van de weloverwogen escalatie. Een strategie die overigens, behalve op het behoud van grondgebied, ook is gericht op het heroveren van verloren gegaan gebied.

b. *Terrein en weer*

Gesteld wordt dat de in de Noordduitse laagvlakte aanwezige rivieren in veel gevallen als voorstrand van het weerstandsgebied kunnen worden gebruikt, omdat zij in algemene zin van zuid naar noord lopen. In een artikel waarin een verdediging in meer lijnen wordt voorgesteld komt deze stelling natuurlijk goed van pas. Het is echter de vraag of zij juist is. Wij treffen in het operatiegebied slechts zeer weinig lijnen aan die bij uitstek geschikt zijn om daarin het verdedigende gevecht te voeren.

c. *Technische ontwikkelingen*

De opgesomde technische ontwikkelingen leiden bijna alle tot verbetering van de uitwerking van wapensystemen. Het is mogelijk dat er op andere gebieden nagenoeg geen revolutionaire ontwikkelingen zijn te verwachten. Om alle schijn te vermijden had juist daarom het vermelden van bv. de ontwikkelingen op het gebied van de elektronische oorlogvoering, ontwikkelingen die mede gericht zijn op het beïnvloeden van de uitwerking van het vuur, niet achterwege mogen blijven.

MENINGEN

VAN ANDEREN

d. *De verhouding tussen vuur en beweging*

Uit de „opgesomde” wapentechnische ontwikkelingen blijkt dat de uitwerking van wapensystemen zal toenemen. Het lijkt gerechtvaardigd te concluderen dat daardoor het belang van het vuur groter zal worden. Gesteld wordt echter dat dit belang zal toenemen ten nadele van de beweging. Deze stelling is alleen dán juist, indien vuur alleen dient om beweging te verhinderen en beweging alleen om aan de uitwerking van vuur te ontkomen. De door de schrijvers geschetste tegenstelling tussen vuur en beweging is misleidend.

Ook de stelling dat de functie van het vuur in de gevechtsvormen aanval en verdediging tegengesteld en kennelijk alleen maar tegengesteld is, berust op een misverstand. De tegenstelling ligt in het feit dat aanvallers en verdedigers tegengestelde belangen hebben en niet in een soort natuurlijke belangentegenstelling tussen vuur en beweging. Beide gevechtsvormen worden gedefinieerd als gericht op het bezit van terrein en/of het buiten gevecht stellen van de vijand. Gezien deze omschrijving zijn vuur en beweging in verreweg de meeste gevallen elkaar ondersteunende bestanddelen van de gevechtskracht van eenheden. Het is daarom misleidend te stellen dat de technische ontwikkeling van wapensystemen alleen, of zelfs maar in eerste aanleg, de verdediger bevoordeelt.

e. De opdracht

Een factor van invloed die door de schrijvers niet is besproken maar die wel degelijk invloed op de inzet van de middelen uitoefent, is de opdracht en daarmee het tactische denken van internationale hoofdkwartieren. Natuurlijk dient ook dit denken zich aan te passen aan de wijzigende omstandigheden. Het ontbreken echter van een internationaal aanvaarde doctrine is een complicerende factor. Er bestaan slechts nationale doctrines die o.a. voor wat betreft het verdedigende gevecht nogal van elkaar afwijken. Zo bestaat de mogelijkheid dat een legerkorps het uitvoeren van tegenaanvallen op alle niveaus krijgt opgedragen, ook al wordt in de nationale doctrine, waarop het optreden van dat legerkorps is gebaseerd, aan de offensieve fase in het defensief een minder beslissende betekenis toegekend. Het spreekt vanzelf dat zulks zou moeten worden vermeden, maar met die constatering alleen is het probleem nog niet opgelost.

Problemen rond het defensief/de verdediging

a. De beveiligende fase

1. HET VIJANDELIJKE ZWAARTEPUNT Inderdaad zullen eigen beveiligende eenheden weinig kunnen constateren van vakbreedtes en de plaats van reserves van de divisies van een naderend leger. Het valt echter te betwijfelen of dit in het hier bedoelde stadium nodig of van wezenlijk belang is.

Wel te onderkennen en wel van wezenlijk belang zijn zaken als:

- nationaliteit van leger en front;
- soort voordivisies (tk/mech);
- aantal voordivisies.

Daarin kunnen aanwijzingen voor de eigen hogere echelons (korps en hoger) worden gevonden inzake zwaartepunten in het vijandelijke offensief en de eventuele plaats van wisseling van echelons enz. Hierbij dient te worden bedacht dat ook de aanvaller niet in staat is zijn grote eenheden en formaties te hergroeperen als waren het

treinwagons op een goed geutiliseerd spoorwegemplacement.

Naarmate de vijandelijke eenheden de voorste rand weerstandsgebied dichter naderen, zullen de mogelijkheden om regimenten en bataljons nog van as te laten veranderen geringer worden. Oorden, boscomplexen, kleinere waterlopen en eigen kunstmatige hindernissen zullen zeker van de lijn van gevechtsbeveiliging af veelal bepalend zijn voor de plaats waar de voorste vijandelijke eenheden in eerste aanleg zullen trachten het weerstandsgebied binnen te dringen. Deze gegevens zijn voor de eigen lagere commandanten van essentieel belang in verband met te betrekken verwisselopstellingen enz.

2. VERTRAGEN VIJANDELIJKE OPMARS

Het is ons niet duidelijk waarom het vertragen van de vijandelijke opmars bijzonder gewicht krijgt door het discutabel stellen van de overige taken van de beveiligende eenheden.

Het opleggen van vertraging aan de vijandelijke opmars heeft op zich zelf slechts één reden: het verschaffen van voldoende tijd voor de voorbereiding van de verdediging in het weerstandsgebied. De keuze van de uit te zenden eenheden is een directe afgeleide van het antwoord op de vraag, hoeveel tijd er moet worden gewonnen.

Dat beveiligende eenheden na terugkeer niet direct in de voorste rand kunnen worden ingezet, pleit voor het gebruik van eenheden die daarvoor normaal niet worden gebruikt (verkenningseenheden), of eerst in een later stadium worden ingezet (reserves van korps en hoger).

b. De defensieve fase

In deze paragraaf wordt gesteld dat het ontstaan van penetraties in het verdedigende gevecht een gevolg zou zijn van het ontbreken van voldoende pantserbestrijdend vermogen bij infanterie en artillerie. Deze tekortkoming zou dan noodzakelijkerwijs leiden tot het uitvoeren van tegenaanvallen als

enig middel om de samenhang in de verdediging te bewaren.

Aan de rol van de tank als pantserbestrijdingsmiddel bij uitstek wordt in deze paragraaf weinig recht gedaan. Hetgeen begrijpelijk is wanneer men in vuur en beweging een belangentegenstelling ziet; in de ogen van de schrijvers moet de tank haast een tegenstelling in zich zelf zijn.

Gesuggereerd wordt dat bij het tot stand komen van de nu nog van kracht zijnde doctrine de geconstateerde zwakte van de infanterie de voornaamste reden was voor het opnemen van het verdedigende gevecht in de diepte als manoeuvrevorm en het toekennen van een zo belangrijke rol aan de tegenaanval in beide manoeuvrevormen in het verdedigende gevecht. Het is mogelijk dat dit juist is. Waarschijnlijker echter, zo wordt verondersteld, is het dat de toentertijd en ook nu nog geldende NAVO-strategie de belangrijkste rol heeft gespeeld, in ieder geval voor wat betreft de manoeuvrevorm „in de diepte”. In het verdedigende gevecht voorin dient verloren gegaan terrein nu eenmaal te worden teruggewonnen, omdat het per definitie om essentieel terrein gaat.

c. De offensieve fase

Van onontkoombaar binnendringen in het weerstandsgebied is, als dat al het geval is, alleen sprake in het verdedigende gevecht voorin. In de andere manoeuvrevorm is dit binnendringen een gevolg van de eigen keuze en dat kan toch nauwelijks onontkoombaar worden genoemd. In het verdedigende gevecht voorin moet met vijandelijk binnendringen worden gerekend, niet omdat het onontkoombaar is als gevolg van eigen zwakte, maar omdat de mogelijkheid niet is uit te sluiten.

Het rekensommetje, waarmee de schrijvers aantonen dat de eventueel noodgedwongen keuze voor de tegenaanval neerkomt op het prijsgeven van een belangrijk voordeel, doet niet alleen geen recht aan de gecompliceerdheid van de materie maar gaat juist daarom gewoon niet op.

Gevechtskracht is de resultante van alle bekende en onbekende, meetbare en niet meetbare, autonome en niet autonome factoren van invloed op de beschikbare personele en materiële middelen. De invloed van deze factoren is niet alleen groot maar kan zelfs de waarde van de middelen tot nul reduceren. De invloed van een aantal van deze factoren is niet constant maar variabel gedurende het verloop van het gevecht. Een goed voorbeeld hiervan is de factor moreel, die mede door het succes tijdens het gevecht wordt bepaald. De gevechtskrachtverhouding kan dan ook als gevolg daarvan tijdens het gevecht veranderen.

Zelfs wanneer de geschetste zaken buiten beschouwing worden gelaten, gaat de rekensom niet op. Op zich zelf zijn de verhoudingen 3 : 1 en 2 : 1 als hypothese, vooral overigens bij gebrek aan beter, nog te rechtvaardigen. Het koppelen van beide verhoudingen aan elkaar, de rekensom $3 \times 2 = 6$, is echter onjuist. Verhoudingen zeggen niets over de grootte van de getallen en het is deze grootte die bij de koppeling de belangrijkste rol speelt. Stel dat een verdedigend gevecht wordt aangevangen bij een verhouding 1 : 3. Tijdens de defensieve fase wordt de aanvaller zoveel mogelijk afbreuk gedaan. Dit is zelfs essentieel voor het succes van deze fase. Ook de verdediger lijdt verliezen, er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat deze evenredig zijn aan die van de aanvaller. Voor succes bij de tegenaanval is een verhouding 2 : 1 ten opzichte van de resterende gevechtskracht van de aanvaller nodig. Dat is altijd minder dan de genoemde factor zes.

Om het economische gebruik van de middelen bij de tegenaanval te kunnen beoordelen dient behalve de ingezette middelen ook het resultaat in beschouwing te worden genomen. De redenering van de schrijvers leidt, indien juist, slechts tot de conclusie dat er voor de tegenaanval meer middelen nodig zijn en dat is wat anders dan oneconomisch gebruik.

Het resultaat van de tegenaanval in de verdediging in de diepte is vernietiging van de binnengedrongen vijand en dat is meer dan afbreuk doen. Het resultaat van de tegenaanval in de verdediging voorin is zelfs per definitie economisch, omdat het hier gaat om het heroveren van essentieel terrein.

Dat een schrijver, wiens bevoegdheid tot oordelen zonder twijfel moet worden erkend, het blijkens het gehanteerde citaat met de schrijvers eens lijkt te zijn, is natuurlijk te opvallend. Niet alleen zijn er citaten van even onverdachte bron aan te halen die het tegendeel uitdrukken, ook doet men de schrijver meer recht door zijn uitspraak te gebruiken in de context waarin hij is bedoeld: in het aangehaalde artikel in *Truppenpraxis* wordt geenszins beweerd dat tegenaanvallen beter zouden kunnen worden vermeden. Het zal duidelijk zijn dat wij niet instemmen met de conclusie dat uit het gehanteerde rekenvoorbeeld zou volgen dat de tegenaanval tot een onontkoombaar oneconomisch gebruik van middelen zou leiden.

Onder de titel reserves wordt gewezen op punt 475 van de Gevechtshandleiding: „Het uitvoeren van tegenaanvallen op alle niveaus van bataljon en hoger in het verdedigend gevecht, waarbij de beslissing voorin het weerstandsgebied wordt gezocht”. Zeker wanneer dit principe als een soort automatisme zou leiden tot de keuze van de door schrijvers gekenschetste niet ongebruikelijke oplossing, moet dit in verreweg de meeste gevallen als een onjuist gebruik van middelen worden beoordeeld.

Behalve de bovenstaande gebruikelijke oplossing valt soms een ander, eveneens op een foutieve interpretatie van de doctrine gebaseerd automatisme te bespeuren: het terugvallen op de lijn waarin ten behoeve van de tegenaanval moet worden standgehouden zonder daarbij de vijand voldoende afbreuk te doen, omdat men nu eenmaal eraan gewend is geraakt dat de tegenaanval de beslissing zal brengen. Zulks betekent echter niet

dat de tegenaanval in de manoeuvrevorm voorin aan waarde zou hebben ingeboet. Natuurlijk moet in deze manoeuvrevorm het ontstaan van penetraties in eerste aanleg worden voorkomen en daartoe dient een relatief groot deel van de beschikbare gevechtskracht voorin te worden ingezet. De tegenaanval blijft echter evenzeer onmisbaar omdat het ontstaan van penetraties nu eenmaal niet kan worden uitgesloten en omdat essentieel terrein nu eenmaal essentieel is.

Weliswaar zegt de Gevechtshandleiding: „op alle niveaus”, daarmee is echter niet gezegd dat dit ten koste van het succes van de verdediging mag gaan, met andere woorden: de Gevechtshandleiding bepleit geen vicieuze cirkel. Dit betekent dat in een bepaalde situatie het gebruik van reserves op de diverse bevelsniveaus kan en moet verschillen, opdat een relatief groter deel van de beschikbare middelen voorin kan worden ingezet.

Het gestelde met betrekking tot de reactietijd en hindernissen wordt geheel onderschreven. Inderdaad is de uitvoerbaarheid van tegenaanvallen naarmate het bevelsniveau hoger en de tegenaanvalsmacht groter wordt problematisch, zeker wanneer deze moet plaatsvinden bij een vijandelijk luchtoverwicht. Ook deze omstandigheid echter leidt niet tot de conclusie dat tegenaanvallen daarom zouden moeten worden vermeden. Veeleer dient men zich op die niveaus, in de gegeven omstandigheden, te richten op manoeuvrevormen waarin niet van huis uit de beslissing in de tegenaanval wordt gezocht; d.w.z. manoeuvrevormen waarin tegenaanvallen met een beperktere doelstelling een belangrijke rol spelen, tegenaanvallen als middel om een zich voordoende gunstige situatie uit te buiten, en tegenaanvallen als laatste redmiddel.

d. *Conclusies met betrekking tot de huidige conceptie voor het defensiefde verdediging*

Uit het voorgaande zal duidelijk

zijn geworden dat de opgesomde conclusies, althans die in de punten 2 en 3, niet worden onderschreven.

Tegenaanvallen zijn en blijven een belangrijk deel uitmaken van het verdedigende gevecht. Zelfs wanneer de ervaring ons leert dat een onder riskante voorwaarden uitgevoerde tegenaanval de verdediger in termen van de totale wederzijdse gevechtskracht meer kan benadelen dan de aanvallende partij. Wel is het een feit dat de tegenaanval, gezien de huidige omstandigheden, aan waarde heeft verloren. Dat behoeft echter, ook niet als men de technische ontwikkeling in de beschouwing betreft, geenszins te leiden tot een opvatting waarin de waarde van de tegenaanval wordt ontkend of te weinig recht wordt gedaan. De tegenaanval blijft, als mogelijkheid om gunstige situaties uit te buiten en als laatste redmiddel, van betekenis.

De blijvende dreiging van het gebruik van nucleaire wapens, waarmee ook tijdens de waarschijnlijk conventionele eerste fase moet worden gerekend, heeft tot gevolg dat ook de manoeuvrevorm waarin de tegenaanval alleen de beslissing kan brengen, deel van de doctrine moet blijven uitmaken. De doctrine moet nu eenmaal geldig zijn onder alle mogelijke omstandigheden.

Alternatieven

a. De beveiligende fase

Het gestelde over de beveiligende fase wordt, op een enkel punt na, geheel onderschreven. In het kader van de waarschuwingfunctie van militaire deskundigen zou hier kunnen worden gewezen op de speciale problematiek van internationale hoofdkwartieren. Het zou met name op deze niveaus te ver gaan indien zou worden gesteld dat de kans, dat zuivere militaire deskundigheid gehoor krijgt, in het bijzonder wanneer er sprake is van politieke belangentegenstellingen tussen de deelnemende naties, erg

groot is. Voorts wordt het niet juist geacht de term algemene voorposten te laten vervallen. Het optreden in een lijn van algemene voorposten blijft een goed alternatief voor het uitzenden van een beveiligende strijdmacht voor het denkbare geval dat de waarschuwingstijd zo ruim blijkt te zijn, dat voldoende voorbereidingstijd voor de verdediging aanwezig is. Alsdan zou een aanvankelijk uitgezonden beveiligende strijdmacht in een van te voren als alternatief onderkende lijn van algemene voorposten kunnen worden „uitgedund”. De risico's terzake van de beschikbaarheid van de legerkorpreserve zouden op die wijze in voorkomend geval kunnen worden verkleind.

b. De defensieve fase

Het zal, na het geleverde commentaar op de beschouwing, duidelijk zijn dat bij ons minder behoefte bestaat aan het gepresenteerde alternatief. Niettegenstaande dat wordt het alternatief op zich als dermate belangwekkend beoordeeld, dat een kritisch commentaar niet achterwege mag blijven. In de paragraaf „algemeen” wordt als remedie voor een concentratie van middelen door de aanvaller, behalve versterking uit de diepte, een zogenaamde spiegelbeweging aangeprezen. Waar een verdediging, van huis uit opgebouwd uit meer lijnen mogelijk niet tot het „Maginot-type” behoort, leidt versterking uit de diepte — ten koste van in de diepte gelegen lijnen — tot een benadering van die verdediging in één lijn. Inzake de spiegelbeweging moet worden opgemerkt, dat de aanvaller zal trachten de verdediger over de gehele breedte van de aanval te binden; het succes van laterale versterkingen is daarmee op zijn minst twijfelachtig. Bovendien is deze methode levensgevaarlijk voor het eigen moreel ter plaatse. Natuurlijk zullen voorin ingedeelde tanks beweeglijk optreden (verwisselopstellingen e.d.) maar de eigen steunpuntbezettingen zullen zich steeds van de eenmaal toegewezen steun verzekerd moeten weten.

c. De opties

De schrijvers geven in hun alternatief voor het gebruik van reserves drie opties, waarvan er slechts één nieuw is, namelijk optie 2: „wanneer dit (versterken) niet meer zinvol of mogelijk is: het verder optreden uit meer in de diepte gelegen opstellingen waarvoor hij (de commandant) zijn reserve dient te gebruiken”. In hun verdere verhandelingen komen de schrijvers dan tot een verdedigingsconceptie van zo mogelijk drie opeenvolgende lijnen over een totale diepte van 10-15 km, waarbij elke volgende lijn spaarzamer/partiël bezet zal zijn dan de vorige. Naarmate het gevecht vordert, ontstaat dan de noodzaak (delen van) de volgende lijn sterker te bezetten, met name met tanks en anti-tankmiddelen. Afgezien nog van de in dit systeem toebedachte rol van de tank, gaan onze bezwaren uit naar het volgende.

1. Het gebrek aan vastbeslotenheid dat uit dit soort oplossingen spreekt en dat zich zeker ook aan de lagere troepencommandanten zal meedelen. Hoewel de schrijvers dit door hun wijze van formuleren trachten te voorkomen ontstaat bij ons het gevoel dat wij straks verdedigen met de blik voortdurend gericht naar achteren, naar een volgende verdedigingslijn.

2. Het mogelijk gebrek aan samenhang tussen de diverse verdedigingslijnen in die zin dat de middelen opgesteld in, dan wel gereedgehouden voor, de bezetting van een volgende lijn geen steun zullen kunnen verlenen aan het gevecht in de vorige lijn, zodat er sprake is van partiële inzet.

3. Een toch zodanig gebrek aan ruimte tussen de lijnen dat het sterk moet worden betwijfeld of de pantserbestrijdingsmiddelen uit de ene lijn in staat zullen zijn in de volgende lijn weer vaste voet aan de grond te krijgen.

d. Opmerkingen

Ten slotte nog een aantal opmerkingen. In het toch niet zo korte bestek van hun artikel doen de schrij-

vers de rol van de tank wel wat erg gemakkelijk af. Ze vallen de „huidige opvatting” (inzetten „en masse” en aanvallend optreden) aan. De eerste vraag die rijst is, wiens opvatting dit dan wel is en wat daaronder door de schrijvers (en door anderen) wordt verstaan.

1. INZETTEN „EN MASSE”

Hiermee wordt, naar wij menen, bedoeld dat elke commandant op elk niveau, die tanks tot zijn beschikking heeft, steeds moet streven naar gebundelde inzet, waar mogelijk onder eenhoofdige leiding, zodat versnippering zoveel mogelijk wordt voorkomen. Dit betekent niet, dat steeds gehele „reinrassige” tankbataljons moeten worden ingezet. Wel is het een duidelijke waarschuwing aan het adres van diegenen, die mochten denken dat onder-bevelstelling van pelotons of nog minder tanks bij elke pantserinfanteriecompagnie, die men maar in de voorste rand weerstandsgebied tegenkomt, een juiste inzet zou betekenen. Op een dergelijke wijze ingezet verliezen de tanks veel van hun mogelijkheden. Ook defensief gebruikt, moet de tank het hebben van het verrassende vernietigingseffect van plotse-ling uitgebrachte grote hoeveelheden accuraat afgegeven pantserdoorborend vuur. Om dit te kunnen bereiken is de tank beweeglijk en gepantserd. Tanks die men heeft ingezet in een pantserbestrijdingsrol, in of bij de steunpunten, kunnen niet in een andere rol worden gebruikt zolang deze steunpunten intact (moeten) blijven.

2. AANVALLEND OPTREDEN

Dat een paard behalve galopperen ook kan stappen, behoeft geen betoog. Zo kan een tank natuurlijk ook uit verdedigende opstellingen optreden. Dit lijkt echter een weinig economisch gebruik van middelen. Als wij „aanvallend” in het kader van de verdediging nu eens vervangen door „agressief” en dit koppelen aan het gestelde over het massaal gebruik dan, zo denken wij, komen wij in de goede richting. Zulks houdt niet in dat ver-

sterken niet heel vaak beter zal zijn dan tegenaanvallen. Maar ook versterken vereist, in tegenstelling tot wat de schrijvers suggereren, een ruime mate van beweeglijkheid, pantsering en vuurkracht.

Tanks die, wanneer mogelijk, massaal en agressief worden ingezet zijn een onmisbaar en integrerend deel van de eigen pantserbestrijding. In dit opzicht bezien zal de pantserinfanterie dus nooit over „voldoende” pantserbestrijdend vermogen beschikken. Ons lijkt de gedachte aan een pantserinfanteriebrigade zonder tankbataljon dan ook niet tot de mogelijkheden te behoren.

Samenvatting

Resumerende kan worden gesteld dat wanneer men het gepresenteerde alternatief op de keper beschouwt dit toch wel doet denken aan de huidige conceptie waaruit de beslissende betekenis die daarin, onder overigens specifieke omstandigheden, aan de tegenaanval wordt toegekend, consequent is verdwenen. En wel, omdat wapentechnische ontwikkelingen alleen tot voordeel van de verdediger zouden strekken en omdat de tegenaanval per definitie oneconomisch zou zijn. Naar onze mening zijn beide opvattingen in het bovenstaande voldoende weerlegd.

Wij zijn het wel met de schrijvers eens dat de tegenaanval als beslissende factor aan betekenis heeft ingeboet. Met name het aanhouden van reserves tot een sterkte van een derde van de beschikbare gevechtskracht voor het uitvoeren van tegenaanvallen op alle niveaus, in de manoeuvrevorm waarin de beslissing voorin het weerstandsgebied wordt gezocht, moet als een onjuist gebruik van de middelen worden aangemerkt. De aangeboden oplossing schiet als alternatief echter haar doel voorbij. Het gevaar is nl. niet denkbeeldig dat dit alternatief in de praktijk zal neerkomen op het, met de blik naar achteren, gelaten aanvaarden van een vijandelijk overwicht en het treffen van voorbereidingen

voor een zogenaamd eervol verlies van de oorlog.

Ook al heeft de tegenaanval als beslissende factor aan waarde verloren, dan nog betekent dat niet dat daarmee het uitvoeren van tegenaanvallen tot het verleden moet behoren. Tegenaanvallen dienen in het bijzonder in het verdedigende gevecht „voorin” te worden gebruikt om gunstige situaties uit te buiten, eenmaal ontstane penetraties teniet te doen en de voorste rand weerstandsgebied te herstellen.

Voor de manoeuvrevorm waarin de beslissing wordt gezocht in de diepte van het weerstandsgebied is de waardevermindering van de tegenaanval in het met conventionele middelen gevoerde gevecht mogelijk van grotere betekenis. Dat dient echter niet te leiden tot een afschaffing van deze manoeuvrevorm maar, zoals in feite reeds lang het geval is, tot het zoeken van de beslissing voorin.

De verdediging in de diepte blijft haar waarde behouden voor het gevecht onder nucleaire omstandigheden en dient deel te blijven uitmaken van de doctrine, omdat de overgang naar dit gevecht op ieder moment mogelijk moet zijn.

S. W. SCHOUTEN, Ikol cav
H. J. H. HUIJTS, kol cav
J. RAP, kap inf

In het kort wil ik reageren op het in meer dan een opzicht verdienstelijke artikel in de Militaire Spectator van maart jl. U geeft zelf in het begin van uw studie aan, kritiek noodzakelijk te achten en op prijs te stellen.

U schetst in dit artikel allereerst de bestaande opvattingen over het verdedigende gevecht en ontwikkelt daarna alternatieven op grond van de door u opgesomde factoren van invloed.

Met deze aanpak kan ik meegaan. Uw beschouwingen over de technische ontwikkelingen zijn interessant, maar — en hier wil ik de vinger op de wonde leggen — eenzijdig. Uw hele betoog handelt slechts over de bewapening, pant-

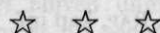
sering en mobiliteit aan NAVO-zijde. Met geen woord rept u over de eventuele ontwikkelingen aan de zijde van het Warschau-Pact.

Wanneer u daarna ingaat op de verhouding tussen vuur en beweging stelt u evenwel samenvattende: „... wanneer op grond van technische ontwikkelingen de verhouding tussen vuur en beweging verandert ten gunste van het vuur, zulks dan in eerste aanleg de verdediger bevoordeelt...”. Anders gezegd, de technische ontwikkelingen versterken de defensieve kracht van de westelijke strijdkrachten.

Mijn mening is echter: voordat u zulks moogt beweren, dient allereerst te worden onderzocht of de aanvaller geen methoden heeft ontwikkeld (kan/zal ontwikkelen) om deze wapens verre van hem te houden, of ze mogelijk kan/wil inpassen in zijn eigen offensieve plannen. Ik meen, dat de historie duidelijke voorbeelden te zien geeft die deze gedachtengang helpen ondersteunen.

Pas wanneer u dat hebt gedaan zal moeten blijken of de problemen rond het defensief/de verdediging reëel bestaan en uw alternatieven met de getrokken conclusies rechtens zijn ontwikkeld.

J. F. M. BODDEKE, maj inf

Tijdens het lezen van het artikel „Verdedigen!... maar hoe?” kregen wij een stijgende waardering voor het streven van de scribenten, op dit voor onze landmacht bij uitstek belangrijke terrein een open discussie te activeren. In besloten kring(en) werd reeds lang over een aantal vermeende zwakheden in ons huidige verdedigingssysteem gediscussieerd, echter zonder de ontwikkelde ideeën ter verdere evaluatie aan te bieden.

Het zou onjuist zijn te veronderstellen dat door hen, wier taak het is de doctrine voor de landmacht te bewaken, niet over deze materie zou zijn gedacht. Desbetreffende studies bevinden zich in een gevorderd stadium en zullen binnen afzienbare tijd ter beoordeling aan de verantwoordelijke instan-

ties worden voorgelegd. Alhoewel wij met grote delen van het onderwerpelijke artikel kunnen instemmen, ontmoeten wij bij de lezing enkele punten die hetzij niet geheel duidelijk, hetzij naar onze mening discutabel zijn.

- De conclusie aangaande het facet „Pantsering” op blz. 104, dat de mate van bescherming door pantsering niet op korte termijn zal veranderen, vindt mogelijk haar rechtvaardiging in het gestelde „op korte termijn”. De bekendgemaakte gegevens over de bescherming door Chobhampantser vestigen immers de indruk dat er bij deze ontwikkeling sprake is van een haast revolutionaire toeneming van het incasseringsvermogen van de met dit pantser uitgeruste tank. Zulks zou van grote invloed kunnen zijn op de rol die aan tanks op het gevechtveld wordt toebedeeld. De toeneming van het belang van het vuur ten detrimente van de beweging dient eventueel ook in bovenstaand perspectief te worden beschouwd.

- Op blz. 107 komt in de rechterkolom de krachtsverhouding ter sprake. Wij betwijfelen de hypothese dat een goed voorbereide verdediger ongeveer een in gevechtskracht driemaal sterkere aanval kan weerstaan. Wij menen dat het een algemeen aanvaarde vooronderstelling is dat een aanvaller in een krachtsverhouding 3 : 1 succes kan boeken. Onzes inziens wordt dit ook door de scribenten onderschreven, wanneer zij iets verder in deze alinea stellen dat de aanvaller met een gevechtskrachtverhouding 3 : 1 in de verdediging is binnengedrongen.

Hoewel in zijn algemeenheid wordt onderschreven dat voor een tegenaanval een gevechtskrachtverhouding van 2 : 1 dient te worden gehanteerd, achten wij het desondanks noodzakelijk nader op deze verhouding in te gaan. Op blz. 108 en 109 lezen wij dat genoemde verhouding kennelijk is bedoeld met het oog op de werkelijk aanvallende eenheden. Naar onze mening dienen hierbij de invloed van de

grendels, de vuursteun, alsmede de richting waaruit wordt aangevallen te worden meegeteld. Daardoor kan in bepaalde situaties *plaatselijk* een minder gunstige verhouding aanvaardbaar zijn. Dat neemt niet weg dat ook wij vinden dat de verdediging in de diepte, met als beslissende fase de tegenaanval, onjuist is.

- Op blz. 110 wordt, aan het slot van de samenstelling van de beveiligende strijdmacht, de vraag gesteld of pantserbestrijdingswapens van middelbare en lange dracht niet veel adequatere wapens van middelbare en lange nu gekozen 25 mm „kanon”. Afgezien van het feit dat het 25 mm boordwapen een niet onaanzienlijk pantserbestrijdend vermogen heeft, zijn wij geen voorstanders van draadgeleide antitankwapens op groepsvoertuigen van verkennings- of pantserinfanterie-eenheden. Opbereiding in het voertuig van een voldoende aantal raketten gaat ten koste van het aantal mee te nemen tirailleurs. Bovendien zou zo'n oplossing een gescheiden optreden van tirailleurs en antitankwapens niet bevorderen. Iets, dat door de schrijvers noodzakelijk wordt geacht (blz. 114, linker kolom). Verder kleven aan zo'n combinatie nog enkele technische nadelen, die in dit verband niet relevant zijn.

Kortom, wij pleiten niet voor óf—óf maar én—én; én antitankwapens én 25 mm boordwapen, een situatie die door de schrijvers als ideaal wordt gezien in de alinea daarboven op blz. 110.

- Onder het hoofd „Eenhoofdige leiding” wordt terecht gesteld, dat beveiligende eenheden van de diverse bevelsniveaus geen kwetsbare en moeilijk te coördineren doorschrijdingen moeten uitvoeren. Merkwaardig is dan dat de doorschrijding door de gevechtsbeveiliging blijft bestaan. Juist deze doorschrijding vindt plaats op een kritiek tijdstip, namelijk als de beveiligende fase overgaat in de verdedigende.

Er zijn drie commandanten bij betrokken: C beveiligende strijd-

macht, C gevechtsbeveiliging en de commandant van de eenheid in de vrw. Vlak voor de vrw en binnen de directe invloedssfeer daarvan vindt tweemaal achtereen een doorschrijding plaats; eerst moet de sterkere beveiligende strijdmacht het gevechtscontact overdragen aan de gevechtsbeveiliging, die daarna op haar beurt weer de vrw doorschrijdt. Onzes inziens zijn daarbij voorwaarden aanwezig voor het scheppen van een hoogst verwarrende situatie, en dat op een moment waarop de eenheden in de vrw moeten gaan functioneren.

- Op blz. 112 (rechter kolom bovenaan) wordt gesteld dat in de situatie betreffende de pantserbestrijding recent verbetering is gekomen. Dit is o.i. te ongenueerd gesteld. Wij geven de voorkeur aan „enige verbetering”. De Tow mag dan kwalitatief een enorme verbetering in het pantserbestrijdende vermogen hebben gebracht, kwalitatief zijn zes stukken Tow *ver* beneden de behoefte (zie o.m. diverse OR-studies).

- Onderaan dezelfde kolom wordt verondersteld dat het zwaartepunt nu wél zichtbaar zal worden. Wij vermoeden hier een „wishful thinking” om de spiegelbeweging van blz. 113 linksboven mogelijk te maken. Niet bedreigde sectoren zullen er namelijk nauwelijks zijn (zie de bewering op blz. 101 rechts onderaan, alwaar sprake is van een vijandelijk optreden op een breed front).

- Het aspect hindernissen, blz. 113 rechts onderaan, wordt o.i. *helaas* wel erg *terloops* genoemd.

- Een onjuistheid schuilt, op dezelfde bladzijde, in de tekst over het vijandelijke optreden. De vijand, die door onze pantserbestrijding tot staan wordt gebracht, zal in eerste instantie die aanval uitgestegen voortzetten! Doch ook bij de vijand die gebruik maakt van de zg. secundaire naderingsmogelijkheden bevinden zich tanks. Daarom is de stelling op blz. 114 linksboven ook onjuist, waar wordt geconcludeerd dat de pantserinfanterie in voorkomend geval niet moet schromen de „antitankcapa-

citeit” gescheiden van de „antinfanteriecapaciteit” in te zetten. Op de zg. naderingsmogelijkheden voor gemechaniseerde eenheden speelt de tirailleur inderdaad een aanvullende rol, maar hij moet er wel zijn!

- Geheel eens zijn wij het met de wijze van optreden zoals aangegeven in de afb. 4 en 5. Deze wijze wordt ook al geruime tijd op het OCI onderwezen (bv. oefening „Peelwerker”).

- Ons belangrijkste bezwaar richt zich tegen het bataljonsoptreden zoals beschreven op blz. 115 en en 116.

— Terecht nemen de schrijvers op blz. 108, linker kolom, stelling tegen de huidige wijze van optreden. Als wij een divisie in de verdediging bezien, bevinden zich meer eenheden in reserve dan in de vrw. Doch in de oplossing van de scribenten nemen de compagnieën in de tweede lijn zelfs niet deel aan het gevecht in de eerste (de vrw).

— Niet duidelijk is de in het artikel gehanteerde organisatie van het pantserinfanteriebataljon. De bataljonsreserve heeft een sterkte van 3 à 4 pelotons, maar in afb. 6 staan wél versterkte compagnieën in de eerste lijn. Wie commandeert het vierde steunpunt?

- Waarom leveren de schrijvers — onzes inziens onnodig — gevechtskracht in door de steunpunten die worden omtrokken, te laten zitten? (blz. 114, rechter kolom bovenaan). Het afbreuk doen aan de vijand van de flank af zal snel voorbij zijn als vijandelijke eenheden uit de diepte tegen zulke steunpunten worden ingezet.

Wij achten het discutabel of het terugnemen van een steunpunt leidt tot vluchtneigingen; evenzo de gedachte *koste wat kost* in de opstelling te blijven. Hoewel direct daaronder door de schrijvers wél wordt gezegd dat als een steunpunt valt of geen functie meer kan vervullen, het op hoger bevel kan worden verlaten. Dat lijkt ons enigszins met elkaar in tegenspraak.

- Op blz. 115, rechterkolom bovenaan, wordt gesteld dat de hui-

dige pantserinfanterie nog uitsluitend over wapens met korte dracht beschikt. Wij zijn echter van mening dat het 25 mm kanon en de Tow bepaald geen korte-drachtwapens zijn.

Een YPR-compagnie kan zeker wel (al of niet met opgezeten infanterie) worden ingezet voor versterking.

- Wel gaan wij mee met de gedachte de antitankcompagnie op te delen en ook *wij* zien in dat, zolang de pantserinfanterie over onvoldoende antitankwapens beschikt, tanks bij de voorbataljons zullen moeten worden ingedeeld.

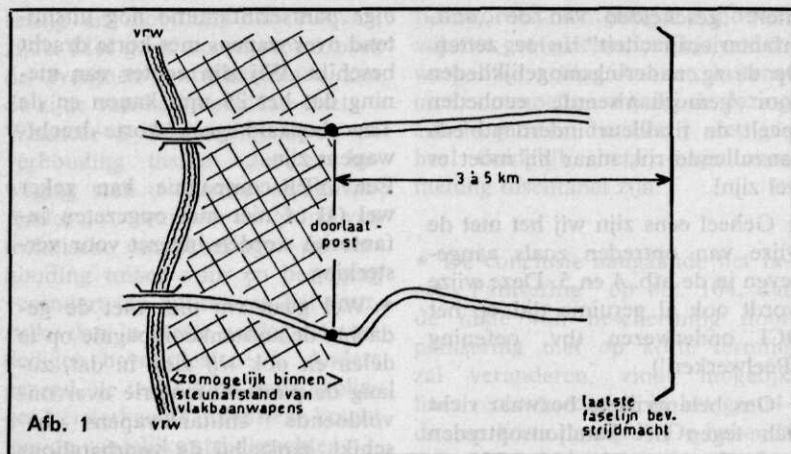
- Op blz. 116 linksboven staat dat een groot aantal opstellingen moet worden voorbereid. Dit facet krijgt op blz. 121 rechtsboven nog meer gestalte door de bewering dat met de onlangs ingevoerde bouwmachines een bataljon binnen ca. 6 uur in de grond zit, verwissel- en reserveopstellingen inbegrepen. Niet vermeld worden het aantal machines en de grondsoort! Wij hebben ernstige twijfels aan de bruikbaarheid van dit gegeven in deze vorm.

- Op blz. 120, rechterkolom midden, wordt gesteld dat een tank *bij uitstek* geschikt is om in voorste lijn op te treden. Bij gebrek aan pantserbestrijdingsmiddelen mag dat waar zijn, het *is en blijft een oneigenlijk gebruik van tanks*. Voor deze taak bestaan gepantserde, gemechaniseerde antitankkanonnen en dito raketsystemen. Antitank: vijandelijke tanks opwachten!... Tanks: vijandelijke tanks opzoeken! Met bovenstaand commentaar zijn de schrijvers het eigenlijk ook eens: zie de alinea op blz. 121 links bovenaan.

- Op dezelfde bladzijde (links midden) wordt — wat twijfelend — de hoop uitgesproken dat de YPR-Tow geheel van onder pantser zal kunnen worden bediend. Dat is inderdaad het geval; bovendien wordt ook reeds gewerkt aan de vervanging van de AMX-13 uit de antitank-compagnie.

- Geheel eens zijn wij het met de uitspraak over de antitankcompagnie op blz. 121 rechts onder. Hoewel dit wellicht wat geprononceerd

klinkt, beschouwen wij de antitankcompagnie in wezen als een uitdeelpot van antitankmiddelen en zeker niet als manoeuvre-eenheid.

- Overigens wordt bekend verondersteld dat de op blz. 122 linksboven genoemde „war gaming”-methodieken reeds worden gebezigd, waarbij OCI en OCC zijn ingeschakeld.

Voorstel betreffende de gevechtsbeveiliging

Wij stellen voor de gevechtsbeveiliging wel uit te zenden, met behoud van de huidige hoofdtaak (waarschuwen) doch terug te nemen op het moment dat de beveiligende strijdmacht de laatste faselijn voor de vrw heeft ingenomen. In die lijn neemt zij in feite de taak van de gevechtsbeveiliging over. Deze laatste faselijn ligt zo dicht mogelijk voor de vrw, maar zó ver ervoor dat de eenheden van de beveiligende strijdmacht „concentrerende” bewegingen kunnen uitvoeren naar het beginpunt van de doorschrijdingsroute. Op dit punt bevinden zich de doorlaatposten, die daar door de gevechtsbeveiliging zijn „achtergelaten”. Tussen deze doorlaatposten en de vrw liggen de doorschrijdingsroutes, die links noch rechts mogen worden verlaten. Buiten deze routes hebben de eenheden in de vrw „vrije jacht”. Het laatste scherm van de beveiligende strijdmacht neemt de taak van de gevechtsbeveiliging over en keert op identieke wijze als deze

terug in de vrw, nadat de doorlaatposten zijn ingetrokken. Zie voor de overige procedures de techniek van de achterwaartse doorschrijding. Afb. 2 op blz. 111 zou dan eruit moeten zien als in afb. 1 geschetst.

Voorstel betreffende de defensieve fase

De eerste lijn

Ons hoofdbezwaar richtte zich tegen het niet laten deelnemen van de gevechtskracht in de tweede lijn aan het gevecht in de eerste lijn. Daarom stellen wij voor de eerste lijn geheel te laten bezetten door versterkte pantserinfanteriebataljons. Deze bataljons richten niet een tweede lijn in doch kiezen een

zodanige opstelling dat maximaal vuur voor de vrw mogelijk is (afb. 2).

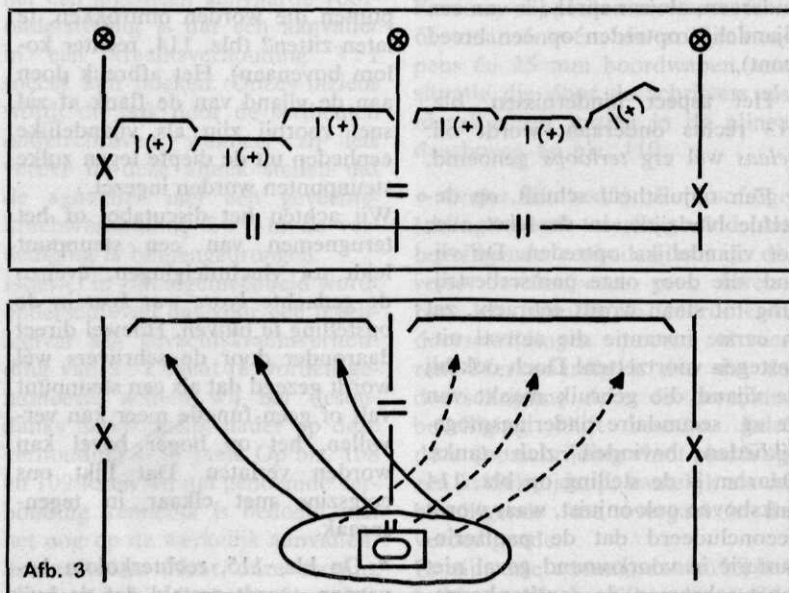
De paatcie is „opgesoupeerd”. Mochten de pantserbestrijdingsmiddelen in de vrw nog niet toe-reikend zijn, dan zal het tankbataljon een tankpeloton of zelfs een eskadron onder bevel van een voorbataljon stellen.

Wij kennen de bataljonscommandant geen versterkingsreserve toe anders dan met vuursteun. Versterken met manoeuvre-eenheden blijft voorbehouden aan de brigadecommandant die daarvoor het tankbataljon (al of niet min) beschikbaar heeft.

De brigadecommandant heeft drie opties (afb. 3):

- het versterken van de voorbataljons (optie 1);
- wanneer dat niet mogelijk is, vertragend teruggaan naar meer in de diepte gelegen opstellingen, die door het hogere echelon zijn voorbereid en zo nodig bezet (optie 2);
- het uitvoeren van tegenaanval- len ten einde een verder optreden uit verdedigende opstellingen weer mogelijk te maken (optie 3).

Afb. 2 De versterking bestaat, van links naar rechts, uit: atpel-painbat (Tow), atpel-paatcie (Tow), atpel-paatcie (105), atpel-painbat (Tow), atpel paatcie (mix), atpel-paatcie (mix)

Afb. 4 „min” veroorzaakt door verliezen

De functie van het tankbataljon in de drie opties:

- optie 1: het versterken van een pantserinfanteriebataljon door een tankskadron of door het gehele tankbataljon;
- optie 2: het optreden als brigadedekkingstroepen, overnemen van het gevechtscontact, en overgaan tot verdragend gevecht;
- optie 3: het uitvoeren van de brigadetegeenaanval.

De tweede lijn

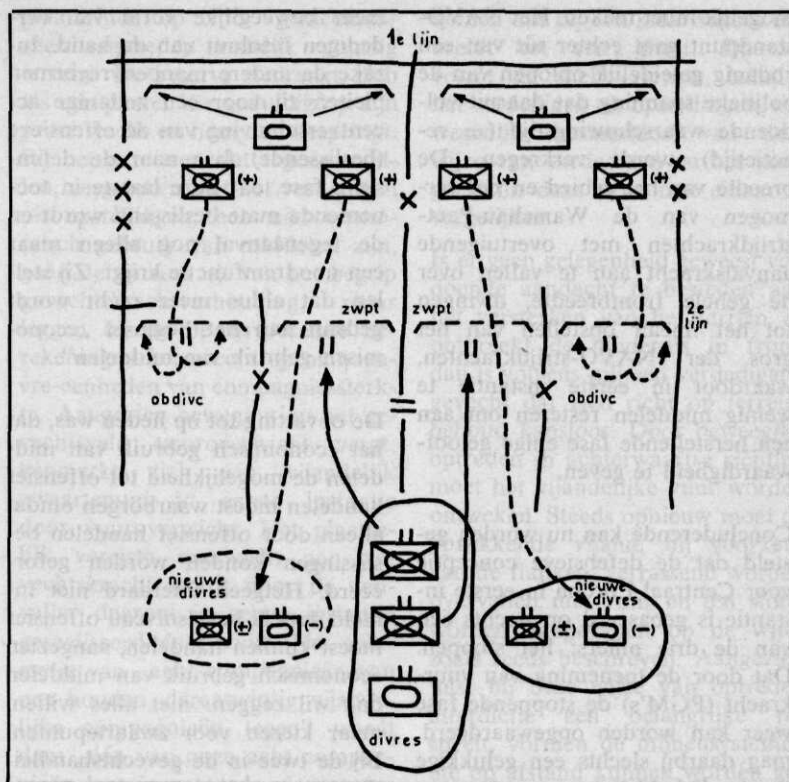
Daar waar het terrein zich het best ervoor leent (5 à 8 km achter de eerste lijn), bereidt de divisiereserve een tweede lijn voor. Deze divisiereserve bestaat uit een pantserinfanteriebrigade.

Zodra de eenheden in de eerste lijn onder druk van de vijand overgaan tot het verdragende gevecht, laat de divisiecommandant de voorbereide opstellingen bezetten die liggen in het (inmiddels onderkende) vijandelijke zwaartepunt. De overige opstellingen worden bezet door de terugkerende pantserinfanteriebataljons uit de eerste lijn. In deze situatie heeft de divisiecommandant dezelfde drie opties als de brigadecommandant in lijn 1 en lijn 2 (afb. 4).

Op deze wijze kunnen commandanten steeds in de diepte een nieuwe lijn voorbereiden en deze laten bezetten door de pantserinfanterie (versterkt) uit de reserve, en terugkerende gevechtskracht uit de voorliggende lijn.

Kenmerkend verschil tussen de uit het artikel blikkende opvatting en de onze is: de vijand niet laten doorbreken maar meebuigen en terugwijken naar een dieper gelegen lijn. Dat betekent niet „er vandoor gaan”, maar het ontwijken van een mogelijke „knock-out”-slag. Ieder een heeft begrip voor het beweeglijke optreden van een bokser.

In de hier ontwikkelde conceptie heeft het legerkorps de beschikking over (bv.) drie pantserbrigades. De mogelijke inzet van deze leger-

korpsreserve stemt, met inachtname van het niveau, overeen met de mogelijkheden die werden opgesomd voor de brigade- en divisiereserve.

L. M. B. BUISSINK, Ikol cav
C. SCHUITMAKER, Ikol inf
J. N. LODDERS, Ikol inf
A. J. E. BEEKES, maj cav
(sie Plannen OCC resp. OCI)

Op de uitnodiging van de auteurs van het artikel „Verdedigen!... maar hoe?”, te reageren op hun zienswijze, wil ik graag ingaan, omdat ik het niet eens kan zijn met de mate waarin zij „beweeglijkheid” en „offensief handelen” ontwaarden.

Aangezien de strategische conceptie mede bepalend is voor de wijze waarop het verdedigende gevecht wordt gevoerd wil ik mij, ten einde mijn standpunt duidelijk te maken, eerst bepalen tot die conceptie.

In het algemeen kan worden gesteld dat een defensieve strategie moet zijn opgebouwd uit drie

fasen, de drie pijlers van het defensief: vertragen - stoppen - herstellen. De geschiedenis van de oorlogvoering laat zien dat het accent niet altijd bij dezelfde fase lag. Gedurende de Eerste Wereldoorlog lag dit accent bij de stoppende fase, de Tweede Wereldoorlog gaf een accentverschuiving te zien naar de herstellende fase. De verhouding tussen de factoren vuur en beweging heeft bij deze accentverschuivingen een belangrijke rol gespeeld.

De NAVO-strijdkrachten in Centraal-Europa zijn genoopt tot een defensieve strategie en het heeft zin na te gaan, waar bij deze strategie de accenten liggen.

Het ontbreken van diepte is één van de argumenten om de stoppende fase zover mogelijk oostwaarts te doen aanvagen (de voorwaartse verdediging) waardoor de verdragende fase in het geding komt. In deze conceptie wordt nauwelijks reactietijd geschapen, hetgeen zou moeten leiden tot een zeer hoge graad van paraatheid, d.w.z. een slagorde die het aangaan van een gevecht binnen zeer korte tijd

mogelijk moet maken. Het NAVO-standpunt gaat echter uit van een zodanig geleidelijk oplopen van de politieke spanning dat daaruit voldoende waarschuwingstijd (= reactietijd) wordt verkregen. De breedte van het gebied en het vermogen van de Warschau-Pact-strijdkrachten met overtuigende aanvalskracht aan te vallen over de gehele frontbreedte, dwingen tot het lineair opstellen van het gros der NAVO-strijdkrachten, waardoor in eerste instantie te weinig middelen resteren om aan een herstellende fase enige geloofwaardigheid te geven.

Concluderende kan nu worden gesteld dat de defensieve conceptie voor Centraal-Europa in eerste instantie is gebaseerd op slechts één van de drie pijlers: het stoppen. Dat door de toeneming van vuurkracht (PGM's) de stoppende fase weer kan worden opgevaardigd, mag daarbij slechts een gelukkige omstandigheid heten.

De urgentie van het inderdaad stoppen van een aanvallende vijand in deze fase is nu wel duidelijk en ik kan mij daarom voorstellen dat in deze fase wordt gekozen voor een wijze van verdedigen waarbij het behoud van terrein op de voorgrond staat. Opgemerkt dient te worden dat deze wijze van verdedigen alleen kans op succes heeft, indien het verdedigende gevecht wordt gevoerd achter een hindernis van enige betekenis en indien voldoende aandacht is besteed aan het versterken van het terrein, hetgeen tijd en middelen vergt.

Indien de genoemde voorwaarden ontbreken, zal moeten worden gekozen voor een andere, meer beweeglijke wijze van verdedigen. De gevechtshandleiding geeft dan ook voor het verdedigende gevecht twee principiële manoeuvrevormen aan, waarvan de ene (meer statisch) zich richt op terreinbehoud en de andere (meer beweeglijk) op het ten slotte buiten gevecht stellen van de binnengedrongen vijand.

De auteurs wijzen, indien geen kernwapens worden gebruikt, de

meer beweeglijke vorm van verdedigen resoluut van de hand. Inzake de andere manoeuvrevormen pleiten zij voor een zodanige accentverschuiving van de offensieve (beslissende) fase naar de defensieve fase, dat deze laatste in toenemende mate beslissend wordt en de tegenaanval nog alleen maar een noodremfunctie krijgt. Zij stellen dat aldus meer recht wordt gedaan aan het beginsel „economisch gebruik van middelen”.

De opvatting tot op heden was, dat het economisch gebruik van middelen de mogelijkheid tot offensief handelen moest waarborgen omdat alleen door offensief handelen beslissingen konden worden geforceerd. Hetgeen uiteraard niet inhield dat elk bevelsniveau offensief moest kunnen handelen, aangezien economisch gebruik van middelen óók wil zeggen: niet alles willen, maar kiezen voor zwaartepunten. Bij de twee in de gevechtshandleiding genoemde manoeuvrevormen is ook sprake van kiezen voor een zwaartepunt en wel tussen enerzijds het zwaartepunt in de diepte of anderzijds in het voorste deel van het weerstandsgebied. Het gestelde in de gevechtshandleiding onder punt 475, dat bij de laatst genoemde manoeuvrevorm op alle bevelsniveaus van bataljon en hoger tegenaanvallen moeten kunnen worden uitgevoerd, is daarom ook zeer inconsequent en in strijd met het onderhavige beginsel. Terecht wijzen de auteurs daarop.

Als het zwaartepunt in het voorste deel van het weerstandsgebied wordt gekozen, moet de aanvallende vijand vóór alles worden gestopt voor de vrw (= hindernis). Hiertoe moet in de eerste plaats voldoende kracht in de vrw aanwezig zijn. Mocht de vijand plaatselijk toch erin slagen binnen te dringen, dan moet de scheidende werking van de vrw op het volgende vijandelijke echelon worden uitgebuit door een zo snel mogelijk en met voldoende kracht uitgevoerde tegenaanval. Daartoe moeten in de tweede plaats voldoende krachtige reserves worden

opgesteld op korte afstand van de vrw.

Dat betekent, dat bij deze manoeuvrevorm tegenaanvallen in de eerste plaats en uitsluitend worden uitgevoerd door de reserve van de daartoe versterkte voorbrigades. De reserve van de versterkte voorbataljons is bestemd voor versterkende dan wel aanvallende acties, ten einde te voorkomen dat steunpunten in de vrw verloren gaan. Mocht zo'n steunpunt toch in handen van de vijand vallen, dan heeft de bataljonsreserve tot taak stand te houden in de daarvoor bestemde brigadegrendel. Door de logischerwijs nog betrekkelijk kleine divisiereserve kunnen dan hooguit nog beveiligende en versterkende taken worden uitgevoerd.

Het hierboven geschetste model plaats ik graag tegenover het model van de auteurs aangezien naar mijn overtuiging het offensief handelen nog steeds een beslissende factor vormt bij de uitvoering van het verdedigende gevecht.

Mocht blijken dat de NAVO-strijdkrachten niet kunnen standhouden in de initiële opstellingen, dan ontstaat de noodzaak de defensieve conceptie aan deze situatie aan te passen. Er moet dan een vertragende fase worden ingebouwd. Voor het opnieuw kunnen kiezen van een zwaartepunt in de stoppende fase zijn tijd en veldversterkingsmiddelen onontbeerlijk. Of de daarvoor benodigde tijd kan worden verkregen uit de vertragende fase, zonder daarbij te veel (kostbaar) terrein prijs te geven, is zeer twijfelachtig.

Dit leidt tot de conclusie dat de accenten dan wel moeten worden gelegd op de vertragende en de herstellende fase. Ik meen dat in de geschetste situatie deze wijze van optreden niet alleen is voorbehouden aan de formatie, maar ook kan worden toegepast door de divisie: een beweeglijk gevoerd verdedigend gevecht, bestaande uit vertragen, stoppen (met een minimum aan middelen maar profiterende van sterk terrein) en ten slotte (tegen)aanvallen; een beweeglijk gevecht waarbij de scheidende wer-

king van axiale en laterale hindernissen maximaal moet worden benut.

Bij de brigadetegenaanval in het kader van het verdedigende gevecht waarbij de beslissing wordt gezocht in het voorste deel van het weerstandsgebied, doen zich de volgende aspecten voor: voor de plaats van een mogelijke vijandelijke penetratie zijn er verschillende mogelijkheden. De brigadereserve dient daarom in de regel ten minste vier tegenaanvallen voor te bereiden, waarvan er geen twee gelijktijdig kunnen worden uitgevoerd. Bij de uitvoering van de tegenaanval is de vijandelijke penetratie nog betrekkelijk gering van omvang en zonder duidelijke flanken. De tegenaanval moet zich daarom wel richten op de kop van de penetratie. Door de scheidende werking van de vrw (= hindernis) is de kans op ingrijpen door een volgend vijandelijk echelon nog gering. Bij de samenstelling van de brigadereserve moet rekening ermee worden gehouden dat in dit soort situaties de binnengedrongen vijand zich bij voorbaat nestelt in voor tanks ongunstig terrein. De brigadereserve gedraagt zich als een „keeper”, gereed om naar de bal te duiken, onverschillig in welke hoek die wordt geplaatst.

Bij de tegenaanval in het kader van de beweeglijkere manoeuvrevorm doet zich ten aanzien van dezelfde aspecten min of meer het tegenovergestelde voor. Over de plaats van de vijandelijke penetratie bestaat minder ongewisheid. De penetratie heeft enige omvang, dientengevolge duidelijke flanken en de tegenaanval kan zich richten op een flank.

Aangezien rekening moet worden gehouden met het ingrijpen door een volgend vijandelijk echelon moet de tegenaanval, profiterende van een laterale hindernis, een wig drijven tussen twee opeenvolgende echelons en vervolgens het geïsoleerde echelon uit gunstige richting buiten gevecht stellen. Bij de samenstelling van de reserve moet rekening ermee worden gehouden dat de vijandelijke penetratie

plaatsvindt op voor gemechaniseerd optreden redelijk gunstig terrein. De reserve gedraagt zich als een panter die geduldig op zijn prooi wacht en hem dan bespringt. Bij het aantonen dat tegenaanvallen, vergeleken met het verdedigen uit opstellingen, een niet economisch gebruik van middelen zijn, gaan de auteurs uit van het begrip gevechtskrachtverhouding, maar leggen bij de bewijsvoerende berekeningen het accent op manoeuvre-eenheden van compagniessterkte. Aangezien beweging op het gevechtsveld vuuroverwicht vergt, kenmerkt zich een vijandelijk zwaartepunt in eerste instantie door vuuroverwicht. Het plaatselijk vereiste overwicht aan gevechtskracht wordt door de aanvaller daarom in eerste instantie gerealiseerd door vuur. Het sommetje van „acht compagnieën van ons houden vierentwintig vijandelijke compagnieën tegen” wordt dan: „één van onze acht compagnieën laat in volgorde vierentwintig vijandelijke compagnieën door”.

En wat nu? Ga ik uit van de door de auteurs gepropageerde wijze van verdedigen, dan zie ik in de diepte gegroepede verdedigende opstellingen, gerangschikt in een drie-lijnenstelsel met een totale diepte van ca. 15 km, dat van voor naar achter snel in kracht afneemt terwijl de vijandelijke penetratie de gelegenheid wordt geboden snel in kracht toe te nemen. Op dit punt kunnen de auteurs mij niet overtuigen, ook niet door het weer invoeren van (spiegel)beweeglijkheid.

Door het grondig versterken van het terrein moet de vijand in zijn pogen, door masseren van vuur de gevechtskrachtverhouding plaatselijk in zijn voordeel te doen doorslaan, worden bemoeilijkt. Opgemerkt zij dat de grondige toepassing van veldversterkingen ook troepenbesparend kan werken. Door het benutten van een hindernis in front moet de vijand in zijn beweeglijkheid worden beperkt. Mocht de vijand plaatselijk toch succes hebben, dan moet door razendsnel toeslaan worden voor-

komen dat hij een klein succes uitbreidt tot een groot. Daarom vormt de snelle riposte, behalve het verdedigen uit opstellingen, een wezenlijk bestanddeel van deze wijze van verdedigen en het heeft geen zin deze twee met elkaar te vergelijken.

Is er geen gelegenheid geweest voldoende aandacht te besteden aan het versterken van het terrein en ontbreekt de hindernis in front, dan is volgens mij een verdedigend gevecht dat zich richt op terreinbehoud kansloos. Door beweeglijk optreden in achterwaartse richting moet het vijandelijke vuur worden ontweken. Steeds opnieuw moet de oprukkende vijand, bij voorkeur van de flanken, verrassend worden overvallen met vuur en ten slotte worden aangevallen op de wijze zoals reeds beschreven. Aangezien juist bij deze wijze van optreden interdictie een belangrijke rol speelt, vormen de mijnsystemen die op afstand kunnen worden gelegd een welkom middel. Richt het verdedigende gevecht zich op terreinbehoud, dan moet de vijand worden gestopt voor de vrw (= hindernis). In de vrw dient daartoe voldoende kracht aanwezig te zijn hetgeen neerkomt op het vermogen in de vrw een gesloten vuurfront te organiseren. Dit vermogen is bepalend voor de vakkbreedte die aan een voorbataljon kan worden toegewezen. Uitgaande van een frontbezetting (ca. 1000 m) en frontbreedte (ca. 1500 m) van een compagniessteunpunt en van het optreden met twee versterkte compagnieën voor, moet dat worden gesteld op ca. 3000 m. Het aan een voorbrigade toegewezen vak heeft dan, indien wordt verdedigd met twee versterkte bataljons voor, een frontbreedte van maximaal 8 km.

Ofschoon voor het bepalen van de vakkbreedte is uitgegaan van het compagniessteunpunt, komt het volgens mij erop neer dat het gesloten vuurfront in de vrw moet worden gerealiseerd door elkaar onderling steunende pelotons-(steunpunten)opstellingen, met daarachter de bekende pelotons-(steunpunten)opstellingen in de

tweede lijn. Het is deze tweede lijn van pelotonsopstellingen die de basis vormt voor een mogelijke brigadegrendel. Met andere woorden: een vijandelijk binnendringen moet beperkt blijven tot de opstellingen van één of twee voorpelotons. De taak van de bataljonsreserve is dan, door aanvallend/versterkend optreden mede te voorkomen dat die opstellingen verloren gaan en mocht dat toch gebeuren, de tweede lijn van pelotonsopstellingen zodanig te versterken dat de binnengedrongen vijand wordt ingekapseld ten behoeve van een snel uitgevoerde brigadetegenaanval. Bovengeschetste wijze van optreden is duidelijk gericht op het stoppen van de vijand voor de vrw, op het door offensief optreden onmiddellijk teniet doen van kleine successen van de vijand, op het maximaal uittreken van de mogelijkheden die een hindernis biedt, op het tonen van de wil initiatieven te nemen en daardoor kansen te scheppen.

Daarom verkies ik deze wijze van optreden boven die zoals voorgesteld door de auteurs, daar die naar mijn mening te passief, te afwachtend is; een afwachtendheid die niet wordt gerechtvaardigd door de verbeterde wapensystemen.

D. P. VAN KOESVELD, Ikol inf

Gaarne voldoen wij aan de wens van de schrijvers commentaar te leveren op hun artikel „Verdedigen!... maar hoe?“, echter niet dan nadat wij waardering erover hebben uitgesproken dat nu eindelijk eens een aantal concrete ideeën is ontwikkeld over het al zo lang in discussie zijnde onderwerp „Verdediging“ en over de duidelijke wijze waarop dat is gedaan. Met name geldt dit voor hetgeen naar voren is gebracht onder het kopje „Problemen rond het defensief/de verdediging“.

Hoewel wij het met de algemene strekking eens zijn, achten wij het toch noodzakelijk enkele kanttekeningen te plaatsen.

Het terrein

In het artikel wordt de Noordduitse laagvlakte gewaardeerd als een in algemene zin bij uitstek geschikt terrein voor gemechaniseerd optreden. Vermeld wordt dat de belangrijkste hindernissen, die zich in het terrein voordoen, bestaan uit rivieren, kanalen, moerasgebieden, bossen en oorden. Dit wordt aangevuld met de mededeling dat mag worden verwacht dat in de toekomst de omvang van oorden en bossen zal toenemen (gesproken wordt van een kwantitatieve toeneming). Vervolgens wordt gesteld, dat bij een bereden optreden de tegenstander wordt gekanaliseerd. Ten slotte wordt nog opgemerkt dat de rivieren in algemene zin van zuid naar noord stromen.

Afgezien van de kwaliteit van de hindernissen geeft een dergelijke opsomming van hindernissen onzes inziens niet direct een beeld van een terrein dat bij uitstek geschikt is voor gemechaniseerd optreden, zeker niet in algemeen oostelijke dan wel westelijke richting.

Aangezien de factor terrein van eminente invloed is op de wijze van optreden bij het verdedigende gevecht, lijkt het ons noodzakelijk wat dieper in te gaan op de invloed van de Noordduitse laagvlakte op een gemechaniseerd aanvallend optreden.

Het gebied kenmerkt zich, zoals reeds is gesteld, door een groot aantal waterhindernissen die voornamelijk in zuid-noordrichting stromen. Uit een artikel in de *Militaire Spectator* 135(1966)(2)85 blijkt dat West-Europa, van oost naar west gaande, de volgende opvolging van waterlopen laat zien:

- kleine waterlopen (breedte 5-20 m): iedere 5 à 10 km;
  - gemiddelde waterlopen (breedte 40-50 m): iedere 40 à 50 km;
  - grote waterlopen (meer dan 100 m breed): iedere 100 à 200 km.
- Uiteraard is hier sprake van een gemiddelde.

Een blik op de kaart en een verkenning in het terrein leren ons

dat de Noordduitse laagvlakte (de naam geeft het al aan) boven het gemiddelde ligt voor wat betreft het aantal waterlopen.

Behalve met genoemde waterlopen dient ook nog rekening te worden gehouden met de vele sloten en beekjes met een breedte van minder dan 5 meter. Deze laatste waterloopjes vormen, volgens de gegevens omtrent overschrijdings- en opstapvermogen van voertuigen, nauwelijks of geen hindernis. Het betreft hier echter fabrieksgegevens die veelal zijn gebaseerd op tests, uitgevoerd op banen van steen en beton. Juist de waterlopen met een breedte van 5 meter en minder vormen, mede afhankelijk van de oevers, veelal een stoppende hindernis voor alle soorten voertuigen. Een goed beeld van het overwinnen van waterhindernissen door voertuigen geven de proefnemingen, gedaan door 41 Pabrig in West-Duitsland en 43 Pabrig in Drente (beide op film vastgelegd). Daaruit blijkt dat de werkelijkheid veel minder rooskleurig is. Voegt men daarbij vervolgens een studie van de Kampftruppenschule 2, waarin wordt vermeld dat de Noordduitse laagvlakte voor 32% uit bedekt terrein bestaat, dan is de conclusie dat die laagvlakte zich in algemene zin bij uitstek leent voor gemechaniseerd optreden, niet gebaseerd op hetgeen hiervoor is gesteld. Waarop dan wel? Op deze vraag geven de schrijvers geen rechtstreeks antwoord. Wel is uit het artikel op te maken dat men de aanwezige infrastructuur en de verdere verbetering daarvan (wegen, bruggen, meer open bebouwingen) enerzijds ziet als een kwalitatieve vermindering van de waarde van de hindernissen en anderzijds als een goede mogelijkheid om, gebruikmakende van het dichte wegennet, snel met gemechaniseerde eenheden te kunnen optreden.

In deze opvatting kunnen wij de schrijvers slechts gedeeltelijk volgen. De aanwezigheid van bruggen kan naar onze mening niet zonder meer worden geschat als een fac-

tor, die de waarde van de waterhindernissen doet afnemen.

Uiteraard is het niet mogelijk — en ook niet wenselijk — dat alle bruggen in het legerkorpsvak worden vernield. Er moet echter wel van worden uitgegaan, dat de vaste oeververbindingen in de lijnen waarin verdedigende opstellingen worden gekozen, zijn gesteld of ter vernieling voorbereid.

Ondanks het uitgebreide assortiment WP-brugslagmaterieel en amfibische mogelijkheden zullen de waterhindernissen, die door de verdediger worden uitgebuit, eerst te voet dan wel uitgestegen moeten worden overschreden. Pas nadat een inbraak is gelukt en de verdediging is doorbroken, leent de Noordduitse laagvlakte zich goed voor een gemechaniseerd optreden, zowel voor een terugtocht als voor een achtervolging. Dit als gevolg van het dichte wegennet en de daarin voorkomende vaste oeververbindingen.

Samenvattende menen wij te moeten vaststellen dat de Noordduitse laagvlakte zich *niet* bij uitstek leent voor een gemechaniseerd aanvallend optreden. Beter ware het, te spreken over „plaatselijk” geschikt voor gemechaniseerd optreden. Het gebied leent zich wél op vele plaatsen goed voor een gemechaniseerd verdragend en verdedigend optreden.

Deze conclusie zal in het vervolg van ons commentaar van invloed zijn op het te verwachten vijandelijke optreden. Ten slotte zij vermeld, dat bij de beschouwing van het terrein geen vergelijking is gemaakt tussen de Noordduitse laagvlakte en andere gebieden in West-Europa.

Vijandelijk optreden

Hoewel het niet als zodanig is gesteld, gaan de schrijvers klaarblijkelijk ervan uit dat de tegenstander in beginsel bereden optreedt. Slechts — zo wordt gesteld — indien men in het meer open terrein te maken krijgt met goed georganiseerde pantserbestrijding, gebruikmakende van een hin-

dernis, wordt omgezien naar een andere wijze van optreden.

Deze situatie wordt nu juist door de verdediger geschapen. Hij zoekt immers een strook terrein die zich goed leent voor een verdedigend optreden, organiseert in de daarvoor in aanmerking komende gebieden de pantserbestrijding en schept op deze wijze een omstandigheid die de aanvaller dwingt om te zien naar een andere dan de bereden wijze van optreden.

Mede gezien de vele in een gunstige richting stromende waterhindernissen, de vele oorden en boscomplexen en het toenemende aantal pantserbestrijdingswapens van de NAVO-eenheden, biedt de Noordduitse laagvlakte voldoende mogelijkheden om een potentiële tegenstander te dwingen van een bereden over te gaan op een uitgestegen of zelfs te voet optreden.

Deze gedachtengang is overigens niet nieuw, maar mede gebaseerd op de laatste ontwikkelingen op dit gebied in de Sovjet-Unie. (Zie o.a.: P. A. Karber — *The Soviet anti-tank debate. Survival* (1976) (5/6), en S. B. H. Verbraeken — *Ik wenste het toch maar anders. Infanterie* (1976)(10). In deze artikelen wordt nader ingegaan op het, op dit moment in de Warschau-Pactstrijdkrachten levende, probleem op welke wijze gemechaniseerde eenheden moeten optreden bij het naderen van gebieden waar een sterke pantserbestrijding is georganiseerd.)

Heteerste gevechtscontact in de vrw/eerste verdedigingslijn — afgezien van verkenningsactiviteiten en inleidende beschietingen — zal naar onze mening dan ook op de meeste plaatsen een treffen zijn met vijandelijke uitgestegen infanterie. Wel zal de tegenstander, indien mogelijk, zoveel mogelijk gebruik maken van de voertuigen in de vorm van vuur door middel van de boordwapens. Zelfs in voor pantservoertuigen en tanks minder aantrekkelijk terrein, bv. bossen, zullen de voertuigen zo dicht mogelijk achter de infanterie opsluiten. Een en ander leidt ertoe dat de voor een gemechaniseerd vij-

andelijk optreden minder geschikte terreindelen meer onze aandacht behoeven dan tot nu toe het geval was.

Uitgaande van de situatie, dat geen of nauwelijks eigen eenheden voor de vrw aanwezig zijn, is het voor de tegenstander mogelijk — ook bij daglicht — ongezien tot op korte afstand van de vrw te naderen met infanterie. Let wel, „een infanteriecompagnie is één tirailleur breed!” Met deze mogelijke wijze van vijandelijk optreden rekening houdende is het onvoldoende te volstaan met bewaking van het desbetreffende terreindeel en in voorkomend geval te reageren met een reserve.

In dit verband moet worden opgemerkt dat de inzet van radar in bedekt terrein weinig soelaas biedt. De minder overzichtelijke terreindelen zullen ten minste moeten worden beveiligd, want welk nut heeft een beheersing van goed tankterrein, indien de tegenstander door minder aantrekkelijk tankterrein, zonder adequate tegenstand, kan binnendringen? Een goed gebarricadeerde deur heeft weinig zin, indien men ook door het venster kan binnenkomen!

Wellicht ten overvloede dient te worden gesteld dat een grotere aandacht voor het terrein buiten de (gemechaniseerde) naderingsmogelijkheden nimmer ten koste van de beheersing van deze naderingsmogelijkheden zelf mag gaan.

Inzet eigen middelen

Wat betekent een als hierboven geschetst vijandelijk optreden in de Noordduitse laagvlakte nu voor de inzet van onze eigen middelen? Welke consequentie heeft dit voor het bezetten van de drie verdedigingslijnen zoals door de schrijvers wordt voorgesteld? Wij hopen dit met enig cijferwerk duidelijk te maken.

Zoals reeds gesteld, bestaat de Noordduitse laagvlakte voor 32% uit bedekt terrein (oorden niet meegerekend) en dus zal het duidelijk zijn dat het pantserinfanteriebataljon zijn tirailleurpelotons voor het

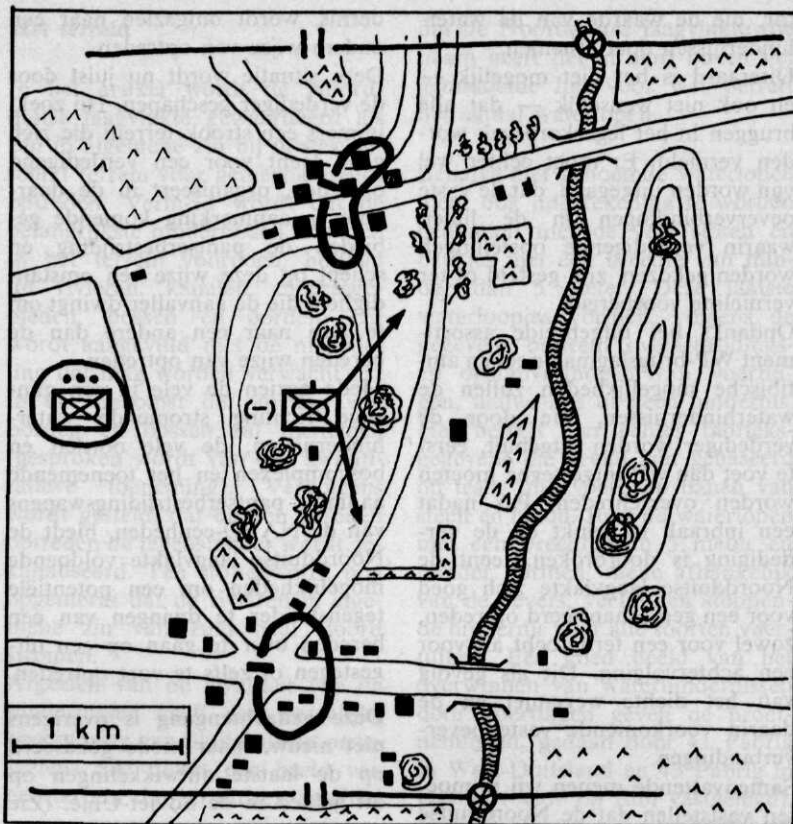
grootste deel, en soms geheel, in de voorste lijn moet inzetten. Dat de vakbreedtes in de praktijk in vergelijking met die in het voorschrift veelal aan de maximale kant zijn, is daarop mede van invloed.

Uitgaande van een bataljonsvak ter breedte van ca. 5 km met twee vijandelijke gemechaniseerde bataljonsnaderingsmogelijkheden zijn, ter beheersing van deze naderingsmogelijkheden met steunpunten, vijf tot zes pantserinfanteriepelotons noodzakelijk. Daarbij is dan nog uitgegaan van de mogelijkheid dat één van beide steunpunten wordt ingericht met — behalve extra pantserbestrijdingswapens — twee pantserinfanteriepelotons. Ten aanzien van deze mogelijkheid is echter grote voorzichtigheid geboden. Indien steunpunten zijn vereist als „frame” waaraan de verdediging wordt opgehangen, dient zo'n steunpunt, om aan alle eisen te kunnen voldoen, in beginsel over drie pantserinfanteriepelotons te beschikken. Deze twee steunpunten beheersen samen een frontbreedte van max. 3 km. De overige 2 km gebied dient te worden beveiligd, waarvoor drie à vier pelotons nodig zijn. Bovendien dient nog rekening ermee te worden gehouden dat het bataljon veelal delen moet afstaan aan de brigade, bv. voor veiligheidsbezetting of gebiedsbewaking.

Duidelijk is in ieder geval dat een bataljonsreserve in vele gevallen óf helemaal niet aanwezig zal zijn, óf slechts zal bestaan uit een of twee pantserinfanteriepelotons en eventueel onder bevel staande tanks. Dus zeker niet uit drie à vier pantserinfanteriepelotons, zoals de schrijvers menen (zie afb. 1).

Naar aanleiding van het voorgaande is door ons (voor een legerkorps) berekend wat dit betekent voor het verdedigen in de door de schrijvers gestelde drie lijnen. Bij deze berekening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

— per voorbataljon is uitgegaan van twee steunpunten, één steunpunt bestaande uit twee pantser-

Afb. 1 Bataljonsvak in gemiddeld terrein in de Noordduitse laagvlakte (schematisch)

infanteriepelotons en een anti-tankpeloton, het andere bestaande uit twee pantserinfanteriepelotons, een tankpeloton en een antitankpeloton;

— per voorbataljon zijn voor beveiliging van het gebied tussen en naast de steunpunten drie pantserinfanteriepelotons nodig;

— versterking (optie 1) van elk der steunpunten geschiedt door een tankpeloton;

— de steunpunten in de tweede lijn dienen qua middelen ten minste zo sterk te zijn als die in de eerste lijn (eigenlijk sterker, want de vijand dient volgens de schrij-

vers vast te lopen in een zich verdichtend web van vuur);

— de brigade verdedigt met twee pantserinfanteriebataljons voor, en het tankbataljon in reserve;

— de divisie verdedigt met twee pantserinfanteriebrigades voor, en een pantserbrigade in reserve;

— het legerkorps voert het defensief met twee divisies voor en een divisie in reserve;

— er is geen rekening gehouden met verliezen bij de beveiligende strijdmacht en als gevolg van tegenaanvallen;

— er is geen rekening gehouden met taken zoals het leveren van veiligheidsbezetting, gebiedsbewaking, objectbewaking, enz.

De berekening ziet eruit als weergegeven in de tabel.

Beschikbaar per legerkorps	Nodig in eerste lijn en versterken	Beschikbaar voor tweede lijn en tegenaanvallen op eerste lijn	Nodig in tweede lijn en versterken	Beschikbaar voor derde lijn en tegenaanvallen op tweede lijn
Painfpels 135	56	79	56	23
Tkpels 108	32	76	32	44
Paatpels 39	16	23	16	7

Wanneer men de in deze tabel vermelde cijfers invult in de drie verdedigingslijnen van de schrijvers en daarbij de pelotons weer in grotere organieke verbanden (bataljon) beziet, zijn de volgende conclusies te trekken.

- De pantserinfanteriebrigades van de voordivisies zijn vrijwel volledig ingezet bij de bezetting van de eerste-lijnssteunpunten en het versterken daarvan. Voor de vier eerste-lijns compagniessteunpunten zijn immers 14 van de 18 beschikbare pantserinfanteriepelotons nodig, evenals 4 van de 9 beschikbare tankpelotons en 4 van de 6 beschikbare antitankpelotons, terwijl er voor het versterken nog eens 4 tankpelotons dienen te worden ingezet. De pantserinfanteriebrigade heeft dus voor het bezetten van de tweede-lijnssteunpunten over: 4 pantserinfanteriepelotons, 1 tankpeloton en 2 antitankpelotons.

- Voor het bezetten van de tweede-lijnssteunpunten zijn dus aanvullend nodig: 10 pantserinfanteriepelotons en 7 tankpelotons, ofwel een pantserinfanteriebataljon en een tankbataljon. Deze moeten derhalve komen uit de divisiereserve. Aangezien de divisiereserve (de pantserbrigade) slechts één pantserinfanteriebataljon heeft, dient het pantserinfanteriebataljon, nodig voor de tweede voorbrigade al uit de legerkorpsreserve te komen. Met andere woorden: de divisie is naar onze mening niet in staat de tweede lijn volledig te bezetten, laat staan de derde lijn, zoals de schrijvers veronderstellen.

- Het innemen van de derde lijn behoeft volgens de schrijvers niet over de hele breedte van het legerkorpsvak te geschieden. Met deze redenering meegaande komen wij toch niet eronderuit dat in elk geval een aantal derde-lijnssteunpunten zal moeten worden bezet indien de vijand op een aantal plaatsen door de tweede lijn breekt. Volgen wij het schema van afb. 7 van het onderwerpelijke artikel, dan betekent dit voor het legerkorpsvak een tiental te bezetten steunpunten. De daarvoor nodige

middelen zijn 20 pantserinfanteriepelotons, 10 tankpelotons en 5 antitankpelotons. Deze middelen zijn volgens onze berekening aanwezig, de tankpelotons zelfs in ruim voldoende mate. Hierbij dient wel te worden aangetekend, dat het reëler is te veronderstellen dat, als gevolg van het optreden als beveiligende strijdmacht, de legerkorpsreserve kleiner zal zijn dan in onze berekening is aangenomen (tenzij aanvulling van personeel en materieel heeft kunnen plaatsvinden). Voorts dient in dit verband nogmaals te worden beklemtoond dat geen rekening is gehouden met taken als veiligheidsbezetting, bewaking, enz. en verliezen als gevolg van tegenaanvallen op eerste- of tweede-lijnssteunpunten (optie 3), en dat de steunpunten slechts uit twee pantserinfanteriepelotons bestaan hetgeen, zoals eerder is gesteld, minimaal is, gezien de eisen die aan een steunpunt worden gesteld.

Hoe men het echter ook berekent en uit welke ooghoek en met welke restricties men bovenstaande berekening ook bekijkt, één ding is zeker: het legerkorps heeft na het innemen van de noodzakelijke steunpunten in de derde lijn nauwelijks meer adequate middelen ter beschikking om in het verdragende gevecht terug te gaan over een grotere diepte, ten einde een nieuwe verdedigingslijn in te nemen, resp. een hoger niveau tijd te geven om dat te doen.

Een andere conclusie lijkt ons in dit verband eveneens gewettigd, namelijk dat niet alleen binnen de voorbrigades en -divisies een tekort aan (pantser)infanterie bestaat, maar dat dit ook binnen het totale legerkorps het geval is.

Overige bezwaren

Behalve de reeds genoemde bezwaren tegen het door de schrijvers geschetste verdedigingssysteem in drie lijnen willen wij gaarne nog het volgende naar voren brengen.

Ondanks de grote beweeglijkheid, bereikt door pantserbrigades, anti-

tankhelikopters, gemechaniseerde artillerie en luchtsteunmiddelen, wordt nergens in het artikel de indruk gewekt dat de beveiligende strijdmacht in gevechtskracht toeneemt naarmate de vrw wordt genaderd. Men kan zelfs spreken van een vermindering van de gevechtskracht doordat de algemene voorposten („verse” troepen) vervallen en minder gevechtskracht wordt ingezet in het kader van de gevechtsbeveiliging in front van het weerstandsgebied.

Hierin schuilt naar onze mening een groot gevaar. Indien de beslissing in het verdedigende gevecht niet meer in de offensieve maar in de defensieve fase wordt gezocht, is de consequentie dat de vijand — meer dan voorheen — „gesleten” bij de vrw moet arriveren. Derhalve moet een beveiligende strijdmacht meer afbreuk doen dan nu het geval is. De beveiligende strijdmacht moet dus over meer gevechtskracht beschikken; slechts op deze wijze is er ook in het geheel van de beveiligende fase en de defensieve fase sprake van een zich verdichtend web van vuur waarin de vijand ten slotte vastloopt.

In dit verband merken wij nog op, dat naar onze mening de laatste faselijns zoals deze in afb. 2 staat afgedrukt, qua afstand tot de vrw niet zal kunnen overeenkomen met de tot nu toe gebruikelijke lijn van de beveiligingsdetachementen (2 à 3 km voor de vrw). Hoewel bij deze lijn geen afstand staat genoemd, suggeren de punten van de gearceerde gedeelten in combinatie met de in de gearceerde gedeelten optredende eenheden, dat deze laatste faselijns wél samenvalt met de lijn van de beveiligingsdetachementen. Naar onze mening zal deze faselijns echter op minimaal 10 km voor de vrw moeten liggen. Deze ruimte is zeker nodig om het gevecht af te breken en een vlotte doorschrijding te kunnen uitvoeren.

Deze handelingen dienen te worden verricht onder vijandelijke druk en in een gebied dat slechts een minimum aan doorschrijdings-

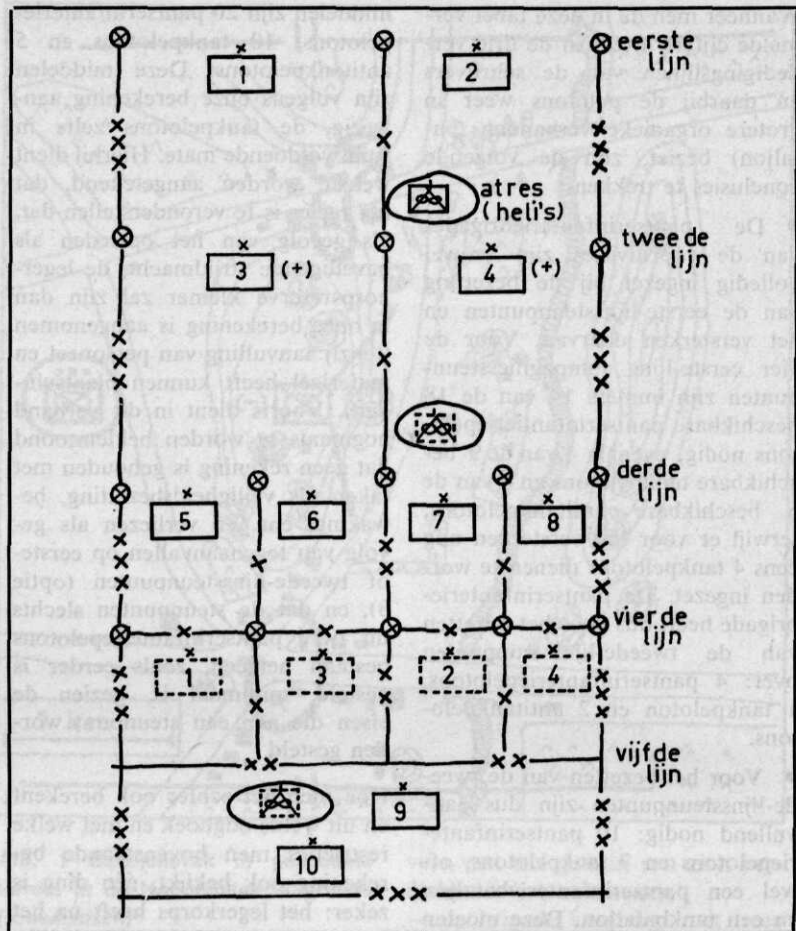

routes zal kennen. Dat betekent — met de inzet van de door de schrijvers voorgestelde middelen — dat de tegenstander min of meer in de gelegenheid wordt gesteld het aanvalstempo te verhogen. Ten einde dit te voorkomen dienen naar onze mening ook in de gearceerde gedeelten eenheden met voldoende gevechtskracht te worden ingezet, die méér doen dan „de vijand minimaal onder waarneming houden”. Op de wijze zoals de schrijvers het nu hebben beschreven, krijgt de vijand als het ware een adempauze om goed geëördineerd de vrw aan te vallen.

Samenvatting

- In de beveiligende fase wordt te weinig aandacht besteed aan het, ook door ons onderschreven, principe van het zich verdichtende web van vuur. De beveiligende fase wordt te veel los gezien van de verdedigende fase. Daardoor krijgt de vijand de mogelijkheid redelijk geëördineerd en onvoldoende „ge-sleten” de vrw te bereiken.

- Uitgaande van de noodzaak terreindelen buiten de naderingsmogelijkheden voor gemechaniseerde eenheden minimaal te beveiligen, is een defensief optreden van een legerkorps in drie lijnen moeilijk uitvoerbaar door een gebrek aan middelen, in casu pantserinfanterie. Mede gelet op de verliezen van de beveiligende strijdmacht, verliezen bij tegenaanvalsacties en andere in het legerkorpsvak te verrichten taken, achten wij het voeren van het defensief in twee lijnen het maximaal haalbare. De brigade beschikt over voldoende middelen om de steunpunten in de eerste lijn te bezetten en te versterken. Het hernemen van in de eerste lijn gelegen steunpunten of delen daarvan dient — overeenkomstig de visie van de schrijvers — met steun van de divisie te geschieden. Het bezetten van de steunpunten in de tweede lijn en het versterken van deze steunpunten dient te geschieden door de divisie met steun van het legerkorps.

Een aangepast alternatief

Ervan uitgaande, dat het stramien van de schrijvers moet blijven gehandhaafd, is door ons het volgende aangepaste alternatief ontwikkeld, op grond van onderstaande uitgangspunten.

- Het alternatief moet passen in „forward strategy” van de NAVO.
  - De conclusies van de schrijvers aangaande de huidige situatie, met name:
    - de verhouding tussen vuur en beweging;
    - het uitvoeren van tegenaanval-
- worden onverkort gehandhaafd.

Op grond van deze uitgangspunten en met als „beginselen”

- beweeglijk optreden;
- „meegaan” met de vijand, waarbij de tegenstand moet toenemen, culminerende in een aantal sterke verdedigingslijnen waarin

Afb. 2 Alternatief voor defensief (1 t/m 9 pa(inf)brigs, 10 infbrig)

door verdedigen de beslissing moet worden gezocht;

- in een zo vroeg mogelijk stadium het eigen optreden aanpassen aan het vijandelijke optreden (het „spiegelbeeld” van de schrijvers) kan ons alternatief schematisch (afb. 2) worden weergegeven, waarbij als toelichting het volgende moge dienen.

- De eenheden in de eerste lijn hebben tot taak:
  - met het gros van de eigen middelen de vijand zoveel mogelijk opvangen (de „beweging eruit halen”), waarbij te nauw gevechtscontact moet worden vermeden;
  - beweeglijk vertragen met een relatief klein deel der eigen middelen, waarbij de nadruk dient te liggen op het behalen van tijdswinst en in tweede instantie op het toebrengen van verliezen.

• De eenheden in tweede lijn hebben tot taak:

— overneming van het gevechtscontact van de eerste-lijnseenheden;

— voeren van de tijdelijke verdediging uit voorbereide opstellingen. Bij deze voorbereidingen moet wel rekening worden gehouden met de mogelijkheid tot aanpassing van het eigen optreden aan het vijandelijke optreden (beweeglijkheid!). Dit wordt mogelijk gemaakt door de inlichtingen van de eerste-lijnseenheden;

— voeren van de beweeglijke vertraging, waarbij de nadruk dient te liggen op het in toenemende mate toebrengen van verliezen aan de tegenstander. Hiertoe dienen de tweede-lijnseenheden over een grotere gevechtskracht te beschikken dan de eerste-lijnseenheden, terwijl het gros van de vuursteunmiddelen, genie-eenheden en lucht-

steunmiddelen tijdens de beveiligende fase ter beschikking van de tweede-lijnseenheden dient te worden gesteld, ten einde op die wijze het web van vuur te verdichten.

• De eenheden in de derde en vierde lijn hebben tot taak te verdedigen op de wijze zoals door de schrijvers is aangegeven, met dien verstande dat de eerste en tweede lijn van de schrijvers identiek zijn met onze derde en vierde lijn en dat in onze visie de derde lijn van de schrijvers niet wordt ingenomen.

• De vijfde lijn moet worden gezien als een lijn waaruit de legerkorpsreserve optreedt als dekkings-troepen om de „rest” de mogelijkheid te bieden het gevecht af te breken en „elders” een opdracht uit te voeren.

Met het bovenstaande alternatief wordt beoogd, dat de vijand aan-

zienlijk gesleten voor de vrw verschijnt. De kans dat daardoor de beslissing met een voor ons gunstige afloop in de defensieve fase valt, wordt op deze wijze aanmerkelijk groter.

Ten slotte spreken wij de hoop uit, dat ons alternatief mede ertoe zal leiden dat op korte termijn beslissingen inzake de uitvoering van het defensief/het verdedigende gevecht zullen worden genomen en dat herziening van de desbetreffende voorschriften zal plaatsvinden.

F. BROUWER, lkol inf
G. J. FELIUS, maj inf
P. L. DE HAAN, maj inf
P. HAKS, maj inf

MAAK U NIET BEZORGD

dat u na dienstverlating de

MILITAIRE SPECTATOR

niet meer zult ontvangen:

als lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap vindt u hem maandelijks in uw bus!

Bovendien driemaandelijks Mars in Cathedra. Voor f 25,— per jaar!

Snel een briefkaart aan de secretaris

NASSAULAAN 6, ZOETERMEER

en uw bezorgdheid is over !

Verdedigen!... maar hoe?

Het is bijzonder verheugend dat ons artikel over een mogelijk nieuw concept voor het verdedigende gevecht zo snel een zo groot aantal gedegen reacties heeft opgeleverd. Behalve de in dit nummer gepubliceerde meningen van anderen kwamen ook tal van telefonische reacties bij ons binnen.

Voorts bleek uit gesprekken met collega's in den lande dat de door ons bedoelde en zo zeer gewenste discussie in vele kringen in volle hevigheid is losgebrand. Zelfs de militaire medewerker van Het Parool, luitenant-kolonel b.d. K. P. Bloema, besteedde in de kolommen van dat blad op 18 en 22 maart 1977 aandacht aan het onderwerp. Al deze reacties hebben ons gesteund in onze opvatting dat het noodzakelijk is ook in de Nederlandse militaire vakpers aandacht te besteden aan de zich, met name op het gebied van het defensief/de verdediging, wijzigende tactische opvattingen.

Nog ervan afgezien of de door ons ontwikkelde visie al dan niet werd onderschreven, kwam nogal eens de vraag naar voren of de Militaire Spectator, zijnde een open bron, wel het meest geschikte forum is om de door ons zo noodzakelijk geachte discussie te laten ontstaan over een onderwerp dat eveneens op diverse niveaus in stafbehandeling is. In de aanhef van de reactie van luitenant-kolonel Buissink c.s. wordt reeds in die richting gewezen wanneer zij stellen dat „het onjuist zou zijn te veronderstellen dat door hen, wier taak het is de doctrine voor de landmacht te bewaken, niet over deze materie zou zijn gedacht”. Daarentegen stellen kolo-

nel Huijts c.s. dat het „opmerkelijk is dat vernieuwingen van tactische doctrines zonder dit soort (onze) initiatieven kennelijk niet of slechts moeizaam tot stand komen”.

Voor wat betreft de opmerkingen van luitenant-kolonel Buissink c.s., en bij soortgelijke opmerkingen van anderen, werd — althans zo nemen wij aan — niet in eerste aanleg eraan gedacht dat relevante gegevens niet tot hun recht zouden komen omdat deze geclassificeerd zijn, veeleer echter wordt gevreesd voor de mogelijkheid dat een discussie de stafbehandeling van het onderwerp wellicht zou kunnen doorkruisen; daarnaast zelfs mogelijk zou kunnen leiden tot verwarring op de uitvoerende niveaus omdat niet door verantwoordelijke autoriteiten gefiatteerde denkbeelden zo openlijk worden besproken. Als reactie op de door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerking en op de daarover ook door anderen al gestelde vragen willen wij eerlijk stellen dat het ook voor ons een vraagpunt is geweest of wij een dergelijk onderwerp konden of mochten aansnijden, te meer omdat het ons bekend was dat in het kader van het ontwikkelen van het Operationele Concept en de lange-termijnplanning voor de Koninklijke landmacht op diverse niveaus reeds geruime tijd aan deze materie wordt gewerkt. Desondanks meenden wij dat een brede, open discussie over een zaak die kennelijk zovelen — ook en juist buiten de direct betrokken beleidsinstanties — bezighoudt, op positieve wijze een bijdrage tot de algemene oordeelsvorming kan leveren. En dan

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

is juist de Militaire Spectator voor die discussie één van de eerst in aanmerking komende media. En mocht dan in ons artikel wel eens iets te lezen zijn dat kon worden uitgelegd als al dan niet bedekte kritiek, dan is dat voornamelijk erop terug te voeren dat wij, redenerende uit een „laboratorium”-situatie en uitgaande van open bronnen, naar een zo mogelijk optimale oplossing streven. Wij erkennen daarbij wel degelijk de problemen van de verantwoordelijke stafofficieren en „uitvoerders” en zijn ervan overtuigd dat zij niets nalaten om voor de Koninklijke landmacht op het gebied van het materieel het beste van het beste te verwerven. Wellicht, en dit ter relativering van de door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerking, moet ook misschien wel de hand in eigen boezem worden gestoken. Door tal van oorzaken, waarvan het gebrek aan tijd wel de belangrijkste is (maar waar niet?), zijn ook door ons, als officieren van de leergroep Tactiek, de technische ontwikkelingen en hun invloed op de diverse gevechtsvormen niet altijd direct verwerkt in artikelen voor dit blad. Artikelen, die een richting zouden kunnen aangeven voor het tactisch denken in de Koninklijke landmacht en die als opstap zouden kunnen dienen voor een meer gerichte benadering op het niveau van de Landmachtstaf en bij de diverse wapenscholen. Maar ja, beter laat dan nooit! In aansluiting hierop willen wij

Verdedigen!... maar hoe?

Het is bijzonder verheugend dat ons artikel over een mogelijk nieuw concept voor het verdedigende gevecht zo snel een zo groot aantal gedegen reacties heeft opgeleverd. Behalve de in dit nummer gepubliceerde meningen van anderen kwamen ook tal van telefonische reacties bij ons binnen.

Voorts bleek uit gesprekken met collega's in den lande dat de door ons bedoelde en zo zeer gewenste discussie in vele kringen in volle hevigheid is losgebrand. Zelfs de militaire medewerker van Het Parool, luitenant-kolonel b.d. K. P. Bloema, besteedde in de kolommen van dat blad op 18 en 22 maart 1977 aandacht aan het onderwerp. Al deze reacties hebben ons gesteund in onze opvatting dat het noodzakelijk is ook in de Nederlandse militaire vakpers aandacht te besteden aan de zich, met name op het gebied van het defensief/de verdediging, wijzigende tactische opvattingen.

Nog ervan afgezien of de door ons ontwikkelde visie al dan niet werd onderschreven, kwam nogal eens de vraag naar voren of de Militaire Spectator, zijnde een open bron, wel het meest geschikte forum is om de door ons zo noodzakelijk geachte discussie te laten ontstaan over een onderwerp dat eveneens op diverse niveaus in stafbehandeling is. In de aanhef van de reactie van luitenant-kolonel Buissink c.s. wordt reeds in die richting gewezen wanneer zij stellen dat „het onjuist zou zijn te veronderstellen dat door hen, wier taak het is de doctrine voor de landmacht te bewaken, niet over deze materie zou zijn gedacht”. Daarentegen stellen kolo-

nel Huijts c.s. dat het „opmerkelijk is dat vernieuwingen van tactische doctrines zonder dit soort (onze) initiatieven kennelijk niet of slechts moeizaam tot stand komen”.

Voor wat betreft de opmerkingen van luitenant-kolonel Buissink c.s., en bij soortgelijke opmerkingen van anderen, werd — althans zo nemen wij aan — niet in eerste aanleg eraan gedacht dat relevante gegevens niet tot hun recht zouden komen omdat deze geclassificeerd zijn, veeleer echter wordt gevreesd voor de mogelijkheid dat een discussie de stafbehandeling van het onderwerp wellicht zou kunnen doorkruisen; daarnaast zelfs mogelijk zou kunnen leiden tot verwarring op de uitvoerende niveaus omdat niet door verantwoordelijke autoriteiten gefiatteerde denkbeelden zo openlijk worden besproken. Als reactie op de door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerking en op de daarover ook door anderen al gestelde vragen willen wij eerlijk stellen dat het ook voor ons een vraagpunt is geweest of wij een dergelijk onderwerp konden of mochten aansnijden, te meer omdat het ons bekend was dat in het kader van het ontwikkelen van het Operationele Concept en de lange-termijnplanning voor de Koninklijke landmacht op diverse niveaus reeds geruime tijd aan deze materie wordt gewerkt. Desondanks meenden wij dat een brede, open discussie over een zaak die kennelijk zovelen — ook en juist buiten de direct betrokken beleidsinstanties — bezighoudt, op positieve wijze een bijdrage tot de algemene oordeelsvorming kan leveren. En dan

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

is juist de Militaire Spectator voor die discussie één van de eerst in aanmerking komende media. En mocht dan in ons artikel wel eens iets te lezen zijn dat kon worden uitgelegd als al dan niet bedekte kritiek, dan is dat voornamelijk erop terug te voeren dat wij, redenerende uit een „laboratorium”-situatie en uitgaande van open bronnen, naar een zo mogelijk optimale oplossing streven. Wij erkennen daarbij wel degelijk de problemen van de verantwoordelijke stafofficieren en „uitvoerders” en zijn ervan overtuigd dat zij niets nalaten om voor de Koninklijke landmacht op het gebied van het materieel het beste van het beste te verwerven. Wellicht, en dit ter relativering van de door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerking, moet ook misschien wel de hand in eigen boezem worden gestoken. Door tal van oorzaken, waarvan het gebrek aan tijd wel de belangrijkste is (maar waar niet?), zijn ook door ons, als officieren van de leergroep Tactiek, de technische ontwikkelingen en hun invloed op de diverse gevechtsvormen niet altijd direct verwerkt in artikelen voor dit blad. Artikelen, die een richting zouden kunnen aangeven voor het tactisch denken in de Koninklijke landmacht en die als opstap zouden kunnen dienen voor een meer gerichte benadering op het niveau van de Landmachtstaf en bij de diverse wapenscholen. Maar ja, beter laat dan nooit! In aansluiting hierop willen wij

dan ook opmerken dat het publiceren van onze opvattingen in de Militaire Spectator zeker niet wil zeggen dat wij niet zullen voortgaan met het, in samenwerking met de Tactische Commissie en door tussenkomst van de directeur van de Hogere Krijgsschool, leveren van een bijdrage tot de gedachtenontwikkeling ter zake, bijvoorbeeld binnen de Afdeling Plannen van de Landmachtstaf. Zo ook zijn wij van mening dat de aard van het onderwerp zich goed zou lenen voor een voortgezette mondelinge discussie. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan een lezing onder auspiciën van de Koninklijke vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, aan een studiedag, bijvoorbeeld te organiseren binnen 1 Lk, of aan discussiebijeenkomsten in meer beperkte kring met vertegenwoordigers van de Landmachtstaf, Wapenscholen en staven binnen 1 Lk. Wij zijn graag bereid in voorkomend geval aan dergelijke initiatieven een bijdrage te leveren.

In onze reactie op de commentaren willen wij naar mogelijkheid vermijden in herhaling te vallen. Wij streven dan ook naar een antwoord dat verduidelijkt waar wij kennelijk niet duidelijk genoeg waren en dat soms wat nader ingaat op aspecten die wij — om ons artikel niet nóg langer te maken — in enige mate wellicht wat te terloops hebben behandeld. Zo mogelijk streven wij voorts naar een gecombineerde beantwoording van parallel gestelde commentaren, in het bijzonder waar het de beide alternatieven/aanvullingen op het door ons aangeboden verdedigingsconcept betreft als weergegeven in de reacties van luitenant-kolonels Buissink c.s. en Brouwer c.s. Ten aanzien van de afzonderlijke punten in de diverse commentaren zullen wij uiteraard ook een afzonderlijk antwoord geven.

Het vertrekpunt van ieder proces van besluitvorming wordt gevormd door de opdracht. Welaan, laten wij derhalve als eerste punt van

ons commentaar ingaan op een daarover door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerking.

Zij wijzen ons erop dat „de opdracht en daarmee het tactisch denken van internationale hoofdkwartieren” van invloed is op de inzet van de middelen. Zeer terecht wordt door de schrijvers verder nog gewezen op het ontbreken van een bondgenootschappelijke doctrine. Het is echter naar onze mening niet juist, te stellen dat een hoger bevelsniveau opdracht kan geven de verdediging/het defensief te voeren met een opgelegde manoeuvrevorm. De keuze van de manoeuvrevorm kan op elk niveau vrij geschieden. Duidelijk is alleen dat een formatie of grote eenheid die opdracht krijgt te verdedigen, geen automatische aanspraak kan maken op de uitvoering van de tegenaanval van het hogere niveau in haar vak; het niveau van de formatie of grote eenheid wordt alsdan immers geacht zelf de beslissing te kunnen bevechten, maar kan daarbij zonder meer geheel of gedeeltelijk in de diepte optreden.

Vervolgens willen wij reageren op de opmerkingen van majoor Boddeke en op een enkele opmerking van kolonel Huijts c.s. Zowel majoor boddeke als kolonel Huijts c.s. verwijten ons dat de in ons artikel beschreven ontwikkelingen op technisch gebied nogal eenzijdig zijn geweest. Anders gezegd, betwijfeld wordt, met name door majoor Boddeke, of de door ons ontwikkelde stelling dat de verhouding tussen de elementen vuur en beweging in het voordeel van het vuur uitvalt, wel voldoende is gebaseerd op een hechte onderbouw. Indien daarover geen uitsluitel wordt gegeven, zo stelt hij licht verwijtend in de laatste alinea van zijn reactie, is het nog maar de vraag er er met betrekking tot het defensief/de verdediging eigenlijk wel problemen bestaan.

Kolonel Huijts c.s. zijn van mening dat „... ontwikkelingen op het gebied van de elektronische

oorlogvoering (...) niet achterwege mogen blijven”.

Laten wij voorop stellen dat in ons artikel, ter wille van de beknoptheid, tal van aspecten noodgedwongen niet of nauwelijks diepgaand zijn behandeld. Met name in het door ons geschetste beeld van het vijandelijke optreden is, wellicht te veel, uitgegaan van de veronderstelling dat een zekere basiskennis over de wapentechnische ontwikkelingen en de consequenties daarvan voor de organisatie en het tactisch optreden van de Warschau-Pactstaten bij de lezers bekend mocht worden verondersteld. Een afgeronde beschouwing daarover zou overigens een afzonderlijk artikel vereisen, nog afgezien van de vraag of de veelal geclassificeerde gegevens terzake mogen worden gepubliceerd. Dit geldt evenzeer voor het beschrijven van de ontwikkelingen op het gebied van de elektronische oorlogvoering. Indien wij de opmerking van kolonel Huijts c.s. werkelijk ter harte moesten nemen, zou dat ongetwijfeld een afzonderlijk, zeer gespecialiseerd artikel vereisen.

Welnu, om desondanks hun reacties en wellicht ook identieke opvattingen van anderen, toch enig recht te kunnen doen wedervaren, zal op basis van open bronnen worden getracht — en ook nu weer in het kort — zoveel mogelijk aan de gestelde vragen tegemoet te komen.

Allereerst de opmerking van kolonel Huijts c.s. De ontwikkelingen op het gebied van de elektronische oorlogvoering hebben wij bewust achterwege gelaten omdat wij op grond van algemeen geschetste wapenontwikkelingen slechts een gedachtengang wilden aangeven over de invloed van deze wapens op het moderne verdedigende gevecht. Natuurlijk is het waar dat op iedere „actie” — i.c. de ontwikkeling van PGM-wapensystemen — een „reactie” volgt, gericht op de mogelijkheden tot het storen van de geleidingssystemen van deze wapens. In dit verband denken wij onder meer aan de

Amerikaanse ontwikkelingen op het gebied van het zogenaamde „Power Management”, een controlesysteem met computerbesturing van alle ontvangst-, analyse- en stoorsystemen van de huidige PGM's. Opmerkelijk bij al deze ontwikkelingen — en hierbij refereren wij aan het Royal United Services Institute and Brassey's *Defence Yearbook 1976/77: Electronic Warfare* — is, dat de vooruitgang op het gebied van de Electronic (Counter) Counter Measures (ECM en ECCM) voornamelijk de stoorsystemen van grondlucht- en lucht-grond-PGM's betreft. Zo zijn in de Verenigde Staten de ALQ119 en -131 (threat analysis equipment) ontwikkeld;

in België wordt het Rapid Alert Programmed Power management Of Radar Targets (RAPPORT II) ontwikkeld; in Engeland ontwikkelt Decca Electronic Support Measures, EMI analysesystemen met computerbesturing en houdt Marconi zich bezig met de ontwikkeling van diverse stoorsystemen. Ook in West-Duitsland en Frankrijk staat de ontwikkeling op dit gebied niet stil.

Voor wat betreft de mogelijkheden tot het storen van grond-grond-PGM's, in het bijzonder van wapensystemen als Tow en Hot, is echter minder bekend. Deze qua karakteristiek optisch geleide, semi-automatische, infraroodzoekende wapensystemen zouden het een-

voudigst kunnen worden gestoord door gebruik te maken van een andere, sterkere infraroodbron. Dat zou bijvoorbeeld kunnen geschieden door het afvuren van „lichtflitsen” met een sterke infrarooduitstraling, waardoor een projectiel van zijn baan wordt afgeleid. Een andere, betere mogelijkheid zou kunnen zijn het rechtstreeks verstoren van het op een doel ingesteld besturingssysteem door er een krachtige infraroodstraling op te richten. Welke systemen echter worden ontwikkeld en in hoeverre deze ontwikkelingen reeds operationeel zijn of in de naaste toekomst zullen worden, kan door ons (nog) niet worden nagegaan. Wel is duidelijk, en dat

Voorbeelden van wapentechnische ontwikkelingen binnen het Warschau-Pact

Benaming	Land	Bereik (km)	Inzetwijze	Geleidingssystemen	Opmerkingen
Gainful (Sam-6)	USSR	30 km	grond-lucht	radiobesturing infraroodzoekend?	luchtdeel, lage middelbare hoogte
Ganef (Sam-4)	USSR	70 km	grond-lucht	radiobesturing	luchtdeel, middelbare hoogte
Goa (Sam-3)	USSR	30 km	grond-lucht	halfautomatisch, radar	luchtdeel, lage middelbare hoogte
Guideline (Sam-2)	USSR	50 km	grond-lucht	radiobesturing	luchtdeel, middelbare — grote hoogte
Grail (Sam-7)	USSR	3 — 5 km	grond-lucht	infraroodzoekend	luchtdeel, lage hoogte, draagbaar
Gecko (Sam-8)	USSR	6 km?	grond-lucht	radiobesturing	luchtdeel, lage hoogte, van voertuigen af te vuren
Sam-9	USSR	?	grond-lucht	infraroodzoekend	grotere versie van de Sam-7, van voertuigen af te vuren
Kelt	USSR	180 km	lucht-grond	?	waarschijnlijk tegen zeedoelen
Kipper	USSR	180 — 210 km	lucht-grond	?	waarschijnlijk tegen zeedoelen
Kitchen	USSR	300 — 800 km?	lucht-grond	traagheidsnavigatie	waarschijnlijk modernste wapen, desondanks al ca. 10 jaar oud
Kennel	USSR	90 km	lucht-grond	beam-riding? radiobesturing? radargeleid?	waarschijnlijk tegen zeedoelen
Snapper	USSR	550 m — 2 à 3 km	grond-grond	1e generatie at-systeem	pantserbestrijding
Swatter	USSR	550 m — 2 à 3 km	grond-grond	1e generatie at-systeem	pantserbestrijding
Sagger	USSR	250 m — 3 km	grond-grond	1e generatie at-systeem	pantserbestrijding

Bronnen: Brassey's *Defence Yearbook 1976/77*; RUSI/RMAS Research Centre Bulletin (1976)(2)

spreekt vanzelf, dat ook op alle in het vorenstaande geschetste ontwikkelingen weer een reactie zal (moeten) volgen, namelijk overgaan op televisie- en/of lasergeleiding. Concluderende willen wij echter stellen dat voor wat betreft de elektronische oorlogvoering een afdoend antwoord op de PGM-wapensystemen thans (nog) niet is gevonden.

Vervolgens willen wij antwoorden op de opmerkingen van majoor Boddeke over de wapentechnische ontwikkelingen van de mogelijke tegenstander.

Ons beperkende tot de PGM's die reeds operationeel zijn of dat voor de jaren '80 zullen worden, zijn binnen het Warschau-Pact de in de hierbij afgedrukte tabel vermelde wapensystemen ontwikkeld. Analooq aan het overzicht op blz. 103 van het artikel beperken wij ons daarbij tot een overzicht van de lucht-grond-, de grond-gronden de grond-luchtwapensystemen. Uit dit overzicht blijkt dat, in vergelijking met de in ons artikel aangegeven (Westerse) ontwikkelingen op het gebied van PGM's, de ontwikkelingen binnen het Warschau-Pact — en dan nog alleen binnen de Sovjet-Unie — niet opzienbarend zijn. Dit spreekt eens te meer, indien men bedenkt dat antitankwapens als de Snapper, de Swatter en de Sagger (eerstegeneratiewapensystemen) in feite niet tot de PGM-wapensystemen mogen worden gerekend. Desondanks moet wel worden bedacht dat tijdens de Jom-Kippoeroorlog de Sagger aanzienlijke verliezen bij de Israëlische tankeenheden heeft teweeggebracht.

Hebben zich met betrekking tot het element vuur binnen het Warschau-Pact in het algemeen geen revolutionaire veranderingen voorgedaan, anders staat het met betrekking tot het element beweging, uitgedrukt in de invoering van nieuwe tanks, infanteriegevechtsoertuigen, helikopters en artillerievuurmonden. Zo zijn onder meer ontwikkeld en (worden) ingevoerd:

— de T-62 tank (115 mm kanon gladde loop, gewicht 37 t, bezetting vier man). Deze tank bleek in de Jom-Kippoeroorlog een geducht antitankwapen en zal, naar verwachting, qua aantal, de kern blijven vormen van de strijdkrachten van het Warschau-Pact;

— de T-72 tank (122 mm kanon, automatische laadinrichting, effectief afstandsbereik met Armour Piercing Fin Stabilized Discarding Sabot (APFSDS) projectielen tot 2000 m, gewicht 40 t en een bezetting van drie man);

— de BMP 76 PB, voor luchtlandingseenheden de BMD-1 (73 mm kanon, 7.62 mm coaxiaal mitrailleur, Sagger antitankwapen, drie man voertuigbemanning en acht tirailleurs, gewicht 12 t);

— het 122 mm kanon D-74 op een gemoderniseerd onderstel van de PT 76 (afstandsbereik ca. 22 km). Er zijn aanwijzingen dat de regimentsartillerie van de BMP-regimenten met dit kanon zal worden uitgerust (één afdeling à 18 stukken). Behalve voor het vuren met indirecte richting is deze vuurmond evenzeer bijzonder geschikt voor het afgeven van antitankvuur met directe richting, waarbij APDS-granaten met een hoge aanvangssnelheid worden afgevuurd;

— het 152 mm kanon D-30 op een (gemechaniseerd) onderstel van de SA-4 (afstandsbereik ca. 18 km);

— de in de tabel vermelde grondluchtwapensystemen (inbegrepen de ZSU-23-4 Shilka) en

— de MI-24 Hind helikopter (uitgerust met vier Sagers); sinds kort beschikt de Sovjet-Unie voorts over een nieuwe uitvoering van de Hind, de zg. Hind-D, voorzien van een betere bewapening en laser- en infraroodrichtmiddelen om onder alle omstandigheden aanvalsopdrachten te kunnen uitvoeren.

Wanneer wij nu de technische ontwikkelingen op het gebied van vuur en beweging binnen het Warschau-Pact in hun totaliteit bezien, valt op dat de belangrijkste ontwikkelingen in feite slechts hebben plaatsgevonden op het gebied

van de beweging: het, zo ongeschokt mogelijk, naar voren brengen van de aanvallende eenheden (T-62, T-72, BMP), gesteund door het vuur van gemechaniseerde artillerie (D-30, D-74) en onder dekking van de luchtdoelbestrijdingssystemen.

Dat al deze ontwikkelingen op het gebied van de beweging nog niet voldoende zijn, wordt echter binnen het Warschau-Pact zelf onderkend. Het besef dat de huidige en toekomstige generatie antitankwapens het vigerende aanvalskoncept ter discussie zou stellen, leidde met name in de Russische militaire vakpers tot uitgebreide discussies. Niemand minder dan wijlen maarschalk Gretsjko merkte op:

Bemerkenswert ist die Feststellung, daß mit dem Erscheinen hochwirksamer Kampfmittel im Truppenarsenal die moderne Verteidigung an Stabilität gewonnen hat. Ursache für diese Entwicklung ist in erster Linie der Umstand, daß die Schwerpunktwanne des Angreifers-Panzer (. . .) stärker verwundbar und ihr Einsatz auf dem Gefechtsfeld schwieriger geworden ist. Der auf dem Panzerabwehrwaffenektor ständig fortschreitende Perfektionierungsprozeß hat Wissenschaft und Technologie vor die schwere Aufgabe gestellt, die Lebensfähigkeit des Panzers nachhaltig zu erhöhen und wirksamere Mittel und Möglichkeiten zur Zerschlagung der Panzerabwehr zu finden. (uit: Die bewaffneten Streitkräfte des Sowjetstaates, 2e dr., blz. 187).

Ook uit het artikel van F. O. Miksche, Präzisionswaffen verändern das Gefechtsbild (*Mil. Spect.* 146(1977)(8)349), blijkt dat tal van andere auteurs van hun ongerustheid hebben blijk gegeven.

Wanneer wij nu, en daarnaar vroeg majoor Boddeke, de ontwikkelingen op het gebied van de beweging stellen tegenover de mogelijkheden van de in het Westen ontwikkelde PGM-wapensystemen, dan kan naar onze mening niet anders worden geconcludeerd dan dat het belang van het vuur is

toegenomen en dat zulks inderdaad de verdediger bevoordeelt. Met deze conclusie zijn overigens kolonel Huijts c.s. het niet eens. Weliswaar onderschrijven zij dat „het belang van het vuur op grond van de wapentechnische ontwikkelingen groter zal worden”, zij vinden het echter „misleitend te stellen dat de technische ontwikkeling van wapensystemen alleen, of zelfs maar in eerste aanleg, de verdediger bevoordeelt”. Het gevaar van het voeren van een discussie over vuur en beweging en de rol die beide elementen spelen in de diverse gevechtsvormen, is dat de indruk kan worden gewekt te willen komen tot een overtrokken exegese van hetgeen daarover in de Gevechtshandleiding is gesteld. Niettemin willen wij graag antwoorden, omdat bij ons de indruk bestaat dat onze woorden niet goed zijn begrepen.

De door kolonel Huijts c.s. genoemde „belangentegenstelling” tussen vuur en beweging is geheel voor hun rekening; wij hebben noch iets dergelijks gezegd noch gesuggereerd. Integendeel, wij hebben duidelijk gesteld dat in beide gevechtsvormen sprake is van een onderling ondersteunende functie van de twee elementen. Wél houden wij staande dat er een prioriteitsverschil is. De aanvaller zal immers in het gemechaniseerde gevecht ernaar streven, met een zo veel mogelijk vermijden van gevechtscontact, de verdediger „uit te manoeuvreren”. Het vuur ondersteunt die op manoeuvre gerichte tactiek. De verdediger daarentegen tracht de toegang tot — maar in elk geval de doorgang door — het toegewezen gebied te ontzeggen aan de tegenstander. Onder ideale omstandigheden heeft hij daarbij op alle door de aanvaller gebruikte naderingen van huis uit zoveel direct en indirect vuur voorbereid, dat de manoeuvre van de vijand kan worden gestopt. De manoeuvre van de verdediger zal erop zijn gericht, bij een van de primaire veronderstelling afwijkend vijandelijk op-

treden of bij een na mislukken van de eerste aanval verleggen van de aanvalsassen, indien nodig de eigen middelen zo te verplaatsen dat hun vuuruitwerking tot gelding kan worden gebracht op de metterdaad gebruikte aanvalsassen. Aangezien wij het kennelijk erover eens zijn dat door recente technologische ontwikkelingen het vuur meer wordt begunstigd dan de manoeuvre, daar wij zojuist hebben gewezen op de verschillen in relatie tussen beide elementen in de beide gevechtsvormen en aldus duidelijk kan worden gesproken van een prioriteitsverschil, lijkt het ons in geen enkel opzicht „misleitend te stellen dat de technische ontwikkeling van wapensystemen (alleen of zelfs maar) in eerste aanleg de verdediger bevoordeelt”. Met opzet plaatsen wij hier in de door ons geciteerde tekst vier woorden tussen haakjes, omdat die geheel voor rekening komen van kolonel Huijts c.s.; wij hebben die vier woorden niet gebruikt. Mogen wij dit deel van het commentaar op onze beurt ook enigszins misleitend noemen?

De, naar onze mening, harde conclusie dat het belang van het vuur is toegenomen, brengt ons op een andere vraag uit de reactie van majoor Boddeke, namelijk of de mogelijke tegenstander geen methoden heeft ontwikkeld deze (PGM)wapens verre van zich te houden.

De wijziging in de klassieke verhouding tussen de basiselementen van het gevecht is uiteraard ook binnen het Warschau-Pact onderkend en op drie gebieden zijn, zo u wilt, „tegenmaatregelen” genomen. In de eerste plaats wordt, nog meer dan voorheen, de nadruk gelegd op het aspect beweeglijkheid en het met grote snelheid uitvoeren van (doorbraak)operaties. Het snel, op smalle frontbreedtes (tot 4 à 7 km per voordivisie in het zwaartepunt) doorbreken van de NAVO-antitankverdediging is essentieel geworden waardoor ook de mogelijkheden

tot het uitvoeren van een verrassingsaanval zijn toegenomen.

Nauw met het vorenstaande samenhangende, zijn maatregelen genomen om de sterkte van de gemechaniseerde en tankdivisies uit te breiden. Zo is bijvoorbeeld het aantal tanks in de gemechaniseerde divisie toegenomen met ca. 41% (van 188 naar 266 tanks), het tankbataljon van de gemechaniseerde regimenten gebracht op 40 tanks en er is een afzonderlijk divisie-tankbataljon (45 tanks) in de organisatie opgenomen. Ook de uitbreiding van de artillerie in een gemechaniseerde divisie van 105 naar 165 stukken en van de meervoudige raketwerpers van 192 naar 720 afvuurrichtingen is aanzienlijk te noemen. De kwantitatieve uitbreiding van de artillerie valt overigens zeer wel te begrijpen, want aan de waarde van de artillerie wordt binnen het Warschau-Pact steeds meer gewicht toegekend. Zo wordt onder meer ervan uitgegaan dat ook het „gevecht onder pantser” een omvangrijke ondersteuning vraagt van de, als dat zo mag worden uitgedrukt, „ouderwetse” artillerie, vurende met zowel directe als indirecte richting. Bij dit alles denkt men zeker niet aan de technische ontwikkelingen op het gebied van de PGM's, integendeel, men gaat ervan uit dat artillerieprojectielen, mits in voldoende mate vershoten, een afdoende neutraliserende en/of vernietigende uitwerking hebben. In dit verband willen wij nogmaals beklemtonen wat wij in ons artikel op blz. 121 hebben gesteld onder het hoofd: Verbetering pantsersbestrijdingscapaciteit.

In de derde plaats ten slotte heeft de versterking van de NAVO-antitankverdediging geleid tot het herzien van de aanvalstechniek van de infanterie-tankteams en het organiek indelen van BMP-eenheden bij de tankregimenten. Met name over de taak en de wijze van inzet van de BMP-eenheden is de discussie in de Russische vakpers nog in volle gang.

Samenvattende kan volgens ons

dan ook worden gesteld dat het voorlopige antwoord van de Warschau-Pactstaten op de zich veranderende verhouding tussen de elementen vuur en beweging zich zal manifesteren op de wijze zoals door ons in het artikel beschreven onder „De dreiging” (blz. 101) en „Het vijandelijke zwaartepunt” (blz. 105). Overigens, en daarmee willen wij deze reactie besluiten, moet eerlijkheidshalve worden opgemerkt dat de Sovjet-Unie zich voor wat betreft de ontwikkeling van antitankwapens niet bij de feiten heeft neergelegd. Zo blijkt uit een artikel in *NRC/Handelsblad* van 28 juni jl. („De toestand-Defensie” door Dick van der Aart) dat de Sovjet-Unie ieder ogenblik met een nieuwe generatie antitankwapens voor de dag kan komen.

Onze opmerking over de taak en de wijze van optreden van de BMP-eenheden leidt naar een reactie daarover van luitenant-kolonel Brouwer c.s. Met hun betoog over het verwachte vijandelijke optreden kunnen wij in algemene zin instemmen. Het is naar onze mening goed dat de scribenten daarbij wijzen op de problemen die de mogelijke tegenstanders hebben met de inzet van hun BMP-gevechtsvoertuigen, te meer omdat in onze militaire vakpers aan dit onderwerp nauwelijks aandacht wordt geschonken. Toch menen wij wel te moeten waarschuwen voor een misschien wat al te rooskleurige voorstelling van de gang van zaken indien wordt gesteld dat „het eerste gevechtscontact in de voorste rand van het weerstandsgebied (...) een treffen zal zijn met vijandelijke uitgestegen infanterie”. Wij gaan inderdaad ervan uit dat een vijandelijke aanval primair bereden zal worden uitgevoerd. Voorafgegaan door een voorbereidende beschieting, die naar verwachting een uur zal kunnen duren, zullen in het kader van een snelle aanval met tanks versterkte pantserinfanteriebataljons over een breed front trachten onze verdediging te doorbreken.

Eerst indien blijkt dat de voorbereidende beschieting onze antitank(PGM)verdediging niet heeft kunnen neutraliseren of vernietigen, zal in het kader van deze snelle aanval worden overgegaan op een uitgestegen gevecht. Daartoe zal, afhankelijk van het terrein, de infanterie in een aanvalsuitstijggebied uitstijgen en haar aanval te voet voortzetten. Uit analyses van bij het Warschau-Pact gehouden oefeningen blijkt dat de bevelen daartoe veelal worden gegeven wanneer een tussenruimte van 200 — 300 m is ontstaan tussen de aanvallende tanks en de BMP's. Omdat echter de aanval doorgaat en ook in een aanvalsuitstijggebied een, weliswaar snelle, reorganisatie noodzakelijk zal zijn, zal bij de werkelijke inbraak in onze verdediging de afstand tussen de tanks en de alsdan uitgestegen infanterie nog groter zijn geworden. De consequentie daarvan is dat zowel tanks als infanterie afzonderlijk en zonder elkaar wederzijdse steun te kunnen geven op onze verdediging zullen kunnen aanvallen, met alle consequenties van dien.

Of daaraan inderdaad de gevolgen moeten worden verbonden als door de scribenten gesteld — „een en ander leidt ertoe dat de voor een gemechaniseerd optreden minder geschikte terreindelen meer onze aandacht behoeven dan tot nu toe het geval was” — valt op deze gronden te betwijfelen.

Een mislukte snelle aanval zal, na hergroepering van de eenheden, veelal worden gevolgd door een voorbereide aanval die eveneens bereden wordt uitgevoerd. Bovendien is de door de scribenten gemaakte opmerking naar onze mening te algemeen; ook in het huidige verdedigingsconcept gaan wij immers ervan uit dat de vijand alle naderingen, geschikt voor zowel een bereden als een uitgestegen optreden, zal benutten.

Sprekende over naderingsmogelijkheden willen wij thans ingaan op een tweede opmerking van luitenant-kolonel Brouwer c.s., als ge-

noemd onder hun punt „Het terrein”.

In hun kanttekeningen over de aspecten weer en terrein roeren de schrijvers enerzijds een teer punt aan, anderzijds stellen zij zich diametraal tegenover ons op. Een teer punt roeren zij aan wanneer zij wijzen op de veranderingen, die zich in het Westeuropese terrein in de laatste decennia hebben voorgedaan en ook in de toekomst zullen voordoen, een onderwerp overigens waaraan in de Nederlandse militaire vakpers tot op heden nog geen aandacht is besteed. Zij stellen zich diametraal tegenover ons op door hun uitspraak dat „de Noordduitse laagvlakte zich niet bij uitstek leent voor een gemechaniseerd optreden”, al moet worden opgemerkt dat in hun verdere betoog deze stellingname wel wordt genuanceerd door de opmerking dat „pas nadat een inbraak is gelukt en de verdediging is doorbroken, (...) de Noordduitse laagvlakte zich goed voor een gemechaniseerd optreden leent, zowel voor een terugtocht als voor achtervolging. Dit als gevolg van het dichte wengen en de vaste oeververbindingen”.

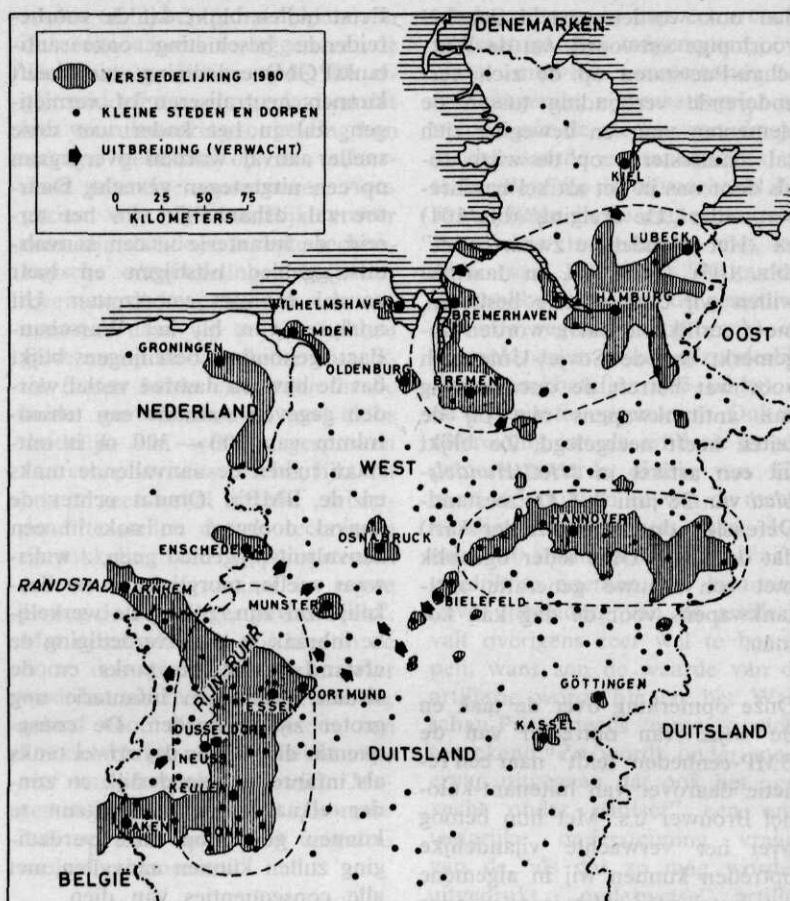
De vraag is nu: verschillen wij werkelijk zoveel van mening of moeten de gestelde kanttekeningen als een zinvolle nuancering van onze, wellicht op het oog wat te absolute, uitspraak worden beschouwd?

Zoals ook door luitenant-kolonel Brouwer c.s. wordt gesteld, zijn wij met hen van mening dat de factoren weer en terrein van invloed zijn op de wijze van optreden bij het verdedigende gevecht, ja, zelfs op iedere wijze van optreden. En natuurlijk is het duidelijk dat, wil aan deze factoren werkelijk recht kunnen worden gedaan, een diepergaande beschouwing van het weer en het terrein (analyse van het operatiegebied) de voorkeur zou verdienen. Maar, zoals wij dat al eerder in onze reactie op de vragen van majoor Boddeke hebben gesteld, het kader van ons artikel bood daar-

voor de ruimte niet. Kortheids- halve is daarom slechts volstaan met het noemen van de, naar onze mening, belangrijkste conclusies. Afgezien van hun betoog over het aantal waterhindernissen in het gebied en de mogelijkheden deze te overschrijden — een betoog waarmee wij volledig kunnen instemmen — noemen de schrijvers van de vele veranderingen in het terrein uitsluitend de mate van begroeiing. Willen wij echter werkelijk conclusies kunnen trekken over de (toekomstige) mogelijkheden tot gemechaniseerd optreden dan zullen meer factoren moeten worden beschouwd: de mate van verstedelijking, de omvang van de natuurgebieden, de toeneming van het aantal kunstwerken en de uiteindelijke vertaling ten slotte daarvan naar de militaire aspecten van het terrein.

Uit het *Statistisches Jahrbuch 1976 für die Bundesrepublik Deutschland* en dat voor Nedersaksen en Noordrijnland-Westfalen blijkt dat de verstedelijkingsgraad voor Nedersaksen en Noordrijnland-Westfalen in 1975 resp. 4,2 en 8,9% bedroeg, met een stijgende trend. Dit betekent dat in de toekomst om de 40 km een oord van enige betekenis wordt aangetroffen en dat op elke 200 à 300 km² twee grote oorden voorkomen. Sprekender is wellicht, dat voor de jaren '80 wordt verwacht dat Hamburg zich in westelijke richting (Bremen) en in algemeen zuidelijke richting (Lüneburg) zal uitbreiden. Zo ook wordt verwacht dat Hannover zich langs de E-8 in oostelijke richting zal uitbreiden tot Braunschweig en in westelijke richting tot Bückeburg (zie ook het hierbij afgedrukte kaartje).

Voor wat betreft de omvang van de natuurgebieden (het meer open terrein) kan worden gesteld dat in 1960 nog 25,8% van de oppervlakte van Nedersaksen door natuurgebieden in beslag werd genomen. In 1975 was dit percentage gedaald tot 25,3, met een dalende trend. Ook het percentage voor Noordrijnland-Westfa-

De verstedelijking van Noord-Duitsland in 1980 (uit: *Urbanization projections for Western Europe to the year 2000*. Hudson Institute chart collection (1975))

len geeft een daling te zien, en wel van 25,5 naar 25,2%, met een afnemende trend.

Met betrekking tot de toeneming van het aantal kunstwerken (verkeersvoorzieningen, energiegebieden, e.d.) zien wij dat in Nedersaksen 4,9% en in Noordrijnland-Westfalen 5,9% van het totale grondoppervlak door kunstwerken in beslag wordt genomen (met een stijgende trend). Met name het wegennet wordt steeds fijnmaziger en beter van kwaliteit.

Ten aanzien van het aspect begroeiing wordt opgemerkt dat, in tegenstelling tot het overige grondgebied van West-Duitsland, zowel in Nedersaksen als in Noordrijnland-Westfalen het bosareaal, zij het in geringe mate, afneemt. Het

gebied dat in beide deelstaten is bebost, bedraagt volgens de *Atlas der militärischen Landeskunde* 19,7 resp. 23,5% van de totale bodemoppervlakte. De trend is echter dat in de toekomst het bosareaal in beide deelstaten weer zal toenemen. Ten slotte moet worden opgemerkt dat de in de beide deelstaten plaatsvindende ruilverkavelingen eveneens een aantal veranderingen in het terrein tot gevolg zullen hebben. In de eerste plaats ontstaat een beter wegennet, waarbij „beter” in dit verband vooral slaat op de staat waarin de wegen verkeren en minder op het aantal kilometers weg. In de tweede plaats ontstaan er grotere, aangesloten gebieden waardoor afscheidingen van allerlei aard verdwijnen. In de derde plaats wordt aan grondverbetering gedaan door het reguleren van de afwatering met als gevolg dat enerzijds de begraanbaarheid zal verbeteren, anderzijds het aantal sloten en grep-

pels zal toenemen. In de vierde plaats ten slotte moet het aanplanten van schermen worden genoemd, met als doel het gewas te beschermen.

Wat zijn nu de voor het militaire optreden in Noord-Duitsland belangrijkste conclusies uit het vorenstaande? De gegeven percentages extrapolerende naar de toekomst kan, en uiteraard weer zeer verkort weergegeven, worden gesteld dat:

— de begaanbaarheid van het terrein buiten de wegen zal toenemen;

— de begaanbaarheid in het algemeen verder zal worden verhoogd door een verdichting van het wegennet;

— het wegennet steeds fijnmaziger wordt met een grotere capaciteit, met name in de verstedelijkte gebieden;

— de natuurgebieden (het open terrein) in omvang zullen (zal) afnemen;

— de waterlopen en in het bijzonder de kleine, goed gereguleerde sloten en greppels in aantal zullen toenemen, waardoor de oevergesteldheden voor voertuigen steeds slechter worden;

— de begroeiing in de vorm van houtranden, schermen e.d. wordt uitgebreid;

— het aantal hindernissen in het terrein zal toenemen;

— de verstedelijkte gebieden in omvang zullen toenemen, waarbij in het oostelijke deel de verstedelijking zich in algemene zin in oost-westrichting zal uitstrekken en in het westelijke deel in algemene noord-zuidrichting;

— de waarnemings- en schootsvelden zullen afnemen.

Kortom, zoals tijdens een RUSI-seminar in 1975 door de Britse generaal-majoor Stanier werd opgemerkt:

It is an easy misconception to think of the North German Plain as a vast billiard table of agricultural land intersected here and there by great rivers and a certain amount of forest land. That was indeed how it looked at the end

of the last war. Today, however, things are changing fast.

Keren wij nu terug naar de opmerking van luitenant-kolonel Brouwer c.s. over de al dan niet bij uitstek geschikte mogelijkheden van het terrein voor een gemechaniseerd optreden, dan geven wij toe dat onze uitspraak ter zake wellicht wat ongenueanceerd is. Wij willen echter zeker staande houden dat de Noordduitse laagvlakte geschikt is voor een gemechaniseerd optreden, zij het dat de toeneming van aantal en kwaliteit van de hindernissen, de toenemende verstedelijking van het gebied en de verwachte uitbreiding van de bossen, het optreden, zeker in de toekomst, plaatselijk zullen beperken.

Over het weer en het terrein (pt 2b van hun commentaar) is overigens ook door kolonel Huijts c.s. een opmerking gemaakt. Laten wij vooropstellen dat de opmerking „in een artikel waarin een verdediging in meer lijnen wordt voorgesteld, komt deze stelling (i.c. het gebruik als verdedigingslijn van onder meer de noord-zuid lopende waterhindernissen) natuurlijk goed van pas” niet geheel begrijpen. Duidelijk willen wij hier stellen dat wij voor het propageren van onze gedachtegang niet, vooraf of achteraf, op zoek zijn geweest naar een speciaal daarvoor geschikt gebied, maar dat zullen de schrijvers ook zo niet hebben bedoeld. De stelling overigens, dat het operatiegebied slechts „zeer weinig lijnen die bij uitstek geschikt zijn om daarin het verdedigende gevecht te voeren” oplevert, staat of valt met de kwalificatie van het begrip „bij uitstek geschikt”.

Terreinanalyses leveren gemiddeld per 5 kilometer een kunstmatige (gegraven of althans gekanaliseerde) waterhindernis van ten minste 10—15 m breedte op, hetgeen ons in combinatie met de aanwezige bossen en oorden niet ongunstig voorkomt. Zonder op deze plaats in details te willen treden, willen wij erop wijzen dat ook in het operatiegebied van 1 Lk der-

gelijke hindernissen worden aangetroffen. Wij komen overigens nog terug op het aspect: waarde en belang van een waterhindernis, in onze reactie op een daarover door luitenant-kolonel Van Koesveld gemaakte opmerking.

Wij willen nu graag antwoorden op de reactie van luitenant-kolonel Van Koesveld, een reactie overigens waarmee wij enige moeite hebben. Enerzijds parafraseert hij en verduidelijkt waar nodig het in de Gevechtshandleiding ter zake gestelde, anderzijds hebben wij de indruk dat de door de schrijver op verschillende plaatsen in zijn betoog aangehaalde beweeglijke verdediging weinig anders is dan de „verdediging in de diepte” volgens het thans gangbare model met daarbij alle, door ons reeds diepgaand besproken, nadelen. Het zou echter niet eerlijk zijn het hierbij te laten, te meer omdat in feite het kernpunt van zijn kritiek ligt in de zinsnede dat „(hij) het niet eens kan zijn met de mate waarin zij (wij) beweeglijkheid en offensief handelen ontwaarden”.

Welnu, uitgangspunt van het commentaar van luitenant-kolonel Van Koesveld is, dat het defensief in zijn volle omvang steeds is terug te brengen tot de drie hoofdaspecten van het verdedigende gevecht, te weten vertragen, stoppen en herstellen. Hij concludeert vervolgens dat de NAVO zich feitelijk moet beperken tot het stoppende aspect, omdat in de huidige strategie, geografisch gezien, voor het voeren van een verdragend gevecht geen ruimte aanwezig is (forward defence) en de krachten voor het herstellen van de voorste rand van het weerstandsgebied ontbreken.

Voor wat betreft dit laatste aspect moet echter worden opgemerkt dat het in de strategie van de flexible response niet strikt noodzakelijk is dat het herstellen van de integriteit van het NAVO-grondgebied met conventionele middelen wordt bereikt. Vrijwillige terugtrekking van de vijande-

lijke eenheden, onder druk van de dreiging over te gaan tot een all-out nuclear war, behoort — niet alleen theoretisch — mede tot de mogelijkheden.

Sprekende over de NAVO-strategie willen wij op deze plaats eveneens ingaan op de daarover door kolonel Huijts c.s. gemaakte opmerkingen. Ook ons is bekend uit welke elementen de strategie van het aangepaste antwoord bestaat. Evenzo is het ons bekend dat volgens de huidige doctrine voor wat betreft de landstrijdkrachten moet worden uitgegaan van een niet-nucleair optreden, onder dreiging van het gebruik van kernwapens. Niettemin houden wij staande dat „een eventuele oorlog in Centraal-Europa met toenemende waarschijnlijkheid heftig, maar conventioneel zal verlopen”, al dan niet gevolgd door een bijzin. Wij baseren onze visie onder meer op de veranderingen die zich sedert 1960 in het Russische militaire denken hebben voorgedaan. In die tijd onderging dit denken immers een wijziging, en wel in die zin dat naast het model van de volledige nucleaire oorlog eveneens conventionele varianten een plaats gingen krijgen in hun doctrine. Algemeen wordt aangenomen dat dit geschiedde omdat men zich realiseerde dat op grond van politieke overwegingen voor een inzet van kernwapens, direct bij het uitbreken van een gewapend conflict, mogelijk geen toestemming zou worden gegeven. Daarom ook werd in de afgelopen jaren steeds meer het accent gelegd op het houden van oefeningen voor een optreden onder conventionele omstandigheden en werd de conventionele bewapening van de Warschau-Pactstrijdkrachten versterkt.

Anderzijds, en daarop doelen de schrijvers wellicht (ook anderen hebben ons overigens daarop gewezen), is het probleem bij het schrijven van een artikel als het onze over een *tactisch* vraagstuk, dat een volledige behandeling van de „eroverheen liggende” *strategische* context zou leiden tot een,

voor dit tijdschrift, onaanvaardbare omvang. Het door kolonel Huijts c.s. gesignaleerde vraagstuk van de waarschijnlijkheid van kernwapeninzet in het kader van de vigerende NAVO-strategie heeft onzes inziens in het huidige tijdsbestek zodanige politiek-strategische én morele aspecten dat het simpelweg volgen van een (militaire) strategie van „weloverwogen escalatie” tot op nucleair niveau zeker niet uitgesloten, maar wel uiterst ongewenst mag worden geacht. Daarbij komt dan nog dat de inzet van kernwapens eerder het offensieve dan het defensieve optreden begunstigt. Ten slotte moet worden gewezen op het ontregelende effect van een kernwapeninzet, omdat binnen een relatief zeer korte tijd (eerder in minuten dan in uren uit te drukken) eenheden van bijvoorbeeld bataljonsniveau vrijwel volledig kunnen worden uitgeschakeld. De gevolgen daarvan voor een gecoördineerde gevechtsvoering zijn nog nimmer in de harde werkelijkheid geëvalueerd, maar een theoretische beschouwing ervan moet toch wel tot de conclusie leiden dat, ook tactisch gezien, kernwapeninzet een onaantrekkelijk „paardep middel” is, derhalve alleen in uiterste instantie te gebruiken. In dit verband willen wij gaarne wijzen op een, in *NATO's Fifteen Nations* van juni-juli 1976 verschenen artikel „Tactical nuclear warfare and NATO: viable strategy or dead end?” door Igen b.d. Collins, waarin de gevolgen van kernwapeninzet op de gevechtsvoering „angstwekkend” worden beschreven.

In het vorenstaande wordt door ons zonder meer aangenomen dat het gebruik van kernwapens onmiddellijk beiderzijds zal zijn, dat wil zeggen een eerste gebruik van NAVO-zijde zal zonder meer door de tegenstander worden nagevolgd.

Aangezien deze gedachtengang niet door óns is ontwikkeld, maar in de laatste jaren door tal van deskundigen in velerlei toonaarden is bezongen, achten wij het commentaar van kolonel Huijts c.s. een te formalistische redenering om

tot een herziening van ons oorspronkelijke standpunt te leiden.

Terugkerende naar het commentaar van luitenant-kolonel Van Koesveld zijn wij van mening dat het door hem aangeboden model, behoudens enkele modificaties, in feite neerkomt op het huidige concept van de verdediging voorin. Wij moeten daarbij wel eens te meer constateren, dat dit concept op twee gedachten hinkt. Stoppen voor de voorste rand weerstandsg gebied vraagt meer gevechtskracht dan beschikbaar is omdat een voldoende krachtige reserve voor de uitvoering van tegenaanvallen wordt achtergehouden. Ons concept is nu juist erop gebaseerd, dit minder economisch gebruik van de schaarse middelen te vermijden door de ruimte, die anders voor de vertragende fase wordt gebruikt, voor de in de tijd en ruimte gespreide uitvoering van de defensieve fase te gebruiken. Wij streven naar een zó ver gaande slijtage van de vijand in dit gevecht, dat zijn verliezen onaanvaardbaar worden en een verdere voortgang slechts kan worden verkregen ten koste van ontoelaatbare offers.

In deze visie „ontwaarden” wij zeker niet de begrippen beweeglijkheid en offensief handelen. Wanneer wij in ons concept spreken over „het beweeglijk voeren van de verdediging” bedoelen wij daarmee wat ook in VS 2-7200 (*Militair woordenboek Koninklijke landmacht*) daarover wordt gesteld, namelijk „het vermogen van een eenheid om zich snel aan een gewijzigde tactische situatie aan te passen”. Deze omschrijving ligt ten grondslag aan onze opvatting over de uitvoering van het verdedigende gevecht wanneer wij stellen dat „onze eigen troepen als het ware een spiegelbeweging uitvoeren ten opzichte van de vijandelijke manoeuvre; waar de vijand zich concentreert, concentreren wij ons ook”. Deze opvatting van beweeglijkheid houdt per definitie ook een offensieve instelling in. Offensief handelen wil immers zeggen: het zoeken, zo u wilt

afdwingen, van een beslissing opdat daardoor het initiatief en de noodzakelijke vrijheid van handelen kunnen worden verkregen of behouden. Het is duidelijk, en de gevechtshandleiding spreekt in pt 10 ook daarover, dat dit veelal slechts kan worden bereikt door een aanvallend optreden. Alhoewel wij bij de uitwerking van de opties die een commandant ter beschikking staan, de tegenaanval onder de laatste optie rangschikken, wil dat zeker niet zeggen dat wij in onze totale visie op de uitvoering van het verdedigende gevecht zouden willen voorbijgaan aan het grondbeginsel van offensief handelen.

De voorwaarden, die door luitenant-kolonel Van Koesveld worden gesteld aan een op behoud van terrein gerichte verdediging, kunnen wij slechts ten dele onderschrijven. Het belang dat hij hecht aan het voorbereiden van stellingen en het versterken van het terrein ondersteunen wij daarentegen van harte. Blijkens de berekeningen die wij elders in deze reactie hebben opgenomen, in antwoord op een vraag daarover van luitenant-kolonel Buissink c.s., is het met behulp van de geniemiddelen in de brigade en de divisie zeer wel mogelijk binnen relatief korte tijd alle daarvoor in aanmerking komende wapens van een dekking te voorzien. Dat aansluitend daarop door de bediening nog inspanningen moeten worden geleverd, spreekt voor zich zelf.

Anders staat het met het belang dat luitenant-kolonel Van Koesveld hecht aan een dwars verloopende hindernis. Zolang het terrein toelaat dat de verdedigende opstellingen zó worden ingericht dat deze hindernis met vlakbaanvuur wordt bestreken, vormt een dergelijke hindernis een welkome aanvulling. Maar aangezien zulks vaker níét dan wel het geval is (wij denken daarbij bovendien eraan dat er veelal een aanmerkelijk verschil bestaat tussen maaiveld en wateroppervlakte) én de middelen om een waterhindernis gemakkelijk te overschrijden in aantal en capaciteit toenemen, moet

in algemene zin aan een dergelijke hindernis geen buitengewone waarde worden toegekend. Veel eer zijn wij van mening dat het juist de kleine waterlopen zijn die door een verdediger moeten worden uitgebuit, omdat zij te klein zijn voor de specifieke overgangsmiddelen en door oevers e.d. een échte hindernis vormen voor voertuigen.

Rest ons een laatste opmerking over de wijze waarop in de opvatting van luitenant-kolonel Van Koesveld het gesloten vuurfront in de voorste rand van het weerstandsgebied wordt gerealiseerd. Wij onderschrijven zijn opvatting dat dit met name tot stand komt door de wapens van de voorste pelotons van het compagniesteunpunt, daarin gesteund door de pelotons in tweede lijn. Deze liggen echter op korte afstand (max. 1000 m) achter de voorste rand van het weerstandsgebied en wij zien dan ook niet in dat zij een basis zouden kunnen vormen voor een brigadegrendel. Alleen al het aspect reactietijd en het stoppende vermogen verzetten zich daartegen. Wij persisteren dan ook in onze opvatting dat het compagniesteunpunt de kleinste eenheid is die samenhangend het gevecht voert.

Wordt het steunpunt bedreigd, dan is versterking de enig mogelijke oplossing; baat dat niet meer, dan resteert slechts het terugnemen van het gehele compagniesteunpunt en wel zodanig vroeg dat het zich nog kan losmaken en vertragen. Innemen van een grendel door deze eenheid lijkt ons haar krachten te boven te gaan.

Ten slotte willen wij ingaan op de reacties van de luitenant-kolonels Buissink en Brouwer c.s. en op een aantal van de reacties van kolonel Huijts c.s. Daarbij willen wij in de eerste plaats onze mening geven over enkele punten die door de eerst- en laatstgenoemde auteurs worden beschouwd als niet geheel duidelijk dan wel discutabel, en vervolgens ingaan op de door de groepen van schrijvers voorgestelde alternatieven en daar-

bij gestelde kanttekeningen. Terwille van de duidelijkheid zal onze reactie op de gerezen vraagpunten telkenmale worden ondergebracht onder een trefwoord uit het desbetreffende commentaar van luitenant-kolonel Buissink c.s.

1. Pantsering

Inderdaad hebben wij hier de korte termijn beoogd: de komende 5 — 10 jaar. Overigens zal in diezelfde periode ook de ontwikkeling van antitankwapens, zowel gebaseerd op chemische als op kinetische energie, zeker niet stilstaan. Men moet bedenken dat het, behalve in de eerste jaren na het verschijnen van de tank, altijd zo is geweest dat de specifieke (anti)tankwapens het pantser van vijandelijke tanks konden doorboren. De relatieve „onkwaetsbaarheid” van tanks kwam dan ook eerder voort uit de geringe dichtheid van de pantserbestrijding. Aan die situatie is zo langzamerhand een einde gekomen. En tenzij op het Chobhampantser géén adequaat antwoord zou kunnen worden gevonden — hetgeen ons onwaarschijnlijk voorkomt — kan dan ook niet zonder meer van een revolutionaire ontwikkeling worden gesproken.

2. Krachtsverhouding

Zoals wij bij het bedoelde rekenvoorbeeld al opmerkten, is de werkelijkheid inderdaad gecompliceerder. De genoemde verhouding 3:1 dan wel 1:3 geeft in feite het omslagmoment aan waarbij onder gemiddelde omstandigheden nog net met succes kan worden aangevallen resp. worden verdedigd. In de praktijk zullen factoren als terrein en vuursteun inderdaad een aanvullende invloed hebben, waarbij echter wel dient te worden bedacht dat de vuursteun voor beide partijen geldt. Kortom, de genoemde gevechtskrachtvergelijking vormt een globaal uitgangspunt, en niet meer dan dat. Ook wij, en daarmee zijn wij het met de schrijvers eens, zijn van mening dat bij de gevechtskrachtvergelij-

king tot op zekere hoogte de invloed van de vuursteun uit de grendels mag worden meegeteld.

Kolonel Huijts c.s. maken overigens terecht bezwaar tegen het verabsoluteren van de traditionele verhoudingen 1:3 en 2:1. Wij zelf hebben, zowel in ons artikel als in de aanhef van ons commentaar nu, gesteld dat de werkelijkheid „zeker gecompliceerder is dan dit (ons) rekenvoorbeeld”. Maar als globale benadering wordt algemeen aanvaard dat een verdediging nog *nét* mogelijk is bij een vijandelijk overwicht van 3:1, en dat een eigen tegenaanval nog net succesvol kan zijn bij een eigen overwicht van 2:1. De bezwaren van kolonel Huijts c.s. tegen een koppeling van deze twee formules ontgaan ons. Zij erkennen dat zij geen alternatieve formules kunnen leveren; hun veronderstelling, dat de tegenaanval de na de verdedigende fase resterende vijandelijke gevechtskracht moet uitschakelen, en de opmerking dat het niet redelijk is aan te nemen dat de verliezen aan beide kant evenredig zullen zijn, helpen ons wat dat betreft weinig verder. Maar als een succesvolle verdediging pas mogelijk zou zijn bij een verhouding van 1:1,5 (een wel zeer pessimistische schatting), dan nog scheelt het een factor 3 in economisch gebruik van middelen of een eenheid verdedigend of (tegen)aanvallend optreedt. Globaal geredeneerd, ja inderdaad, maar meer wilden wij ook niet aantonen. Dat met een tegenaanval (soms) resultaten kunnen worden behaald, die na het mislukken van verdedigend optreden alleen maar op die manier zijn te bereiken: wij ontkennen het niet, maar dat maakt de opmerking niet minder juist dat een verdediger, die toch al een ongunstige krachtsverhouding moet compenseren, goed eraan doet met zoveel mogelijk middelen inderdaad te verdedigen, omdat hij dan niet ook nog eens tegenaanvallen behoeft uit te voeren. Mogen wij dat nu toepassing van „economisch gebruik van middelen” noemen, of niet?

3. Het 25 mm boordwapen

Om te beginnen willen wij staande houden dat het 25 mm boordwapen geen „echt” pantserbestrijdingswapen is, omdat dit wapen normaal gesproken geen vijandelijke tanks kan uitschakelen. Op het gevechtsveld zal het, door de rook- en stofontwikkeling en het beweeglijk benutten van natuurlijke dekkingen, uiterst moeilijk zijn aanvallende vijandelijke tanks te onderscheiden van andere, lichter gepantserde voertuigen. Pantserbestrijding dient dan ook te zijn gericht op het totaal van vijandelijke pantservoertuigen, waarbij het doordringingsvermogen dient uit te gaan van het zwaarste pantser, in casu dat van de tank. De door ons bepleite oplossing is inderdaad gebaseerd op een dubbelcapaciteit — dat wil zeggen een déél van de voertuigen van het verkenning- resp. pantserinfanteriepeloton uit te rusten met langeafstandspantserbestrijding — waarbij wij op voorhand al willen stellen dat bijvoorbeeld de Dragon vanwege zijn geringe dracht géén goede oplossing zou vormen. Dat de anti-infanteriecapaciteit dan noodgedwongen gedeeltelijk zou worden ingeruild tegen antitankcapaciteit is een kwestie van prioriteitstelling. (Wij komen echter hierop terug bij het punt „Pantserbestrijding”).

4. Doorschrijding

Onze reactie op de daarover door de schrijvers gemaakte opmerkingen willen wij gaarne geven bij de behandeling van het punt „Gevechtsbeveiliging”.

5. Pantserbestrijding

Of het door ons gebruikte, ongekwalificeerde, begrip „verbetering” ongenueanceerd is, valt te betwisten. Wél zijn wij het geheel eens met de schrijvers dat de 6 Tows ver beneden de behoefte zijn, vandaar ook onze noodgedwongen keuze als genoemd onder „Het 25 mm boordwapen”.

6. Zwaartepunt

Hoewel wij al eerder de problemen van het onderkennen van een zwaartepunt, die dus ook voor een deel in de voorste rand van het weerstandsgebied gelden, hebben uitgewerkt, lijken ons de mogelijkheden daartoe in elk geval beter. Wij erkennen echter wel dat de genoemde spiegelbeweging niet altijd zal zijn te realiseren. Overigens, wie in het verdedigende gevecht alles wil verdedigen, verdedigt niets. Vandaar dat op basis van een voorafgaande terreinappreciatie het leggen van (een) eigen zwaartepunt(en) altijd nodig zal blijven, alsmede het daarvan tijdens het gevecht weer kunnen afwijken zo het vijandelijke optreden ons daartoe dwingt.

Voor wat betreft de opmerkingen van kolonel Huijts c.s. over het vaststellen van een vijandelijk zwaartepunt willen wij stellen dat ons gehele betoog erop was gericht aan te tonen hoe moeilijk, en naarmate het niveau lager is steeds moeilijker, het is een vijandelijk zwaartepunt vast te stellen. Niet alleen dat daarmee een van de taken van beveiligende eenheden, zoals „het boekje” die opsomt, twijfelachtig wordt, ernstiger is dat op vele plaatsen in de Gevechtshandleiding het vóór aanvang van het gevecht in de voorste rand van het weerstandsgebied (kunnen) vaststellen van dat zwaartepunt voorwaarde wordt geacht voor een verdere besluitvorming.

De conclusie moet derhalve zijn dat men aanvankelijk veelal zal moeten optreden zonder al te grote zekerheid over de plaats van dat eventuele vijandelijke zwaartepunt.

7. Hindernissen

Bedacht moet worden dat werd gesproken over „meer open tankterrein”. Het uitbuiten van hindernissen is daar qualitate qua minder goed mogelijk door het ontbreken van natuurlijke hindernissen en het feit dat kunstmatige hindernissen over relatief grote

breedte te veel tijd en middelen vergen. Maar uiteraard dienen waar mogelijk steunpunten te worden gekozen achter of aansluitend aan hindernissen.

8. Vijandelijk optreden

Het geheel gescheiden inzetten van de antitank- en de anti-infanteriecapaciteit is inderdaad te absoluut door ons gesuggereerd. Het zal veeleer meer een kwestie zijn van het leggen van een accent of op de ene, of op de andere capaciteit. Wél dient te worden bedacht dat de pantserbestrijding op secundaire, meer gedekte naderingen veelal goed kan geschieden door wapens voor de korte afstand, bijvoorbeeld de tlv 84 mm, die draagbaar kan worden ingezet, en dat het bestrijden van de vijandelijke uitgestegen infanterie die de „pantserbestrijdingskern” van een steunpunt aanvalt in eerste aanleg vooral moet geschieden door het vuur van boordwapens, artillerie en mortieren.

Deze opvatting over het gescheiden inzetten wordt in de afb. 4 en 5 in ons artikel duidelijk gedemonstreerd.

9. Terugnemen van een steunpunt

De genoemde tegenspraak lijkt inderdaad slechts schijnbaar. Het gaat immers erom dat steunpuntcommandanten een ondubbelzinnige, primaire opdracht krijgen: verdedigen, eventueel koste wat kost. Een tijdens die verdediging reeds „over een schouder achterwaarts kijkende” steunpuntbezetting kan licht leiden tot de opvatting dat het gaat om een vertragend in plaats van een verdedigend gevecht. Het ook, omsingeld, vasthouden van beheersend terrein kan in het grotere verband van het gevecht wel degelijk een essentiële functie hebben. Kern van ons betoog is dat niet de plaatselijke (steunpunt)commandant bepaalt wanneer en/of zijn opdracht wordt gewijzigd, maar dat dit aan een hoger niveau is voorbehouden. Dat is overigens niets nieuws.

10. Wapens met korte dracht

Het door ons ter zake gestelde is inderdaad onduidelijk. Bedoeld wordt dat de pantserinfanteriepelotons en -compagnieën organiek op dit moment niet over langeafstand-antitankwapens beschikken. Voor wat betreft de kwaliteiten van het 25 mm boordwapen als antitankwapen hebben wij eerder al onze mening gegeven. Kortom, een op bataljons- of hoger niveau aan te houden of beschikbaar te stellen versterkingsreserve zal naar onze mening altijd moeten bestaan uit met tanks en/of antitankwapens versterkte — of liever daaromheen gegroepede — pantserinfanteriepelotons en -compagnieën.

11. Voorbereiden van opstellingen

Het, in ons artikel gegeven, benodigde tijdsbestek is uiteraard maar een voorbeeld. Uitgegaan is van een onder gemiddelde omstandigheden zowel uit de brigadepantsergeniecompagnie als uit de steunende geniebataljons ter beschikking te stellen aantal bouwmachines per voorbataljon.

De uitgangspunten bij de tijdsberekening voor het maken van rompedekte opstellingen ten behoeve van een bataljon zijn de volgende geweest.

a. Capaciteiten bouwmachines

Wiellaadschop	5 — 10 minuten;
Genietank (Leopard)	10 — 15 minuten;
Wieldozer	10 — 15 minuten;
Tankdozer (Centurion)	15 — 20 minuten;
Rupsdozer	15 — 20 minuten.

b. Grondsoort

De gebruikelijke alluviale zandgronden van de oefenterreinen in Nederland en West-Duitsland, dat wil zeggen zandgronden die zijn vermengd met delen leem dan wel klei, althans voldoende verontreinigd zand om het regenwater gelegenheid te geven tot het vormen van behoorlijke plassen.

c. Organisatie van het bedoelde bataljon

Twee compagniessteunpunten, elk bestaande uit gemiddeld 8 pantserinfanterievoertuigen, 5 gevechtstanks en 5 pantserinfanterietankvoertuigen. Voor elk van deze voertuigen een verwisselopstelling. Daarenboven nog 2 reservecompagniessteunpunten. Dat wil dus zeggen, opstellingen voor $2 \times 2 \times 2 \times (8 + 5 + 5) = 144$ voertuigen.

d. Methode van maken van rompedekte opstellingen

De steunpuntcommandant verkennt samen met een genist het steunpunt en de omgeving daarvan (tevens met het oog op het maken van hindernissen en het ruimen van schootsvelden). De steunpuntcommandant laat een gids achter die in het bezit is van een schets waarop de opstellingen staan aangegeven. Bij deze verkenning zal veelal zijn gebleken dat niet voor alle voertuigen een volledige rompedekte opstelling nodig is. Enkele voertuigen zullen, gelet op het terrein, voldoende hebben aan alleen een borstwering, enkele andere voertuigen alleen aan een flankwering. Gemiddeld zullen door deze vermindering van grondverzetwerkzaamheden de verplaatsingstijden van de bouwmachines tussen de enkele opstellingen en tussen de steunpunten niet behoeven te worden berekend.

e. Beschikbare bouwmachines

Vaststaat dat de brigade de beschikking heeft over de organieke twee genietanks c.q. tankdozers en de twee wiellaadschoppen van de organieke pantsergeniecompagnie. Aangenomen mag worden dat in het brigadevak een legerkorpsgeniebataljon optreedt, dat organiek de beschikking heeft over 6 wiellaadschoppen (1 per genieveldcompagnie en 3 in het bouwma-chinepeloton van de staf- en verzorgingscompagnie) en over 5 wieldozers (1 per genieveldcompagnie en 2 in het bouwma-chinepeloton van de staf- en verzorgingscompagnie).

Totaal staan dan in het brigadevak ter beschikking:

- 8 wiellaadschoppen;
- 5 wieldozers;
- 2 genietanks c.q. tankdozers.

Als gemiddelde kan worden aangenomen, dat elk voorbataljon de beschikking kan krijgen over 3 wiellaadschoppen, 2 wieldozers en 1 genietank c.q. tankdozer.

De berekening van de benodigde tijd is met behulp van alle genoemde uitgangspunten vrij eenvoudig uit te voeren. Bij het voorbataljon zijn meer bouwachines tewerkgesteld met ca. 10 minuten werktijd, waardoor de gemiddelde werktijd op 12 minuten kan worden gesteld. De gemiddelde opbrengst per bouwmaschine is dan 5 opstellingen per uur.

Voor de berekende 144 benodigde opstellingen is derhalve vereist: $144 : (6 \times 5) = \text{ca. } 6 \text{ uur}$. Indien de grondsoort louter uit klei of leem bestaat, kan de benodigde tijd worden verdubbeld of verdriedubbeld.

Ten slotte willen wij nog stellen dat bij oefeningen is gebleken dat het aanwijzen van de exacte plaats voor de opstelling meer tijd kostte dan het metterdaad maken van de opstellingen.

Uiteraard dient na het maken van de opstellingen door de bouwachines nog vrij veel tijd te worden besteed aan het camoufleren van de opstellingen; dat is echter duidelijk een taak voor de bemanning van het gevechtsvoertuig.

12. Gebruik van tanks

De vraag is hier: wat is oneigenlijk gebruik? Het gaat daarbij om de beweeglijkheid van het optreden. Moeten wij die vinden in het „opzoeken” van vijandelijke tanks? Niemand zal toch willen ontkennen dat de kracht van het verdedigende optreden is gelegen in het uit verkende, voorbereide en gedekte opstellingen vernietigen van vijandelijke doelen, die veel minder het terrein kennen en kunnen uitbuiten. De eigenschap van de tank, onmiddellijk na een verplaatsing een „fire and forget”-projectiel te kunnen afvuren en derhalve

snel achter elkaar verschillende doelen te kunnen aangrijpen, maakt hem juist bij uitstek geschikt als pantserbestrijder voorin. De door ons bepleite beweeglijkheid daarbij is eerder bedoeld in de orde van enkele honderden meters dan van kilometers. De door de commentatoren genoemde raketsystemen hebben zeker nu, maar door hun vluchtigheidsbeperkingen ook nog binnen afzienbare termijn, veel minder mogelijkheden voor een dergelijke inzet. Antitankkanonnen, afgevuurd van onder pantser en met voldoende dracht, hebben wij anderzijds op dit moment ook niet, tenminste wij kunnen niet aannemen dat de lichte tank AMX-13 wordt bedoeld. Zouden die er komen, dan zijn dat toch eigenlijk ook ... tanks! Maar wij kunnen ons voorstellen dat dergelijke tanks zowel voor wat betreft hun pantsering als hun beweeglijkheid niet zo geavanceerd — en dus prijzig — behoeven te zijn als bijvoorbeeld de Leopard II of de (US) MX-1. Bij een project tankvervanging moet daarmee rekening worden gehouden. Het door ons gemaakte onderscheid tussen de (meer statisch in te zetten) Centurion en de (meer beweeglijk te gebruiken) Leopard is wellicht gebaseerd op een toevallige ontwikkeling in het verleden, maar zou naar onze mening heel goed kunnen worden doorgetrokken in een welbewuste keuze voor verschillende typen tanks in de toekomst.

Maar hoe dan ook, het verheugt ons dat wij het op een principiële punt geheel blijken eens te zijn: tegenaanvallen met tanks zijn oneconomisch, gezien uit een efficiënter gebruik van deze middelen in een eerder — verdedigend — stadium. Tegenaanvallen zijn dus noodmaatregelen. De geschikte hoogwaardige middelen, tanks, moeten wij echter wel hebben voor die noodmaatregel. Hetgeen niet betekent dat alle tanks daarvoor gereserveerd en dus bij uitstek geschikt moeten zijn. Wij draaien het juist om: inzet van zelfs bij uitstek voor offensief optreden geschikte tanks in een eerder stadium in een defensieve rol dient

steeds te worden overwogen en zal in vele gevallen de voorkeur hebben.

Het bezwaar van kolonel Huijts c.s. tegen een versnippering van de in te zetten tanks kan zonder bezwaar worden onderschreven; overigens geldt dat bezwaar voor alle middelen: infanterie, pantserenergie, herstelsteun enz. Hoewel het uiteraard iedere commandant vrij staat op welke wijze hij precies zijn organieke en onder bevel gestelde middelen wil inzetten, lijkt het ons duidelijk dat een tankeskadron, dat met enkele pelotons van de antitankcompagnie onder bevel van een voorbataljon is gesteld, in beginsel in reserve zal blijven tot de situatie bij een van de steunpunten een snelle, direct onder vuur tot gelding te brengen, versterking eist.

De sterkte en wijze van inzet kunnen variëren van het uitvoeren van een flankerende vuuroverval tot een regelrechte versterking ter plaatse in of naast het steunpunt met het gehele tankeskadron of delen daarvan. Juist daarom zijn wij het geheel eens met het gestelde in pt 4d(2) van hun commentaar over het agressief optreden van tanks. Hun mogelijkheden, om — op het huidige moment als enige antitankwapens — van onder pantser, beweeglijk en snel, achtereenvolgens verschillende doelen op middelbare afstand (1500 — 2000 m) onder vuur te nemen, maken de tanks onmisbaar. Ook binnen de pantserinfanteriebrigade, hetgeen niet betekent dat het tankbataljon onmisbaar is. Ervan uitgaande dat de bataljons beschikken over een organieke menging van anti-infanterie- én antitankcapaciteit (waaronder dan ten minste ook tanks of een gelijkwaardig wapensysteem) zou een brigade, bestaande uit 3 à 4 van dergelijke bataljons heel wel denkbaar zijn zonder een apart tankbataljon.

13. Afvuren Tow onder pantser/„war gaming”

Het daarover gestelde doet ons deugd. Onze twijfels werden niet

ingegeven door een gebrek aan vertrouwen in de deskundigheid van hen, die zich dagelijks met dergelijke vervangings- en aanschaffingsprojecten bezighouden. Wij wisten het gewoon niet; het voordeel van onze suggestieve vragen is nu wel dat ook in brede kring dergelijke, niet voor misverstand vatbare informatie beschikbaar wordt.

14. Inzet antitankcompagnie

De onverbloemde uitspraak over de antitankcompagnie als „uitdeelpot” juichen wij ten zeerste toe.

15. Gevechtsbeveiliging

Het ingebrachte alternatief voor de gevechtsbeveiliging geeft naar onze mening het bezwaar dat het optreden van deze gevechtsbeveiliging geheel en al wordt „opgehangen” aan dat van de terugkerende beveiligende strijdmacht, hoewel toch in eerste instantie een waarschuwend taak moet worden vervuld voor de eenheden in de voorste rand van het weerstandsgebied. Het tijdstip en de wijze waarop de gevechtsbeveiliging binnen het weerstandsgebied zal terugkeren — zeker in het geval dat een waterhindernis als voorste rand van het weerstandsgebied wordt benut — dient derhalve te worden bevolen door de commandanten van de voorbrigades, die dan ook de gevechtsbeveiliging onder hun bevel hebben. De door kolonel Huijts c.s. gesuggereerde mogelijkheid de beveiligende strijdmacht in een lijn van algemene voorposten „uit te dunnen” doet weinig af aan het door ons geschetste probleem van de overdracht van verantwoordelijkheid. Ook bij een optreden van beveiligende eenheden in één hand (van het legerkorps) zal veelal in de laatste fase door een vorm van „overlappend vertragen” moeten worden uitgedund.

16. Voorgestelde alternatieven

Zowel door luitenant-kolonel Buis-

sink c.s. als door luitenant-kolonel Brouwer c.s. worden in hun commentaren alternatieven aangeboden voor de door ons gepropageerde verdediging in drie lijnen.

Laten wij op voorhand stellen dat wij geen principiële verschillen onderkennen tussen hun opvattingen en de onze. In alle drie benaderingen wordt ervan uitgegaan dat een optimaal gebruik van het terrein — ons grootste en soms enige voordeel tegenover een aanvaller — in combinatie met het vuur de doorslag moet geven. Dat daarbij een belangrijk beroep op pantserinfanterie wordt gedaan, dat méér pantserinfanterie noodzakelijk is zoals de berekeningen in het commentaar van luitenant-kolonel Brouwer c.s. aantonen) is ook voor ons geen vraag. Men kan zich in dat verband dan ook afvragen of een reorganisatie van de pantserinfanteriebrigade, waarbij de infanteriekracht afneemt, een gelukkige ontwikkeling is.

In beide commentaren wordt ingegaan op de bezetting van de tweede lijn. Laten wij hier nogmaals duidelijk stellen dat de bezetting van deze tweede lijn, zolang de voorste rand van het weerstandsgebied („eerste lijn”) intact is, van beperkte omvang kan zijn. De steunpunten zijn voorbereid, opstellingen zijn gemaakt en de beperkte bataljonsreserve, zowel infanterie als tanks, zijn hier opgesteld. Zij vormen daarmee de ophangpunten voor een eventuele verdediging in de tweede lijn, waarbij niet zonder meer wordt vastgelegd of het nu een versterkte bataljonsreserve of de brigade-reserve is die uiteindelijk in de tweede lijn het verdedigende gevecht voert.

Een geheel ander aspect wordt gevormd door de derde lijn. Het is duidelijk dat een bezetting van deze lijn, vooral ook gezien de voorafgaande gevechten, alle krachten van het legerkorps absorbeert. Inderdaad zullen dan slechts zeer beperkte reserves, voornamelijk ontstaan uit de eenheden die reeds in eerste lijn wa-

ren ingezet, beschikbaar zijn. Het gehele legerkorps moet dan als gebonden worden beschouwd, en een operatie waarbij het legerkorps vertragend terugvalt op een verder in de diepte in te richten verdedigingslinie zal niet kunnen worden uitgevoerd zonder hulp van een hoger echelon. Nu is dit geen nieuwe situatie. Ook in de huidige uitvoering van het defensief heeft het legerkorps, dat toch doorvecht tot en met de inzet van zijn reserve, na inzet daarvan nauwelijks middelen ter beschikking om bij een mislukte inzet geheel op eigen kracht een vertragend gevecht over grotere diepte te voeren.

In het door luitenant-kolonel Brouwer c.s. geboden alternatief wordt een sterke nadruk gelegd op de noodzakelijke slijtage vóór de vijand de voorste rand van het weerstandsgebied bereikt. Wij menen zulks in ons artikel reeds op soortgelijke wijze te hebben betoogd. Of dit kan geschieden op een wijze als door luitenant-kolonel Brouwer c.s. voorgestaan, is zowel een vraag van ruimte als van middelen. Wij onderschrijven de door hen onderkende wenselijkheid van een sterke slijtage zonder ons erover te willen uitspreken of dat nu in een „voorafgaand” lijnensysteem, i.c. een overlappend vertragend optreden, moet worden gegoten zoals de schrijvers zich dat voorstellen in hun beschrijving bij afb. 2 uit hun commentaar.

In dit verband willen wij naar aanleiding van de opmerkingen van kolonel Huijts c.s. over de taken van de beveiligende strijdmacht nog het volgende opmerken. Het lijkt ons duidelijk dat het min of meer wegvallen van twee van de drie taken van beveiligende eenheden, de enig overgebleven taak een bijzonder gewicht geeft. Zoals uit het vervolg van ons betoog al bleek, zijn wij het ook níet eens met de stelling dat de enige reden voor het uitzenden van beveiligende eenheden is gelegen in het winnen van tijd voor de inrichting van het weerstandsgebied. Deze formeel juiste — want volgens voorschrift — benadering

blijkt steeds tot problemen te leiden, zoals: welke tijd is daarvoor minimaal nodig, wat te doen als er meer tijd blijkt te kunnen worden gewonnen, idem als het opgedragen tijdschema niet kan worden gehaald? Wij geloven niet in een gevecht volgens tijdschema als de vijand zoveel invloed kan uitoefenen. Het lijkt ons veel reëler te werken met een soepeler — en dus tijdens de beveiligende fase bij te sturen — plan waarin ook al in de beveiligende fase de vijand vooral verliezen worden opgelegd.

In het alternatief van luitenant-kolonel Buissink c.s. wordt op grond van de, in hun schatting onvoldoende, gevechtskracht in voorste lijn van een over twee steunpunten verdeeld bataljon voorgesteld de gehele gevechtskracht van het bataljon op te stellen in een enkele lijn voorin. In dat verband gaan zij niet in op het ruimtevraagstuk en op de terreinomstandigheden. Kennelijk is in hun visie ieder deel van het terrein even belangrijk en eist ieder terreindeel derhalve zijn deel van de gevechtskracht op. Wij vragen ons echter af of — bij gelijkblijvende vakbreedte van een bataljon — op deze wijze geen oneconomisch gebruik van de middelen wordt gemaakt. Wij kunnen namelijk niet aannemen dat bij hen de gedachte heeft voorgezeten de bataljons bredere vakken te geven. In dat geval zou er niets zijn gewonnen, maar slechts het probleem werd verschoven. Bij gelijkblijvende vakbreedte zien wij geen mogelijkheid met drie opstellingen in de voorste rand van het weerstandsgebied te opereren. De gehele opbouw van de wapensystemen, zowel qua reikwijdte als in aantallen, verzet zich daartegen.

Een ander bezwaar dat wij tegen dit alternatief hebben, betreft de verwachting dat — weliswaar buiten het zwaartepunt — eenheden die in de eerste lijn hebben gevochten, opstellingen innemen in de tweede lijn. In ons artikel betoogden wij reeds waarom wij zulks niet mogelijk achten, en wij

menen aan deze opvatting te moeten vasthouden.

Het ontbreken van een derde lijn in de visie van luitenant-kolonel Buissink c.s. wordt feitelijk opgeheven door hun slotopmerking: „Op deze wijze kunnen commandanten steeds in de diepte een nieuwe lijn voorbereiden en deze laten bezetten door de pantserinfanterie (versterkt) uit de reserve en terugkerende gevechtskracht uit de voorliggende lijn”. Naar onze mening zou dit hooguit éénmaal kunnen, waarbij wij ten aanzien van de onmiddellijke inzet van eenheden uit een voorafgaande lijn in de daaropvolgende lijn enige reserve koesteren. Inzet van eenheden uit de eerste lijn — uiteraard na een beperkte recuperatie — achten wij mogelijk, maar wij moeten ons niet ontveinzen dat deze eenheden zeker reeds aan gevechtskracht zullen hebben ingeboet. Een voortzetting van deze systematiek, verder in de diepte, achten wij niet mogelijk. Veel begrip hebben wij echter voor de daarop volgende opmerkingen ten aanzien van het niet laten doorbreken van de vijand, maar meebuigen en terugwijken. Mocht uit ons artikel de indruk zijn ontstaan dat wij „verbruik” van de in een bepaalde lijn vechtende eenheden tot het moment van een afgedwongen doorbraak op het oog hebben, dan is van een misverstand sprake. In onze opvatting worden het terrein en de voordelen van een opstelling zo lang uitgebuit, ook met behulp van versterking van de aldaar vechtende eenheden, tot het duidelijk handhaven van deze opstelling verlies van de desbetreffende eenheid zou betekenen. Dán is het moment aangebroken de tweede lijn te bezetten, waartoe door de bezetting van de eerste lijn op de plaats waar de doorbraak aanstaande lijkt vertragend op deze lijn wordt teruggevallen. In onze visie geschiedt dat dan ook onder behoud van de samenhang in de verdediging alleen op die plaats, en niet op plaatsen waar dat niet nodig is.

Resumerende willen wij opmerken

dat beide alternatieven verwant zijn aan het door ons geponeerde systeem. Gemeen hebben zij dat aan het aspect slijtage en vechten uit opstellingen een grotere waarde wordt toegekend dan in het huidige verdedigingsconcept.

Wanneer wij in conceptvorm spreken over een systeem met drie verdedigingslijnen, is dat geen star systeem dat uitsluitend op de door ons beschreven wijze tot stand kan worden gebracht. Gevechten worden in vele terreinen gevoerd, waardoor veelsoortige eisen aan het optreden worden gesteld. Optimale aanpassing daaraan moet ons doel zijn, waardoor de ene keer een tweelinssysteem zal ontstaan, en tegelijkertijd misschien op een andere plaats zelfs een vierlinssysteem kan ontstaan. Wij kijken met belangstelling uit naar een gelegenheid onze opvattingen op de kaart en in het terrein met elkaar te vergelijken om op die wijze tot een synthese te komen. Dit zou uiteraard het beste kunnen plaatsvinden op de wijze zoals die in de aanhef van onze reactie — de voortgezette, mondelinge discussie — is beschreven.

Ten slotte willen wij — last but not least — nog enkele kanttekeningen plaatsen bij het commentaar van kolonel Huijts c.s. Ook hierbij zal onze reactie worden ondergebracht onder een trefwoord uit dat commentaar.

1. De defensieve fase (punt 3b)

Ook in dit deel van het commentaar worden ons uitspraken in de mond gelegd, die wij zeker niet hebben gedaan. Het tot stand komen van de huidige doctrine — met name de manoeuvrevorm „in de diepte” en de beslissende functie van tegenaanvallen — is vooral gebaseerd op het beschikbaar komen van tactische kernwapens. Ons bezwaar was erop gericht dat voor de uitvoering van de verdedigende fase, die immers zeer zeker in het niet-nucleaire gevecht de voorwaarden moet scheppen voor de succesvolle tegenaanval, te weinig adequate middelen ter beschikking staan omdat de daar-

voor bestemde pantserinfanteriebataljons — nog steeds — te weinig pantserbestrijdend vermogen hadden én hebben. Op het optreden van de tank in deze fase zijn wij juist hierom niet ingegaan, omdat deze in de huidige doctrine vrijwel bij uitsluiting wordt benut voor offensieve taken. Dat de tank „als pantserbestrijder bij uitstek” ook anders kan worden gebruikt wisten wij al lang, en wij hebben dat bij de bespreking van onze alternatieven ook als zodanig bepleit.

Tot slot van dit commentaar willen wij nog opmerken dat het uitvoeren van een spiegelbeweging met voorin opgestelde steunpuntbezettingen uiteraard vrijwel onuitvoerbaar is; wij hebben daarbij echter vooral gedacht aan het doen inzetten van reserves van neveneenheden.

2. De offensieve fase (punt 3c)

Hier dreigt over het begrip „onontkoombaar” een woordenspel te ontstaan. Wanneer eenmaal de keuze is gevallen op één van beide manoeuvrevormen is het ontstaan van penetraties onontkoombaar; bij de verdediging in de diepte omdat wij dat zelf hebben gewild, bij de verdediging voorin omdat — zoals wij hadden gesteld — relatief veel middelen, waaronder het gros van de pantserbestrijders bij uitstek (de tanks), als tegenaanvalsreserve werden achtergehouden. Dus inderdaad wél als gevolg van eigen zwakte voorin.

Natuurlijk is het additionele voorbeeld van kolonel Huijts c.s. over de beschikbaarheid van reserves volkomen juist. Helaas bieden zij voor het door ons geschetste probleem geen oplossing. Om in de huidige doctrine de opdracht „verdedigt het toegewezen vak” te kunnen uitvoeren, is een tegenaanvalsreserve nodig; deze moet ook „op de plank” blijven tot het kritieke moment. Wie verdedigt heeft immers een (aantal) tegenaanval(len) voor te bereiden en moet de middelen daarvoor gereedhouden, tenzij een hogere

commandant zijn verdedigingsopdracht zou aanvullen met: „eventueel noodzakelijke tegenaanvallen worden door mijn zorg met een door mij ter beschikking te stellen eenheid van . . . -grootte voorbereid en uitgevoerd”. Dergelijke amendementen hebben wij zelden in bevelen aangetroffen. Voor wat betreft de reactietijd voor het kunnen uitvoeren van tegenaanvallen en het probleem van de hindernissen zijn wij het hier kennelijk voor het hogere niveau geheel eens. Ook wij hebben in die context niet beweerd dat álle „tegenaanvallen daarom moeten worden vermeden”, wij hebben ook de bataljonstegenaanval als druppelsgewijze inzet afgewezen. Voor de rest van het betoog, kolonel Huijts c.s. hadden het niet beter kunnen zeggen: „te richten op manoeuvrevormen waarbij niet van huis uit de beslissing in de tegenaanval wordt gezocht”. Het vervelende is nu dat de beide huidige manoeuvrevormen dat allebei juist wél doen, alleen de plaats van de beslissing verschilt.

3. Conclusies (punt 3d)

Ook wij hebben de manoeuvrevorm „in de diepte” slechts onder conventionele omstandigheden als gewoonlijk onuitvoerbaar bestempeld. Wij zijn het geheel eens dat onder nucleaire omstandigheden een dergelijk optreden tot succes kan leiden, ja zelfs veelal de voorkeur verdient. Onder conventionele omstandigheden kan het (moeten) uitvoeren van tegenaanvallen inderdaad niet worden uitgesloten, vandaar ook dat deze in het vervolg van het betoog als derde „opties” zijn opgenomen.

4. De opties (punt 4c)

Kolonel Huijts c.s. menen slechts in de tweede optie iets nieuws te ontdekken. Uitdrukkelijk wijzen wij erop dat ook in de derde optie (tegenaanval) de doelstelling beperkter is dan in de huidige doctrine, namelijk gericht op het erna kunnen voortzetten van een optreden uit verdedigende opstellingen.

Het gememoreerde bezwaar van de afnemende bezetting van de achtereenvolgende lijnen is naar onze mening terug te voeren op een misverstand; de belangrijkste doelstelling van ons „drielijnenconcept” is het werkelijk uitvoering geven aan het beginsel dat er diepte moet zitten in de verdediging van een weerstandsgebied.

Veel van de voorbereide steunpunten in tweede en derde lijn zullen, áls de verdediging volgens plan verloopt, niet eens worden benut. Het is zeker niet de bedoeling in één slag van een voorliggende lijn terug te vallen op een volgende. Onze bedoeling is in dit opzicht goed weergegeven in afb. 7 van ons artikel. Een mogelijk gebrek aan vastbeslotenheid bij het verdedigen van opstellingen in voorste lijn is natuurlijk altijd mogelijk als de bezetting weet dat er in hun rug andere opstellingen zijn voorbereid, eventueel door hen zelf of in ieder geval door andere eenheden te bezetten. Doch wie dat verkeerde effect wil voorkomen, moet alles op één lijn (kaart) zetten en derhalve zonder enige diepte verdedigen. Dat eenheden uit een voorliggende lijn niet onmiddellijk weer inzetbaar zijn in een volgende lijn, zoals kolonel Huijts c.s. in pt 4c(3) van hun commentaar stellen, is ook onze mening. Vandaar dat een commandant steeds weer, op elk moment opnieuw, de verschillende opties zal moeten evalueren, daarbij beseffende dat hij alle andere opties onmogelijk maakt, zodra hij eenmaal besluit tot het verder versterken van voorin verdedigende eenheden met een greep uit zijn reserves.

J. W. M. VAN DER HORST, lkol art

G. J. FOLMER, lkol art

A. J. VAN VUREN, lkol inf

F. J. D. C. EGTER VAN WISSEKERKE,
maj art

G. D. BUURMAN VAN VREEDEN,
maj inf

W. REIJNERSE, maj inf

D. BOEKEMA, maj gn

docenten Tactiek aan de HKS ▷

NADERE REACTIES

Het vorenstaande antwoord van de scribenten gaf ons op vele punten aanleiding tot verdere discussie. De meeste zijn evenwel van minder gewicht, zoals de vraag of een 25 mm wel of niet een pantserbestrijdingswapen is, een brigade wel of niet wordt gesteund door een legerkorpsgeniebataljon met beschreven capaciteit, enz.

Van groter belang is het optreden van de bataljons in de diverse lijnen. Doch ook daar is gebleken dat wij de scribenten niet goed hebben begrepen en dat ons commentaar wellicht niet juist is overgekomen.

Derhalve spreken ook wij de voorkeur ervoor uit, deze discussie op korte termijn mondeling aan de hand van een oefening voort te zetten. Op korte termijn, omdat beide wapenscholen zowel voor hun bataljonsvoorschrift als voor de A- en B-cursus behoefte hebben aan duidelijke richtlijnen.

J. N. LODDERS, Ikol inf
(namens Ikol L. M. B. Buissink c.s.)

Ook van de mogelijkheid op het weerwoord van de auteurs te reageren maak ik graag gebruik.

Het was mij uiteraard bekend dat de door hen vertolkte mening aansluit op vigerende Westduitse en Amerikaanse opvattingen, welke opvattingen overigens vrij onverwacht uit de lucht kwamen vallen. De vakliteratuur, die mij via het TDICK ter inzage komt, laat dan ook geleidelijk aan steeds meer contra-meningen zien en vooral nog schaar ik mij achter de contra-denkers. Ik wil in dit verband slechts naar één artikel verwijzen,

en wel dat van William S. Lind in *Military Review* van maart 1977 onder de titel „FM 100-5 Operations, some doctrinal questions for the United States Army”. Hierin keert hij zich tegen het artikel „How to defend outnumbered and win” en tegen de wijzigingen aangebracht in genoemd FM die de nieuwe doctrine ten grondslag hebben. Met hem geloof ik dat, indien het gebrek aan eigen middelen te schrijnend is geworden, er geen kunstgreep bestaat om een in-middels te superieur geworden tegenstander te verslaan.

Aangezien ik mij dus niet schaar achter de nieuwlichters lijkt het mij niet vreemd, dat ik word betrap met de Gevechtshandleiding in mijn hand.

Uit het artikel kreeg ik de indruk dat het met name de gewijzigde verhouding tussen de elementen vuur en beweging, ten gevolge van de sterk ontwikkelde wapentechniek, was die noopte tot het herzien van het verdedigende gevecht. Als de wapensystemen zoveel beter zijn geworden, kan dat betekenen dat meer waarde moet worden toegekend aan het optreden van kleinere eenheden. In het verdedigende gevecht kan dat betekenen dat meer waarde moet worden toegekend aan het optreden van weerstandsnesten en pelotonssteunpunten.

Dit aspect, gecombineerd met een goed toegepaste terreinversterking, kan wellicht troepenbesparend werken in de vrw ten behoeve van een reservevorming. Persoonlijk zie ik meer weerstandsvermogen in een web van weerstandsnesten en/of pelotonssteunpunten die elkaar onderling in breedte en diepte kunnen steunen, dan in het door de

auteurs voorgestelde systeem van in breedte en diepte verspreide compagniessteunpunten, zonder enige onderlinge steun en kwetsbaar voor allerlei infiltratietechnieken. De door de auteurs gepropageerde spiegelbeweeglijkheid houdt bovendien het grote gevaar in dat niet wordt geconcentreerd waar de vijand dat doet, maar waar de vijand dat wil. Ook de auteurs zijn van mening dat alles erop moet zijn gericht een penetratie te voorkomen. Daarom stel ik als voorwaarde dat de vrw moet worden gevormd door een hindernis; en met een hindernis bedoel ik hetzelfde wat ook VS 2-7200 daarover zegt.

Ik wil besluiten met het uitspreken van mijn ernstige twijfels, of het in een verdedigend gevecht, dat zich richt op terreinbehoud, wel mogelijk is een bedreigd steunpunt tijdig los te maken. Wanneer gaat de toestand „bedreigd” in?

D. P. VAN KOESVELD, Ikol inf

Na lezing van het antwoord op ons commentaar willen wij op dit moment afzien van nader inhoudelijk commentaar. Wij hebben daarvoor drie redenen:

1. de beschikbare tijd is te kort voor een gedegen nadere uiteenzetting op het uitvoerige antwoord van de auteurs;
2. het lijkt ons gewenst eerst kennis te nemen van het overige commentaar op het artikel;
3. in de beantwoording van onze kritiek door de auteurs vinden wij onvoldoende basis voor een schriftelijke voortzetting van de discussie

NASCHRIFT

op dit moment, met name omdat aan een van de meest essentiële punten van onze kritiek te veel is voorbijgegaan: het blijven ontwijken dan wel stoppen van de vijand zal vrijwel nooit leiden tot een beslissing, zoals dit wel het geval zal zijn in een tegenaanval, waarin een wezenlijk deel van de vijandelijke gevechtskracht blijvend wordt uitgeschakeld.

Wij voegen daaraan gaarne toe dat ook wij zeer geïnteresseerd zijn in, en bereid tot, een verdere mondelinge discussie in enigerlei vorm, zoals door de auteurs in hun antwoord gesuggereerd. De resultaten van een dergelijke discussie zouden dan wellicht op een later tijdstip in dit tijdschrift kunnen worden gepubliceerd. Bij een dergelijk gesprek zouden wij het wel belangrijk achten, indien tevens de ideeën van de auteurs in het terrein op hun praktische uitvoerbaarheid konden worden onderzocht.

H. J. H. HUIJTS, kol cav
S. W. SCHOUTEN, lkol cav
J. RAP, kap inf

Zonder opnieuw tot in details te willen ingaan op het weerwoord van kolonel Huijts c.s. en de luitenant-kolonels Van Koesveld en Ladders maken ook wij gaarne gebruik van de mogelijkheid tot een naschrift.

Zoals wij in ons commentaar eerder stelden, zijn wij van mening dat de aard van het onderwerp zich uitstekend zou lenen voor een voortgezette, mondelinge discussie. Wij zouden het derhalve bijzonder op prijs stellen indien inderdaad op korte termijn het door luitenant-kolonel Ladders bedoelde gesprek zou kunnen plaatsvinden met de wapenscholen van Infanterie en Cavalerie. Onzerzijds kan deze opmerking als een uitnodiging tot dat gesprek worden beschouwd.

Dat wij bij een dergelijk gesprek de inbreng van de zijde van vertegenwoordigers van het legerkorps, als „uitvoerder” van een mogelijk vernieuwde doctrine, bijzonder op prijs zouden stellen, spreekt vanzelf. Het is, zo menen wij, echter aan de hoofdredacteur van dit blad voorbehouden te beslissen of de resultaten van een dergelijk gesprek belangwekkend genoeg zijn voor publikatie ten behoeve van een breder forum.

Het naschrift van luitenant-kolonel Van Koesveld geeft ons aanleiding tot nog twee opmerkingen. Wanneer de schrijver spreekt over „een web van weerstandsnesten en/of pelotonssteunpunten die elkaar onderling in breedte en diepte kunnen steunen...”, hebben wij de indruk dat wij langs elkaar heen praten. Uit de afb. 4 en 5 in ons oorspronkelijke artikel blijkt dat de compagniessteunpunten wel degelijk zijn opgebouwd uit pelotonssteunpunten, die „elkaar onderling in breedte en diepte steunen”.

Mocht deze steun wellicht niet altijd kunnen worden verzekerd door het vuur van de lichte infanteriewapens, zeker is dat het afstandsbereik van de Tows deze steun wel kan verlenen. Wij menen dan ook dat er over dit aspect geen verschil van mening bestaat.

Een andere opmerking betreft de twijfels die luitenant-kolonel Van Koesveld koestert over de mogelijkheid tot losmaken van een bedreigd steunpunt. Wij zijn van mening dat, zeker in een gevecht dat zich richt op het behoud van terrein, het niet altijd gewenst zal zijn een bedreigd steunpunt los te laten. De opdracht aan het steunpunt zal zijn: verdedigen. Het bevel tot losmaken van dat steunpunt zal worden gegeven door de (hogere) commandant die opdracht heeft gegeven het steunpunt te bezetten. De situatie kan zich voordoen dat een steunpuntbezetting geen opdracht krijgt het gevecht af te breken omdat door te blijven zitten, bijvoorbeeld belangrijk gebied aan de vijand ontzegd blijft. Wanneer gaat de toestand „bedreigd” in, of anders gezegd, wanneer is een steunpunt beslissend gebonden? Dat is afhankelijk van het niveau waarover men spreekt. Algemeen gesteld zal er, wanneer een commandant niet meer in staat is door de inzet van zijn eigen reserves zijn eenheid los te maken van de vijand, naar onze mening kunnen worden gesproken van een beslissend gebonden zijn. Maar omdat het niveaugebonden is, kan een compagnie, ook al zijn de reserves ingezet, nog niet worden beschouwd als beslissend gebonden als bijvoorbeeld de bataljonscommandant nog de mogelijkheid heeft door middel van de inzet van zijn bataljonsreserve in te grijpen in het gevecht van die compagnie.

Het in punt 3 van het weerwoord van kolonel Huijts c.s. opgenomen verwijt, dat wij te veel zouden zijn voorbijgegaan aan de kritiek dat het blijven ontwijken van de vijand vrijwel nooit zal leiden tot een beslissing, die wél door middel van een tegenaanval mogelijk zou kunnen zijn, stelt ons in de gelegenheid een kennelijk gerezen misverstand weg te nemen. Wij hebben het uitvoeren van tegenaanvallen niet uitgesloten; integendeel, onze derde optie vermeldt uitdrukkelijk een dergelijk optreden. Het lijkt ons echter dat ook kolonel Huijts c.s. de bezwaren van een tegenaanval onderkennen en met ons van mening zijn dat een dergelijke tegenaanval als een uiterste maatregel moet worden beschouwd. Men zou de uitvoering van de tegenaanval een „noodremfunctie” kunnen noemen. Daarmee raken wij overigens onmiddellijk aan een fundamenteel punt: hoe wordt een beslissing in het verdedigende gevecht bereikt? De Gevechtshandleiding schijnt daarover zeer duidelijk, punt 464 noemt immers als beslissende fase het uitvoeren van tegenaanvallen ten einde „de in het eigen gebied binnengedrongen vijandelijke aanvalstroepen buiten gevecht te stellen”. Een terugkoppeling naar de in punt 456 geformuleerde doelstelling van het verdedigende gevecht „het buiten gevecht stellen van de in een bepaald gebied binnengedrongen vijand en/of het behoud van essentieel gebied”, doet echter de vraag rijzen of het buiten gevecht stellen van de binnengedrongen vijand (de ene doelstelling) uitsluitend en alleen kan worden bereikt door een eigen manoeuvre, i.c. tegenaanvallen of dat ook door geconcentreerd vuur met zowel directe als indirecte richting, afgegeven uit verdedigende opstellingen, een zelfde resultaat met een meer economisch gebruik van middelen zou kunnen worden bereikt. Zeker tegen relatief kleine penetraties — en die streven wij na — is dat mogelijk. Bij grotere penetraties is het zonder meer doenlijk door het blijvend onder controle houden van binnengedrongen vijand,

bijvoorbeeld door het bezetten en verdedigen van opstellingen in de diepte — derhalve in de door ons genoemde tweede en/of derde lijn — de tweede genoemde doelstelling te realiseren, namelijk die van het behoud van essentieel gebied. En daarom, zo menen wij, gaat het toch met name. Naar onze mening wordt dit ook duidelijker geformuleerd in punt 119, waar in de doelstelling van het legerkorpsdefensief sprake is van het aan de vijand ontzeggen van „de toegang tot, dan wel de doorgang door het ter verdediging toegewezen gebied”. Bij een verdedigend gevecht zal derhalve niet automatisch het behoud (i.c. het herkennen) van de voorste *rand* van het weerstandsgebied (een rand is immers een lineair begrip) op de voorgrond moeten staan, maar veeleer het verhinderen dat de vijand door het totale toegewezen vak heenbreekt. Pas uit die doelstelling kunnen wij recht doen aan het beginsel van groepering in de diepte. Overigens, ook bij onze voorstellen is die diepte relatief gering: 8 — 15 km.

Aan het einde van onze reactie gekomen, willen wij ten slotte nog één opmerking maken. Het commentaar van luitenant-kolonel Brouwer c.s. eindigt met het uitspreken van de hoop „dat ons (i.c. hun) alternatief mede ertoe zal leiden, dat op korte termijn beslissingen inzake de uitvoering van het defensief / het verdedigende gevecht zullen worden genomen en dat herziening van de desbetreffende voorschriften zal plaatsvinden”.

In de nadere reactie van luitenant-kolonel Ladders wordt daarop bovendien nogmaals gewezen.

Onder de kop „Terugkoppeling” spraken wij op blz. 122 van ons artikel een soortgelijke verwachting uit. Het zou ons vleien als dit inderdaad zou gebeuren, maar wij moeten onze ogen niet voor de werkelijkheid willen sluiten.

Wat wij hebben beoogd, en dat is ook door luitenant-kolonel Buisink c.s. duidelijk gezegd, is: aansluiten op de reeds lang aan de gang zijnde discussies. Wij hebben

dat gedaan door de bestaande problemen te analyseren en op basis daarvan een alternatief voor te stellen. Geen onhaalbaar alternatief maar, zoals wij dat al eerder in ons artikel hebben gesteld, „een alternatief dat binnen de beperkte speelruimte van zowel politiek-strategische opvattingen als financieel-economische overwegingen een optimum aan operationele bruikbaarheid biedt”. Wij hebben zeker niet bedoeld een volledig nieuw concept te willen schrijven. Wat dat betreft zouden wij gaarne op deze plaats het misverstand uit de wereld helpen dat ons alternatief geheel zou afwijken van de huidige doctrine. Natuurlijk hebben wij hier en daar andere accenten gelegd, maar desondanks kan ons alternatief op relatief eenvoudige wijze in de Gevechtshandleiding worden ingepast.

Wij hebben ernaar gestreefd te komen tot een andere, wellicht beter bruikbare opvatting waarbij tevens aansluiting is gezocht aan vigerende buitenlandse, met name Westduitse en Amerikaanse opvattingen. Met opzet stellen wij „een alternatief”; ook wij hebben immers de wijsheid niet in pacht. Het door ons geboden alternatief geeft in feite dan ook slechts een denkrichting aan, een richting die blijkens de reacties door velen is geamendeerd, genuanceerd en soms zelfs weer volledig omgebogen. Wij hebben onze denkrichting verdedigd, natuurlijk, maar voordat alles wat in de kolommen van dit tijdschrift over het onderwerp is geschreven, zal zijn uitgekristalliseerd tot regels en doctrines, en panklaar gemaakt voor het uitvoerende niveau, zal noodgedwongen nog heel wat tijd moeten verstrijken.

Eén ding is echter zeker, de problematiek leeft en heeft opnieuw de aandacht van velen gekregen. Ook de aandacht van generaal-majoor G. A. Numan, C-4 Div, die ons — helaas te laat i.v.m. de sluitingsdatum van dit nummer — alsnog een reactie toezond. Wij kunnen derhalve nú niet reageren, maar stellen ons voor dat zo spoedig mogelijk te doen.

DE SCHRIJVERS

MENINGEN

VAN ANDEREN

Heden en toekomst van de luchtdoelartillerie

In bovengenoemd artikel (*Mil. Spect.* 146(1977)(5)227) trachten de auteurs o.m. een overzicht te geven van de opzet en de taak van een luchtverdediging. Het aan het artikel meegegeven motto, „The most adequate air defence will never win a war, but its lack may just lose one”, bergt een aansporing tot reactie in zich; een aansporing te meer omdat een zeer belangrijk aspect van het onderwerp „luchtverdediging” niet werd behandeld, hoewel het zeker van toepassing is op het onderwerp van het artikel: de toekomst van de luchtdoelartillerie. Achterwege gebleven is een aanduiding van de noodzaak de beschikbare middelen voor een luchtverdediging in een geïntegreerd verband boven het gehele te verdedigen gebied te doen optreden. In deze reactie zal op deze noodzaak worden ingegaan. Daaraan voorafgaand een aanvulling betreffende de luchtverkenning en een korte beschouwing over het begrip gordelverdediging.

Luchtverkenning

In de opsomming van de vormen waarin het optreden van de tactische luchtstrijdkrachten zich boven het gevechtveld manifesteert wordt de taak luchtverkenning afgedaan met: „het verzamelen van gegevens over troepen, weer, terrein, enz.”. Hoe juist deze karakteristiek ook moge zijn, zij is evenzo te beperkt; zelfs wanneer men de noodzaak tot bekorting in het kader van het onderwerp onderkent. Een meer volledige kenschets zou zeker spreken over verkenningsacties voor en na andere vormen van tactisch optreden van de luchtstrijdkrachten (bv. nabijluchtsteun) of om bv. de uitwerking van beschietingen door de landstrijdkrachten waar te nemen. Behalve aan het verzamelen van al deze gegevens

behoort aandacht te worden geschonken aan de interpretatie daarvan. De interpretatie, die veelal op de grond zal plaatsvinden maar, in het geval van een bemand verkenningsvliegtuig, in de lucht begint en onmiddellijk aan belanghebbenden kan worden doorgegeven („in-flight reporting”).

De gordelverdediging

Bij het deel van het artikel waarin de afbreuk aan het vijandelijke lucht-potentieel, veroorzaakt door de inzet van actieve luchtverdedigingsmiddelen, wordt behandeld, vinden wij de aanzet tot het in de inleiding tot deze reactie aangeduide manco. Op zich zelf is het natuurlijk juist dat een aanvaller door de aanwezigheid — en de tijdige, gecoördineerde, inzet — van voldoende luchtverdedigingsmiddelen tot het toepassen van minder effectieve methoden kan worden gedwongen. Maar, zo waar als deze stelling moge zijn, zo gevaarlijk is zij. Men zou immers eruit kunnen afleiden dat de oplossing van het probleem om tot een doeltreffende luchtverdediging te geraken schuilt in de beschikbaarheid van veel middelen. Dan wordt echter geheel voorbijgegaan aan de ontwikkelingen aan de aanvalszijde van het wapenspectrum. De effectiviteit van luchtaanvallen kan in zeer belangrijke mate worden opgevoerd door de toepassing van, gedurende de laatste jaren ontwikkelde, nauwkeurige en vaak automatisch geleide, munitie en raketten („precision guided munitions”, PGM's). De vlieger die deze bewapening meevoert, kan meer aandacht besteden aan de bescherming van zijn vliegtuig tegen aanvallen met luchtverdedigingswapens van de tegenstander dan zijn collega met de trouwe „ijzeren bommen”. Hierbij komt dat deze PGM's in steeds grotere mate behoren tot de categorie van de zg. „stand-off weapons”, wapens, die op grote afstand en daarmee veelal buiten het bereik van de actieve luchtverdedigingsmiddelen van de vijand, kunnen worden afgevuurd. De onderkenning van het belang van de moderne wapens is een van de redenen waarom de NAVO voornemens is, nu en in de te voorziene toekomst, de gordelverdediging („belt defence”) als principe van luchtverdediging te handhaven.

Een volledige behandeling van de vormen van luchtverdediging valt buiten het bestek van zowel dit commentaar als van het oorspronkelijke

artikel. Volstaan wordt met de opmerking dat het aanduiden van de gordelverdediging als „een bijzonder soort gebiedsverdediging”, zoals de auteurs doen, onrecht en afbreuk doet aan de waarde en het belang van eerstgenoemd type verdediging. Op zich zelf is het juist dat o.a. de Koninklijke luchtmacht in West-Duitsland aan deze vorm van luchtverdediging deelneemt. Onvoldoende komt echter tot uiting dat deze gordelverdediging „maar” een onderdeel vormt van de luchtverdedigingsconceptie die wij in West-Europa kennen. Deze conceptie is gebaseerd op geleide wapens, vliegtuigen en een meldings- en gevechtsleidingssysteem. Aan de gordelverdediging wordt door deze drie systemen deelgenomen, waarbij de vliegtuigen opereren achter de geleide-wapengordels. Dan nóg blijft natuurlijk het gevaar bestaan dat, wanneer een aanvaller erin zou slagen een gordelverdediging, bv. door verzadigingsaanvallen, geconcentreerd op een beperkt gebied, te doorbreken, het achterland zou komen open te liggen. De „luchtverdedigingsfilosofen” hebben dit gevaar onderkend en, aangezien de middelen ontbreken om het gehele te verdedigen gebied van voldoende luchtverdedigingsmiddelen te voorzien, gekozen voor een aanvulling van de gordelverdediging met een bescherming van vitale objecten in het achterland door kanonnen en geleide wapens (de objectluchtverdediging, „point defence”). Voor de NAVO-strijdkrachten betekent dit dat moet worden voorzien in een effectieve actieve luchtverdediging van de slagkracht in het achterland; voor de Koninklijke luchtmacht de vliegbases en de radarstations.

Luchtverdediging in geïntegreerd verband

De Koninklijke luchtmacht maakt met haar vliegtuigen, geleide wapens en meldings- en gevechtsleidingssysteem niet alleen in oorlogstijd maar reeds in vreedstijd deel uit van de in operationeel opzicht volledig geïntegreerde luchtverdediging van de NAVO. Deze strekt zich uit over het gehele te verdedigen bondgenootschappelijke gebied en omvat derhalve behalve West-Duitsland ook Nederland. De volledige integratie van deze luchtverdediging is niet alleen bepaald door redenen van efficiënte inzet en commandovoering van de beschikbare, in aantal veelal onvoldoende, systemen. Een zeer be-

langrijk aspect is dat alleen op deze wijze de noodzakelijke bewegingsvrijheid aan de eigen luchtmachtcrachten boven het gevechtsterrein en het achterland kan worden gegeven. Een vrijheid, die o.m. noodzakelijk is voor een veilige aanvoer van versterkingen, het concentreren van vliegtuigen voor het geven van grondsteun en liaison. Zowel de efficiënte inzet als de bewegingsvrijheid kunnen slechts worden bereikt bij een zo ver mogelijke integratie van de luchtverdedigingsmiddelen. Om deze reden wordt hier gepleit voor een zo volledig mogelijke integratie van de inzet van alle luchtverdedigingsmiddelen, ook die van de landstrijdkrachten. Een uitzondering is voorlopig noodzakelijk voor „self defence”-wapens; deze zullen om controletechnische redenen waarschijnlijk voorlopig buiten de integratie moeten blijven.

Het bovenstaande betekent dat luchtverdediging niet kan en mag worden gezien als een nationaal uit te voeren

taak. Het principiële commentaar op het onderhavige artikel is dan ook dat het voorbijgaat aan de bondgenootschappelijke aspecten van de luchtverdediging; ook wanneer men spreekt over de toekomst van de luchtdoelartillerie. Daardoor ook kan het gebeuren dat aan de Koninklijke luchtmacht met haar geleide wapens een (beperkt) deel van het (Nederlandse? H.K.) legerkorpsgebied wordt toegedacht (blz. 236, linker kolom, tweede alinea). Deze in West-Duitsland gelegerde geleide-wapeneenheden zijn bestemd voor de verdediging tegen aanvallen van geringe middelbare hoogte (Hawk) en grotere hoogte (Nike); zij zijn geïntegreerd in het deel van de NAVO-luchtverdediging dat met gordelverdediging wordt aangeduid en daarin, te zamen met luchtverdedigingsvliegtuigen is onderworpen aan de geïntegreerde „command and control”-organisatie. In deze organisatie dienen behalve de luchtverdedigingsoperaties o.m. ook

de luchtacties voor nabijsteun veilig, effectief en snel te worden gecoördineerd; maar niet alleen in deze gordel; zeker ook daarachter. Luchtverdediging is een gevechtstaak die zich uitstrekt boven het gehele eigen gebied met als doel een zo onbelemmerd mogelijk optreden van de eigen strijdkrachten, waar dan ook, mogelijk te maken.

Besluit

Samengevat: luchtverdediging dient over het gehele te verdedigen gebied in geïntegreerde vorm plaats te vinden ten einde het maximaal mogelijke rendement uit de ter beschikking staande, schaarse, luchtverdedigingsmiddelen (vliegtuigen, geleide wapens, luchtdoelartillerie en meldings- en gevechtsleidingsstelsel) te verkrijgen. De NAVO-gordel/objectverdediging is hiervan een goed, zij het nog niet volmaakt, voorbeeld.

H. A. KAMMAN, maj KLu

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

Heden en toekomst van de luchtdoelartillerie

In zijn reactie op ons artikel stelt majoor H. A. Kamman dat in het artikel een aanduiding is achterwege gebleven van de noodzaak de beschikbare middelen voor een luchtverdediging in een geïntegreerd verband boven het gehele gebied te doen optreden. Hij gaat in zijn reactie in op de noodzaak daartoe en geeft tevens een aanvulling betreffende de luchtverkenning alsmede een korte beschouwing over het begrip gordelverdediging.

Wij zijn majoor Kamman daarvoor uiteraard zeer erkentelijk, zijn echter de mening toegedaan dat de aanvullingen als zodanig niet noodzakelijk zijn voor het verkrijgen van een beter inzicht in het heden en de toe-

komst van de luchtdoelartillerie, zoals in het artikel gesteld. Zij dragen zeker bij tot een vollediger inzicht in de huidige (al dan niet rooskleurige) opzet van de luchtverdedigingsorganisatie in West-Europa.

Met verwijzing nu naar de titel van het artikel zal het duidelijk zijn dat wij ons hebben gericht op, en beperkt tot, de aspecten van de luchtverdediging door de landstrijdkrachten, kort gezegd de „Organic Army Air Defence”. Binnen dat kader blijvende, en met betrekking tot maj Kamman's reactie, wijzen wij op het gestelde in de laatste alinea op blz. 236 (en voortgezet op blz. 237) van het artikel, waarin de wenselijkheid, zo niet de noodzakelijkheid tot uitdrukking is gebracht van gecentraliseerde gevechtsleiding, ten einde de beschikbare luchtverdedigingsmiddelen van het legerkorps optimaal te kunnen inzetten.

Deze wens c.q. eis tot „integratie” van luchtverdedigingsmiddelen op legerkorpsniveau houdt ook een volgende stap in, nl. het (vooreerst) coördineren met en, mogelijk als daarop volgende stap, integreren in de reeds bestaande luchtverdedigingsorganisatie NATINAD. Wij hebben echter gemeend over dit aspect, gezien het doel van het artikel, niet verder te moeten uitweiden.

Voor een goed begrip van de hier-

voor gehanteerde terminologie moge nog het volgende dienen. Onder „integratie” wordt in dit verband verstaan: „the combining of individual objectives, resources and control over those resources, to establish a common 'pool' and then to operate this pool in response to a single authority”. Het begrip „integratie” is niet in de AAP-6 — NATO Glossary — gedefinieerd. Met „coördinatie” wordt hier bedoeld: „the co-operation between agencies to a degree determined by commanders, who retain their right of freedom of action according to the circumstances”. De AAP-6 geeft omtrent deze uitdrukking slechts een beperkte uitleg.

P. R. DE ROCHEMONT, lkol art

G. H. ROODING, lkol art

M. K. VAN DER VEER, maj art

NIEUWE UITGAVEN

A pictorial history of the SS 1923-1945, door A. Mollo, 192 blz., geïll. Uitg.: Macdonald and Jane's, Londen, 1976. Prijs: £ 7.95.

Het instrument bij uitstek van de Hitleriaanse revolutie was de Schutz-Staffel, voortgekomen uit de Stabs-wache die sinds april 1925 optrad als de persoonlijke lijfwacht van de leider van de NSDAP; de door talloos velen gevreesde en gehate organisatie — zowel ideologisch elitecorps als terreurmachine — ontving haar officiële naam op 9 november 1925. Aanvankelijk was de SS volledig ondergeschikt aan de veel grotere SA, de minder goed gedisciplineerde bruinheden; in die eerste periode gold de beperking dat de SS niet meer dan 10% van de totale getalsterkte van de SA zou mogen tellen. Nadat Hitler op legale wijze aan de macht was gekomen moest hij zich enerzijds ontdoen van de SA als basis van zijn macht, omdat anders de conservatieve politici niet blijvend achter hem zouden willen staan. Tegelijkertijd moest hij echter zorgen voor een onafhankelijke krachtbron die hem in staat zou stellen het momentum van de nationaal-socialistische revolutie te blijven handhaven. De oplossing van dat tweeledige probleem werd gemonstreerd in de beruchte „Nacht van de lange messen”, op 30 juni 1934, toen de SA werd vernietigd door de SS die zich sindsdien steeds meer is gaan ontwikkelen tot het meest ideale instrument dat Hitler zich ooit had kunnen wensen. De geschiedenis van de SS is tevens die van Heinrich Himmler, de man die reeds in januari 1929 werd aangewezen om de SS te leiden als Reichsführer SS. Hij was het die deze organisatie doordrenkte van zijn idealen die uiteindelijk zouden uitmonden in het vernietigen van miljoenen mensenlevens als betrof het slechts ongedierte. De combinatie van geperverteerd idealisme en niets ontziende wreedheid, overgoten met

onvoorwaardelijke loyaliteit aan de Führer, werd bereikt in eendrachtige samenwerking van Himmler met Heydrich, de kille moordenaar die de SS omvormde tot het weergalozе terreur-instrument dat grossierde in gerationaliseerde uitroeiing van hen die in de kwasiwetenschappelijke Nazi-ideologie het stempel „Untermensch” kregen opgedrukt.

Het is deze geschiedenis, die door Mollo is verwoord en in beeld gebracht. Voor wie de beschreven periode bewust heeft meegemaakt is het een huiveringwekkende herinnering aan een tijdvak waarin werd bewezen tot welke gruwelen de ontspoorde mens kan komen. Voor de jongere lezers is het een document dat zij niet zullen mogen veronachtzamen indien zij ooit in staat willen zijn bij benadering te begrijpen wat verankerd ligt in de zielen van de oudere generatie. Voor de militair geïnteresseerde ten slotte is het een ongemeen boeiend verslag van de ontwikkelingsgang van een organisatie die in vele slagen de overwinning uit het vuur wist te slepen tot zij uiteindelijk mede ten onder ging bij de totale ineenstorting van het Derde Rijk welks fundamenten zij had gelegd.

Het spreekt wel vanzelf dat de schrijver geen volledigheid heeft nastreefd: dat ware ook onmogelijk in een zo beperkte omvang van de tekst bij de vele illustraties (in totaal niet minder dan 362!). Terecht spreekt de titel dan ook van „pictorial history”. De bekwaamheid van Mollo, als het gaat om het in beeld brengen van militaire onderwerpen, staat wel buiten kijf; reeds meermalen werden zijn publikaties in deze rubriek geprezen. Het nu gerecenseerde boek mag worden beschouwd als een der beste uit zijn oeuvre tot nu toe. Na lezing zal een ieder dat gaarne beamen: hoewel het onderwerp in staat is al op voorhand tegenzin, afkeer en walging bij de lezer op te wekken is dit boekwerk desondanks een aanwinst te noemen,

zeker niet in de laatste plaats om de objectivering waartoe de schrijver weet te komen in zijn relaas van de naoorlogse berechttingen. Typerend is ook dat Mollo, zowel in de keuze van zijn illustraties als in het formuleren van de bijschriften daarbij, uiterst zorgvuldig is te werk gegaan. Zelf zegt hij in zijn voorwoord dat het verbazingwekkend is dat dezelfde foto klaarblijkelijk kan dienen ter illustratie van de beestachtigheid van de Spaanse Nationalisten tijdens de Burgeroorlog in het ene boek, en als bewijs van de Duitse wreedheden in Polen in een ander; naar zijn mening dienen aan illustraties gelijke maatstaven te worden aangelegd als aan elke andere vorm van wetenschappelijke geschiedschrijving.

Kortom, een bijzonder waardevol boek dat door de bekende Britse historicus Trevor-Roper werd voorzien van een voortreffelijke inleiding waarin het fenomeen SS wordt geanalyseerd en vervolgens in de historische context van het Duitsland van die dagen wordt geplaatst; alleen al die inleiding draagt ertoe bij dat men het boek niet eerder wil wegleggen dan na het geheel te hebben gelezen. En dat dan de lezer nergens wordt teleurgesteld, is zeker een niet geringe verdienste!

W. WALTHUIS

Soldaat van Oranje 40-45, door E. Hazelhoff Roelfzema, 13e dr., 256 blz., geïll. Uitg.: Zuid-Hollandsche Uitgeversmij b.v., Baarn, 1977. Prijs: f 18,50.

Het lijkt eigenlijk mosterd na de maaltijd wanneer een bespreking wordt gewijd aan een boek dat inmiddels reeds zijn 13e druk beleefde met een speciale paperbackeditie om in te haken op de landelijke publiciteit rond de verfilming van wat dan wordt betiteld als „de nationale bestseller”. Toch heeft het wel degelijk zin op dit ogenblik te spreken

over het boek; misschien is er zelfs wel méér reden dan normaal voor een korte beschouwing omdat het gevaar niet denkbeeldig is dat gemakzuchtige bioscoopbezoekers geneigd zouden kunnen zijn het boek ongelezen te laten als zij eenmaal de inmiddels al in vele toonaarden bezongen film hebben gezien. Dat nu zou betreurenswaard zijn. De film doet zeer zeker geen recht aan het boek. Wat de schrijver uit eigen ervaring heeft opgetekend, is geheel ten onrechte omgezet in een James Bond-achtige rolprent waarin tal van sensationele facetten zijn aangebracht die allerminst stroken met het aanzienlijk soberder verhaal en die een sterk vertekend beeld op hangen van de realiteit zoals die in de beschreven episode heeft bestaan.

De filmproducent was dan ook volkomen eerlijk toen hij ter gelegenheid van de perspremière openbaarde dat zijn film de visie verbeeldt van de naoorlogse generatie op Hazelhoffs boek en laat zien hoe de hedendaagse jongeren aankijken tegen het verzet uit de jaren 1940 tot 1945; die visie is, zacht gezegd, nogal teleurstellend: mensen als Hazelhoff Roelfsema, Tazelaar, Krediet en hun medestanders waren bepaald geen wild-westfiguren maar — zoals in het boek wordt getekend — jonge kerels die, hoe dan ook, de Duitsers te lijf wilden hoewel zij onmogelijke soldaten waren die zich absoluut niet konden schikken in het keurslijf van een strakke discipline. Het is juist dié tekening die het boek zo waardevol doet zijn voor een goed begrip van wat er zich heeft afgespeeld in de tijd waarin — zoals ZKH Prins Bernhard in zijn voorwoord schrijft — het begrip „soldaat” iedereen omvatte die de vijand het hoofd bood, om het even burger of militair, man of vrouw, bezet, gevangen of in vrijheid; de tijd waarin voor een ieder die met het oor tegen zijn radiootje nieuwe moed putte uit de stem van de Koningin in Londen en „Oranje” het synoniem was voor „Vaderland” en „Vrijheid”. Een goed begrip van wat er wérkelijk is gebeurd, en níét het beeld zoals de filmmakers het presenteren. Verschillende voor een juiste beoordeling essentiële zaken komen in de film niet eens aan bod: het geintrigere van de Nederlandse kolonie in Londen, de onbekwaamheid van voornamelijk op bevordering azenden die de zo noodzakelijke inlichtingendienst maar niet van de grond konden krijgen en die uit-

eindelijk oorzaak waren dat de jongeren hun uitzichtloze strijd tegen die bureaucraten — met zelfs het risico van krijgsraadzaken — maar lieten voor wat hij was en hun eigen weg gingen om van het dode spoor af te komen.

Kortom, voor een goed begrip behoort men het boek zelf te lezen. Ziet men daarna de film, dan kan men slechts medelijden hebben met een jeugd die een zó schrale — om niet te zeggen goedkope — visie heeft op een in werkelijkheid heroïsch gebeuren dat uit onwetendheid tot sensatie werd gedegradeerd. En wie éérst de film zag, die leze in ieder geval het boek alsnog om zich een beter, en gezonder, oordeel te kunnen vormen! W. WALTHUIS

The art of Blitzkrieg, door C. Messenger, 256 blz., geïll. Uitg.: Ian Shepperton, Surrey, 1976.

Met als leidraad de Blitzkrieg krijgt de lezer een uitgebreid overzicht van de *krijgsgeschiedenis* sinds de Eerste Wereldoorlog opgedist. Het ontstaan en de ontwikkelingen van het fenomeen Blitzkrieg als oorlogstheorie (doctrine), met de perioden van bloei en neergang, worden diepgaand behandeld.

De schrijver legt de nadruk in het bijzonder op de operationeel-tactische aspecten van het onderwerp: de coöperatie in goed georganiseerd verband van grote tankeenheden met speciaal daartoe gevormde luchtschrijdkrachten, welke combinatie de opponent poogt te verslaan door hem uit balans te brengen („dislocation”) eerder dan door totale vernietiging („destruction”) van zijn schrijdkrachten.

In het eerste hoofdstuk wordt het verloop van de Eerste Wereldoorlog in grote lijn geschetst waarbij de pogingen de vastgelopen oorlogvoering nieuw momentum te verlenen, worden opgesomd. In een korte analyse wordt vastgesteld welke essentiële ingrediënten van de latere Blitzkriegdoctrine zich reeds op de slagvelden van 1914-'18 manifesteerden. In het volgende hoofdstuk „The twenties — Decade of the theorists” worden verschillende theoretici van land- en luchtmachtoptreden — met hun voornaamste bijdragen tot de gedachtenvorming — behandeld, waarna de praktische ontwikkelingen in het hoofdstuk „Forging of a weapon” van land tot land, met veel gegevens, worden verklaard. Nadat de interpre-

tatie van de lessen van de „guerre précurseur” — de Spaanse Burgeroorlog — is besproken, worden in drie volgende hoofdstukken de toepassing van de doctrine en de varianten daarop in verschillende operationelen van de Tweede Wereldoorlog belicht. Veel aandacht wordt besteed aan de Duitse veldtocht tegen Rusland, waarbij de voortdurende incongruentie in de doel-middelrelatie tot een context van omstandigheden leidt, waarbinnen voor de Blitzkriegconceptie géén succes meer valt te behalen. In de laatste hoofdstukken signaleert de schrijver een renaissance in het Midden-Oosten, waarbij vooral de wijze waarop de Israëlische krijgsmacht aan de overgeleverde doctrines in de oorlogen van 1956 en 1967 gestalte heeft weten te geven, als centraal thema is gekozen.

Wanneer de schrijver zich ten slotte aan een prognose voor de toekomst waagt komt hij — vreemd genoeg — niet verder dan de behandeling van de opzienbarende actie van generaal Sharon in de nadagen van de Jom-Kippoeroorlog 1973.

Is hiermee enige kritiek geleverd op het besproken werk, de verdiensten ervan zijn evident. De brede behandeling van het onderwerp, en met name de uitgebreide bibliografie, verschaffen de geïnteresseerde student de sleutel tot nadere bestudering van bepaalde facetten. Ten behoeve van het militaire onderwijs in tactiek, strategie en krijgsgeschiedenis kan dit werk veel nuttige informatie verschaffen. Voor een goed gebruik van het boek wil ik nog wel erop wijzen dat de titel van het boek mogelijk meer doet verwachten dan in feite wordt geboden: de inhoud valt naar mijn mening grotendeels eerder te rangschikken onder de begrippen *krijgsgeschiedenis en operationele tactiek*, dan onder *militaire geschiedenis en strategie* (zie *Mil. Spect.* 145(1976)(6) 239 en (7)287).

C. H. GELOK, docent Strategie en Krijgsgeschiedenis KMA

